


BERKELEY
LIBRARY
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA







Π. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ
P. ARAVANTINOS

1

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ
MONOGRAPHIA

ΠΕΡΙ
PERI

Π. Χερ...

ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΩΝ
KOUTSOBLACHON



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ
Πλατεῖα Ἁγίων Θεοδώρων
Νοέμβριος 1905

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ



Ἐν ὥρᾳ καθ' ἣν τὸ λεγόμενον Ἑλληνορρωμουνικὸν ζήτημα ἐτέθη ἐπὶ τοῦ διπλωματικοῦ τάπητος καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν διεθνῆ δικαιοδοσίαν, αἱ δὲ μεταξὺ τῶν δύο διαφερομένων Κρατῶν σχέσεις περιῆλθον, ἕνεκεν αὐτοῦ, εἰς ὀξὺ σημεῖον, πᾶσα πληροφορία συμβάλλουσα εἰς κατανόησιν αὐτοῦ καὶ διευκρινίζουσα τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, τὰ μάλιστα συντελεῖ εἰς διαφώτισιν τῆς κοινῆς ἔν τε τῇ ἡμεδαπῇ καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ γνώμης καὶ ἐξυπηρετεῖ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα.

Ἐκ τῆς σκέψεως ταύτης ὁρμώμενοι ἐθεωρήσαμεν λυσιτελὲς νά φέρωμεν εἰς φῶς μελέτην περὶ Κουτσοβλάχων τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς ἡμῶν Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τὸ ἔργον τοῦτο, προϊὸν τοῦ καλάμου συγγραφέως ἀσχοληθέντος καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ εἰς ἱστορικὰς καὶ ἐθνολογικὰς ἐρεύνας, ἱκανὰ δὲ φιλοπονήσαντος ἔργα, ἀναγόμενα μὲν ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἤπειρον, ἀλλ' ὡς ἐκ της συγγενοῦς καὶ συναφοῦς ὕλης στενὴν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὰς ἱστορικὰς περιπετείας καὶ τῶν ὁμόρων αὐτῇ Ἑλληνικῶν χωρῶν, δύναται εὐλόγως ν' ἀξιοῖ ποιάν τινα αὐθεντείαν καὶ κῦρος.

Τὸ ἐκδιδόμενον ὑφ' ἡμῶν τοῦτο ἔργον ἀποτελεῖ μέρος ὁλοκλήρου συγγραφῆς, πραγματευομένης περὶ τῆς Ἠπείρου ὑπὸ ἱστορικήν, γεωγραφικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἔποψιν, ὑπὸ τὸν τίτλον «Περιγραφὴ τῆς Ἠπείρου», συνταχθείσης δὲ ἐπὶ τῇ βάσει διαγράμματος διαγωνισμοῦ προκηρυχθέντος ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολο-

γικοῦ Συλλόγου καὶ ὑποβληθείσης τὸ 1872 ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς, παρ' ἧς ἐκρίθη ἀξία εὐφημοτάτης μνείας, τυχοῦσα καὶ μέρους τοῦ βραβείου. Προώρως ἐπελθὼν ὁ θάνατος τοῦ συγγραφέως παρεκώλυσε δυστυχῶς τὴν ὑπ' αὐτοῦ συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου αὐτοῦ ἔργου, οὗτινος τὴν ἔκδοσιν προτιθέμενοι ταχέως νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἡμεῖς, ἀποσπῶμεν νῦν ἐκ τοῦ συνόλου τὸ περὶ Κουτσοβλάχων κεφάλαιον καὶ παραδίδομεν αὐτὸ εἰς τὴν δημοσιότητα.

Οὐδένα βεβαίως λανθάνει τὸ λίαν ἐπίκαιρον τοῦ θέματος, ὅπερ ὁ συγγραφεὺς ἐπραγματεύθη πρὸ τεσσαράκοντα περίπου ἐτῶν. Καὶ ἐνῷ κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου δὲν εἶχε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα τὴν ὀξύτητα καὶ τὴν πολιτικὴν σημασίαν, ἣν σήμερον προσέλαβεν, θὰ παρατηρήσῃ ὁ ἀναγνώστης μεθ' ὁπόσης ὀξυδερκείας ἀντελήφθη οὗτος τοὺς κινδύνους τοὺς ὑπολανθάνοντας ἐν ταῖς Ρωμουνικαῖς ἐνεργείαις καὶ μεθ' ὁποίας ἐξηκριβωμένης μελέτης τῶν ἱστορικῶν καὶ στατιστικῶν πηγῶν καὶ παρατηρητικότητος (ἣν ἐπέτρεπον αὐτῷ ἡ γνῶσις τοῦ τόπου καὶ τῶν προσώπων καὶ αἱ ποικίλαι αὐτοῦ ἱστορικαὶ ἔρευναι), ἀνασκευάζει τὰ σαθρὰ τῆς Ρωμουνικῆς προπαγάνδας ἐπιχειρήματα καὶ καταρρίπτει τὰ ἐρείσματα, ἐφ' ὧν ἠθέλησεν αὕτη νὰ [illegible]-στηρίξῃ τὸ οἰκοδόμημα αὐτῆς.

Ἐκτὸς τῆς συμβολῆς, ἣν ἡ προκειμένη μονογραφία παρέχει εἴς τε τὴν ἱστορικὴν τοῦ θέματος ἔρευναν καὶ τὴν ἐθνολογικὴν αὐτοῦ μελέτην καὶ ἐκτίμησιν, πολλοῦ λόγου ἄξιαι εἶνε, φρονοῦμεν, καὶ αἱ ἐν αὐτῇ στατιστικαὶ πληροφορίαι, αἵτινες ἀντληθεῖσαι ἐξ ἀσφαλεστάτων ἐπισήμων πηγῶν καὶ ἐπιμελῶς παρὰ τοῦ συγγραφέως ἐπιτοπίως ἐξελεγχθεῖσαι, εἶνε, τοὐλάχιστον διὰ τὴν Ἤπειρον καὶ τὰ ὅμορα αὐτῇ τμήματα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς μέσης Ἀλβανίας, αἱ ἀκριβέστεραι ἴσως τῶν ὑπαρχουσῶν. Καίτοι δὲ τὴν πρὸ τεσσαρακονταετίας κατάστασιν παριστῶσαι, δύνανται οὐχ ἧττον νὰ χρησιμεύσωσιν καὶ νῦν ὡς βάσις ὑπολογισμοῦ, δεδομένου ὄντος, ὅτι κατὰ τὸν ἔκτοτε διαρρεύσαντα χρόνον μείωσις μᾶλλον τοῦ Κουτσοβλαχικοῦ πληθυσμοῦ ἐπῆλθε, τὸ

μὲν ἐκ μεταναστεύσεων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἐντελοῦς ἐξελληνίσεως κοινοτήτων τινων. Διὸ ὀρθῶς τὸ Πατριαρχεῖον, ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ πρὸς τὰς Δυνάμεις ὑπομνήματι, ὑπελόγιζε τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐν Ἠπείρῳ, Ἀλβανίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ εἰς 100,000 ψυχάς. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Γερμανὸς Weigand, καίτοι Ῥωμουνικῇ ἐντολῇ καὶ δαπάνῃ περιηγηθεὶς τὰς χώρας ταύτας περὶ τὸ 1890 καὶ πολλὰ καὶ σοφὰ περὶ Ἀρρωμούνων γράψας, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποκρύψῃ, ὅτι ὁ ὁλικὸς αὐτῶν ἀριθμὸς μόλις ἀνέρχεται εἰς 140,000.

Βραχεῖα ἀναδρομὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ῥωμουνικῶν ἐνεργειῶν ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς τῆς Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας χώρας καὶ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν ἐλατηρίων αὐτῶν καὶ τοῦ σκοποῦ, θὰ συντελέσῃ μεγάλως πρὸς πληρεστέραν τοῦ θέματος διαφώτισιν. Διότι ἀπογυμνούμεναι αἱ ἐνέργειαι αὗται ἐκ τῶν κατὰ συνθήκην προσχημάτων καὶ τῆς πατριωτικῆς ἀμφιέσεως, μεθ' ἧς οἱ ἐργάται αὐτῶν τὰς περιέβαλλον ἑκάστοτε καὶ τὰς περιβάλλουσι καὶ νῦν, παρουσιάζουσι πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ ἀμερολήπτου παρατηρητοῦ πᾶν ἄλλο ἢ ἐργασίαν τείνουσαν εἰς ἐθνικόν τι ἰδεῶδες, δηλονότι εἰς ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν ὁμαίμονος λαοῦ, ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς ἱκανοποίησιν ταπεινῶν ὑλικῶν συμφερόντων, τοῦτο δὲ εἰς παρασκευὴν τοῦ πολιτικοῦ ἐδάφους πρὸς ἀπωτέρας βλέψεις, πάντῃ ἀλλοτρίας ταῖς τύχαις τῶν δῆθεν ἀδελφῶν τούτων τῶν Ῥωμούνων.

Αἱ πρῶται λοιπὸν Ῥωμουνικαὶ ἀπόπειραι χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1843, ὁπότε ὁ ἐκ Κουτσοβλάχων Μακεδόνων ὁρμώμενος, ἐν Βιέννῃ δὲ ἐγκατασταθεὶς ὡς ἰδιωτικὸς διδάσκαλος Μιχαὴλ Γεωρ. Μπογιατζῆς, ὑπὸ τὸ πρόσχημα θρησκευτικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὁμοφύλων του, μετέφρασε καὶ ἐξέδοτο τὴν Καινὴν Διαθήκην Ῥωμουνιστὶ καὶ Κουτσοβλαχιστί. Πνεῦμα μισελληνικὸν διέπνεε τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ἐκρωμουνισθέντος διδασκάλου, ἀλλ' οἱ σκοποὶ αὐτοῦ κατενοήθησαν ἐγκαίρως καὶ ἐναυάγησαν προσκρούσαντες εἰς τὸν βαθὺν καὶ ἀνεξίτηλον ἑλληνισμὸν τῶν

πανταχοῦ Ἑλληνοβλάχων καὶ εἰς τὴν ὀξυδέρκειαν τῶν ἐν Εὐρώπῃ διαπρεπόντων φιλοπατρίδων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Αἱ ἐκ μισελληνικῶν ἐνστίκτων ἐμπνεόμεναι παραπλήσιοι ἐνέργειαι αὗται ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, μέχρι τῆς ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Κούζα ἐπελθούσης ἐν ταῖς παριστρίοις Ἡγεμονίαις πολιτικῆς μεταβολῆς. Ὅτε ὁ Κούζας ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἀξίωμα, εἶχε πρὸ πολλοῦ ἐμπέσει εἰς τὰ Ποντιφικὰ δίκτυα καὶ ὑποδουλωθεὶς εἰς τὰ πολυάριθμα τότε ἔν τε ταῖς Ἡγεμονίαις καὶ ταῖς λοιπαῖς χώραις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ὄργανα τῆς Ἰησουϊτικῆς προπαγάνδας, (¹) προσεπάθησε νὰ ὑποθάλψῃ ἐν

(¹) Ἡ διασπορὰ τῶν ὀργάνων τῆς Δυτικῆς προπαγάνδας ἀνὰ τὰς χώρας ταύτας ὑπῆρξε συνέπεια τῆς πολιτικῆς τοῦ Ναπολέοντος III, ὅστις μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον ἀναζητῶν πανταχοῦ ἀντιπάλους τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ρωσσικῆς ἐπιρροῆς ἐν Ἀνατολῇ, ἐνόμισε προσαρμοζομένην κάλλιστα εἰς τὸ σχέδιον αὐτοῦ τὴν ἰδέαν τῆς ἀποσπάσεως τῶν κατοικούντων τὰς παραδουναβίους χώρας χριστιανῶν ἐκ τῆς Ρωσσικῆς ἐπιδράσεως διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ αὐτῶν εἰς τὸ δόγμα τῆς Καθολικῆς θρησκείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ἀπόστολοι τῆς Δυτικῆς προπαγάνδας ἐξεπέμφθησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πατρὸς Φαβεϊρὰλ, φανατικοῦ Φραγκολεβαντίνου καὶ σφοδροῦ μισέλληνος. Ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι τότε ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ναπολέοντα καὶ πρὸς ἐξασθένησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπεστήριξαν καὶ ἐπροστάτευσαν τὴν πολιτικο—θρησκευτικὴν ταύτην ἀποστολήν, ἐπιτυχοῦσαν ἐν μέρει πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ὁλόκληρα χωρία τῶν ὁποίων προσῆλθον εἰς τὰ καινὰ δόγματα, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ὅταν ἀνέλαβε τὸ κράτος ἡ Ρωσσικὴ ἐπιρροὴ παρ' αὐτοῖς. (Ἴδε περὶ τούτου ἐκτενέστερον ἐν τῷ περισπουδάστῳ φυλλαδίῳ, ὅπερ τῷ 1903 ἐδημοσίευσεν ἡ διακεκριμένη ἐπὶ παιδείᾳ καὶ γλαφυρότητι καλάμου δεσποινὶς Ἰωάννα Στεφανόπολι, ὑπὸ τὸν τίτλον «Trente deux ans de propagande Roumaine en Macedoine» ὁπόθεν πολλὰ τῶν ἐν τοῖς προλεγομένοις τούτοις ἐρανιζόμεθα.)

ταῖς χώραις αὐτοῦ τὸν προσηλυτισμόν. Διὰ τοῦ μέσου τούτου, ἐπιτυγχάνοντος καὶ ἐκεῖ, ὡς εἶχεν ἐν μέρει ἐπιτύχει πρὸ ἑπτὰ περίπου αἰώνων παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς Μιρδίταις καὶ παρά τισι τῶν Βουλγάρων ὀλίγα ἔτη πρότερον, ἤλπισεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ προσοικειωθῇ τὰς συμπαθείας καὶ τὴν προστασίαν τῶν Καθολικῶν τῆς Εὐρώπης Κρατῶν. Καὶ αἱ μὲν ἀπόπειραι αὐτοῦ αὗται ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις προσέκρουσαν εἰς τὰ φιλορθόδοξα αἰσθήματα τῶν Μολδοβλάχων, παρ' οἷς μεγίστην ἀσκεῖ ἀκόμη ἐπιρροὴν ὁ ὀρθόδοξος Ἑλληνικὸς κλῆρος καὶ ἡ ἐν Κων]λει κεφαλὴ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀλλ' αἱ πρὸς τὸν ἀνωτέρω πολιτικὸν σκοπὸν τάσεις τῶν περὶ τὸν Κούζαν οὐκ ἐπαύσαντο, καὶ ἐστράφησαν ἤδη πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, ἤτοι πρὸς τοὺς δῆθεν Ρωμούνους τοὺς ἐγκατεσπαρμένους ἐκεῖθεν τοῦ Δουνάβεως. Συνεστήθη λοιπὸν τότε ἐν Βουκουρεστίῳ πολυμελὴς ἐπιτροπή, ἥτις ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῶν ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις εἰσελασάντων Ἰησουϊτῶν ἐπεδίωκε δῆθεν τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐξάπλωσιν τῆς Ρωμουνικῆς σοφίας καὶ ἀποταθεῖσα διὰ πομπωδῶν ἐγκυκλίων πρὸς πάσας τὰς ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ δούλῃ Ἑλλάδι Ρωμουνικὰς δῆθεν κοινότητας, ὑπούλως ὑπεμίμνησκεν αὐταῖς τὴν φυλετικὴν καταγωγήν των καὶ παρενείρουσα τὴν δῆθεν ὁμοιότητα τῶν ἠθῶν, τὸ ὁμόρρυθμον τῆς γλώσσης καὶ τὸ φαντασιῶδες μέγα μέλλον τῶν Ρωμούνων, διηρέθιζεν αὐτοὺς κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου ἐν τῷ κρυπτῷ εἰργάζοντο τὰ ὄργανα αὐτῆς πρὸς ἐπίτευξιν ἀπωτέρων, ὡς εἴρηται, προσηλυτιστικῶν σκοπῶν. Ὡς ὄργανον Ἰησουϊτικὸν εὐτελὲς ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη μετεχειρίσθη τότε τὸν ἐξ Ἀβδέλλας ἀρχιμανδρίτην Ἀμβρόσιον, τρὶς ἐπισκεφθέντα ἐπὶ προσηλυτισμῷ τὰς Κουτσοβλαχικὰς κοινότητας Σαμαρίνας, Ἀβδέλλας καὶ Περιβολίου. Ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθη καὶ ὁ ἀπαταιὼν οὗτος νὰ κατορθώσῃ διὰ τῶν ραδιουργιῶν καὶ τῶν παχυλῶν ὑποσχέσεών του, καίπερ δι' ἀφθόνου χρήματος ἐφοδιασμένος, τὸ μόνον δὲ κατόρθωμά του ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τοῦ Περιβολίου καὶ τῆς Ἀβδέλλας ὑφαρπαγὴ δωδεκάδος παίδων ἀπόρων καὶ

ἀσήμων οἰκογενειῶν, οὓς ἐν πομπῇ ὡδήγησεν εἰς Βουκουρέστιον.

Ἕτερον ὄργανον τῶν αὐτῶν σκοτίων σκοπῶν ἐνεφανίσθη κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον καὶ ὁ Ἰ. Κ. Μάξιμος (περὶ οὗ ἴδε ἐν τῷ κειμένῳ), ὅστις δαπάναις τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς, καλυπτομένης ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῶν Κ. Δ. Τσόγκα καὶ Α. Κοσάκοβιτς, ἐξέδοτο τῷ 1862 Δακορρουμανικὴν Γραμματικὴν ρωμουνιστὶ καὶ ἁπλοελληνιστὶ συντεταγμένην, ἣν διένειμεν δωρεὰν τοῖς ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως δῆθεν Ρωμούνοις.

Ἀλλὰ καὶ τρίτος ὑπὸ τὴν αὐτὴν σημαίαν ἀγωνιστὴς παρουσιάσθη τότε, ὁ Γεώργιος Χατζῆ Σεργίου, ἐκ Τερνόβου, ἱδρυτὴς οὗτος σπουδαστηρίου ἐν Μεγαρόβῳ. Καὶ αὐτὸς ὅμως ἠναγκάσθη ταχέως ν' ἀποχωρήσῃ τῆς παλαίστρας, διότι οἱ ἑλληνικώτατοι Μεγαροβῖται καὶ Τερνοβῖται εἰς οὐδένα τῶν παίδων τῶν κοινοτήτων αὐτῶν ἐπέτρεψαν τὴν ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τούτῳ φοίτησιν. Τέταρτος τέλος τυχοδιώκτης ἀπεστάλη ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Βουκουρεστίου ἐν ἔτει 1866 Στέφανός τις ἐξ Ἀβδέλλας, ὅπως διδάξῃ δωρεὰν τὴν Ρωμουνικὴν γλῶσσαν εἰς μίαν τῶν μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω κοινοτήτων. Ἀλλ' ἐν οὐδεμιᾷ γενόμενος δεκτός, κατέφυγεν εἰς Γρεββενά, ἀνοίξας ἐκεῖ ἄθλιόν τι σχολεῖον τῶν Ρωμουνικῶν γραμμάτων κλεισθὲν καὶ τοῦτο μετ' ὀλίγον ἐλλείψει μαθητῶν.

Αἱ Ρωμουνικαὶ ἐνέργειαι ἤρχισαν ν' ἀποβαίνωσιν ἐπιμονώτεραι καὶ συστηματικώτεραι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1874 ἢ 1870 κυρίως. Ὀλίγον πρὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ρωμοῦνος δημοσιολόγος Κ. Μπολεντινιάνου, ἐπανελθὼν ἐκ Μακεδονίας, Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, τὰς ὁποίας περιῆλθε πρὸς ἀναζήτησιν Ρωμουνικῶν σκιῶν, εἰς ἔκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῶν ἀνακαλυφθέντων Ρωμούνων τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, ἀνεβίβαζε τὸν πληθυσμὸν αὐτῶν εἰς ἱκανὰ ἑκατομμύρια, ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν τῶν συμπολιτῶν του ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν τούτων, οἵτινες ἐνῷ ἐπικρατοῦσι καὶ ἐν ταῖς τρισὶν ταύταις ἐπαρ-

χίαις, στενάζουσιν ὑπὸ τὸν ζυγὸν μικρᾶς μειονότητος Ἑλλήνων, ἐκμεταλλευομένων αὐτοὺς τῇ βοηθείᾳ τῶν Τούρκων.— Αἱ παρατηρήσεις καὶ πληροφορίαι αὗται τοῦ Μπολεντινιάνου ἔκαμαν νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς προπαγανδιστικῆς σκηνῆς ὁ ἀπαισίου μνήμης Ἀπόστολος Μαργαρίτης, Ἕλλην μίσθαρνος. Οὗτος παρέστησεν εἰς τὴν Ρωμουνικὴν Κυβέρνησιν τοὺς κινδύνους τοὺς ἀπειλοῦντας τοὺς Κουτσοβλάχους, διατελοῦντας ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὴν γοητείαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην τῆς ἀποσπάσεως αὐτῶν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐπρότεινε δὲ τὴν ἵδρυσιν σχολείων Ρωμουνικῶν, δι' ὧν ἤθελον ἐπανέλθει οἱ Κουτσόβλαχοι εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῶν γλῶσσαν καὶ πατρίδα.

Τοιούτῳ τρόπῳ δαπάναις τοῦ Ρωμουνικοῦ Βασιλείου ἱδρύθησαν τὰ Ρωμουνικὰ ἐν ταῖς, ὡς εἴρηται, ἐπαρχίαις σχολεῖα «ἐπὶ τῷ τέλει νὰ ἐξασφαλίσωσιν εἰς τοὺς Ρωμούνους τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας τὴν γλῶσσαν αὐτῶν καὶ τὴν ἐθνικότητα». Ἔκτοτε καὶ κατὰ τὸν μετέπειτα χρόνον ἱδρύθη Λύκειον ἐμπορικὸν καὶ Γυμνάσιον ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅμοιον τοιοῦτο ἐν Μοναστηρίῳ καὶ ἕτερον ἐν Ἰωαννίνοις σχολεῖον, ὅπερ ὅμως ταχέως ἐκλείσθη ἐλλείψει μαθητῶν. Εἰς τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Μοναστηρίῳ ἐκπαιδευτήρια, μετασχηματισθέντα εἰς ἐμπορικὰς σχολάς, δὲν ἐφοίτων εἰμὴ πεντήκοντὰς περίπου ὑποτρόφων, στρατολογηθέντων ἐκτὸς τῶν πόλεων τούτων. Καὶ ἀλλαχοῦ τῶν ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνοβλαχικῶν κοινοτήτων ἱδρύθησαν σχολεῖα, ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο ἐξηφανίσθησαν οὐχὶ ἐλλείψει ὑποστηρίξεως χρηματικῆς, ἀλλ' ἕνεκεν ἀποστέρξεως τῶν ἰδίων κατοίκων, δι' οὓς ἦσαν ταῦτα προωρισμένα. Εἰς τὸ Μοναστήριον, τὸ ἀνεγνωρισμένον κέντρον τῆς προπαγάνδας,» 1500 Βλαχόπαιδες φοιτῶσιν εἰς τὰ Ἑλληνικά, Σερβικὰ καὶ Βουλγαρκὰ σχολεῖα», κατὰ τὴν ἐπίσημον τοῦ Ρωμουνικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ὁμολογίαν.

Αἱ πρῶται δαπάναι (1870) τοῦ Ρωμουνικοῦ προϋπολογισμοῦ ἦσαν μικραί, ἀλλὰ μετά τινα ἔτη ἡ προπαγάνδα ἔλαβε μεγίστας διαστάσεις, ἀφειδῶς καὶ ἀνεξελέγκτως δαπανῶσα. Κατὰ τὸ ἔτος 1895 δὲν ἐπήρκεσεν αὐτῇ ἥμισυ ἑκατομμύριον, εἰς δὲ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1899—1900, φέρεται δαπανηθὲν ποσὸν ἄνω τῶν 700,000 φρ.

Ἔφθασεν ὅμως στιγμή, καθ' ἣν αἱ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι εἰς ἃς περιῆλθεν ἡ Ρωμουνία ἔφερε τοὺς πολιτικοὺς αὐτῆς εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σκεφθῶσι περὶ τάξεως τινὸς ἐν τῷ προϋπολογισμῷ καὶ περὶ οἰκονομιῶν, τότε δὲ ἐδόθη αὐτοῖς ἀφορμὴ ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως τῶν κατὰ τὴν προπαγάνδαν.—Οἱ εὐσυνείδητοι ἐπιθεωρηταὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ ἱδρυθέντων ὡς εἴρηται σχολείων, ὑποβάλλοντες μισθοδοτικὰς καταστάσεις ἐβεβαίουν, ὅτι ἐπεσκέφθησαν ὅλα τὰ σχολεῖα ταῦτα, ἀλλ' ἐξ ὅλων τῶν ἐπιθεωρηθέντων καὶ δι' ἁδρᾶς δαπάνης συντηρουμένων τούτων σχολείων τὰ δύο τρίτα ἦσαν ἐπὶ τοῦ χάρτου μόνον, λαμβανόντων οὐχ ἧττον δι' αὐτὰ πλήρεις τὰς ἀποδοχάς των τῶν πολυπληθῶν διδασκάλων. Ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ 93 σχολείων 65 ἀνῆκον εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν εἰκονικῶν, αἱ ἀναλογίαι δὲ ἦσαν μείζονες ἐν Ἠπείρῳ [redacted].

Ὅτι δὲ ἀνύπαρκτα καὶ εἰκονικὰ (fictives) ἦσαν τὰ Ρωμουνικὰ ταῦτα σχολεῖα, τὸ ὡμολόγησεν αὐτὸς ὁ Ρωμοῦνος Ὑπουργὸς τῆς παιδείας Haret, εἰπὼν ἐν τῇ πρὸς τὸν Βασιλέα Κάρολον ἐκθέσει του τῆς 15 Νοεμβρίου 1901 μεταξὺ ἄλλων, ὅτι «Πρὸ δέκα ἐτῶν τὰ σχολεῖα ταῦτα ὑφίστανται »μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἐπὶ μεγάλῃ ζημίᾳ τῆς Ἐθνικῆς »ὑποθέσεως, τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ Ρωμουνικοῦ »γοήτρου». Καί τινα μὲν τούτων δὲν ἐλλειτούργουν, διότι οἱ διδάσκοντες οὐδέποτε ἐφρόντισαν νὰ λάβωσι τὴν ἀναγκαίαν ἄδειαν, ἄλλα δέ, διότι οὗτοι διέμενον εἰς πολλῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἕδρας των ἀπόστασιν, ἕτερα διότι δὲν κατωρθώθη ποτὲ νὰ προσδιορισθῇ ἀκριβῶς ἡ γεωγραφικὴ θέσις των, αἱ δὲ δι' αὐτὰ ὡρισμέναι δαπάναι ἐξηφανίζοντο

κατὰ μυστηριώδη τρόπον καὶ ὅλα τέλος διότι δὲν εἶχον μαθητάς. Ἐν ἅπασι σχεδὸν τοῖς σχολείοις τούτοις δὲν ὑπῆρχον μαθηταὶ καταβάλλοντες δίδακτρα, οὔτε δωρεὰν διδασκόμενοι, ἀλλ' ἰδιόρρυθμός τις καὶ ἄγνωστος τέως δι' ὅλον τὸν κόσμον κατηγορία μαθητῶν πληρονομένων, ἐν μέσῳ πολυαρίθμου προσωπικοῦ ἀργομίσθων διδασκάλων. — «Ἔχομεν πολλὰ σχολεῖα καὶ πολλοὺς διδα-»σκάλους, λέγει ὁ Κ. Χάρετ ἐν τῇ ἐκθέσει του, ἀλλὰ »δὲν ἔχομεν μαθητὰς καὶ ἐνῷ ἠλαττοῦτο ὁ ἀριθμὸς »τῶν μαθητῶν, ἡμεῖς ηὐξάνομεν τὸν τῶν διδασκάλων. Τὸ »ἔργον τῆς προπαγάνδας περιωρίσθη μόλις εἰς κέντρα »τινὰ καὶ εἰς τὰς ἐνδεεῖς τάξεις, οὐδεμίαν ἐνασκούσης ἐπιρ-»ροὴν ἐπὶ τῶν ἀπόρων καὶ πεφωτισμένων τάξεων. Διὰ »τοῦτο δὲ τὰ λύκεια, τὰ γυμνάσια καὶ αἱ ἐμπορικαὶ ἡμῶν »σχολαὶ ἔχουν μόνον μαθητὰς ὑποτρόφους, ἄνευ τῶν »ὁποίων θὰ ἦσαν κεναί. Τὰ ἐν Μακεδονίᾳ σχολεῖά μας »στεροῦνται ἑδραίας βάσεως, ὑποστηριζόμενα τεχνικῶς δι' »ὑποτρόφων, λαμβανομένων εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν».

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἐννοεῖ πᾶς τις κατὰ πόσον προήχθη τὸ ἔργον τῆς προπαγάνδας ἐπὶ τῶν Ἑλληνοβλάχων καθ' ὅλην τὴν μέχρι τοῦ 1901 χρονικὴν ταύτην περίοδον. Ὁποίας δὲ προόδους ἐπετέλεσεν ἔκτοτε μέχρι σήμερον, μετὰ τὴν ἐπὶ 2—3 περίπου ἔτη χαλάρωσιν αὐτοῦ, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, αὐτὸς πάλιν ὁ Κ. Χάρετ ἀναγκάζεται μετὰ λύπης του νὰ τὸ ὁμολογήσῃ ἐν τῇ ἐκθέσει του. «Εἶνε δυστυχῶς ἀληθές, λέγει, ὅτι μετὰ τόσων ἐτῶν ἀγῶ-»νας καὶ δαπάνας τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα δὲν εἶνε »ἀνάλογα τῶν προσπαθειῶν καὶ τῶν θυσιῶν ἡμῶν. Εἰργά-»σθημεν διὰ νὰ κάμωμεν τὸν Ρωμουνισμὸν διὰ τοὺς μὲν »ἀντικείμενον ἐπιδείξεως (ostentation), δι' ἄλλους δὲ πη-»γὴν ὑλικῶν ὀφελειῶν.......»

Ἀλλὰ τίνα τὰ βαθύτερα αἴτια τῆς τοιαύτης πλήρους ἀποτυχίας ; Ὁ Κ. Χάρετ οὔτε ἠδύνατο οὔτε ἐτόλμα νὰ τὰ ὁμολογήσῃ. Ἀλλ' εἶνε ταῦτα τόσον ἁπλᾶ, ὅσον καὶ κατάδηλα τοῖς πᾶσιν. — Οἱ Κουτσόβλαχοι εἶνε Ἕλληνες. Ἡ

Ρωμουνικὴ προπαγάνδα δὲν ἀπέτυχεν ἕνεκα τοῦ πλημμελοῦς ὀργανισμοῦ τῶν σχολείων της, οὔτε ἐκ τοῦ ποιοῦ τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκόντων ἐν αὐτοῖς, οὔτε ἐκ τῶν λαβουσῶν χώραν καταχρήσεων. Ἀπέτυχε καὶ ἀπώλετο ἀνεπιστρεπτεὶ διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι οἱ Κουτσόβλαχοι δὲν θέλουν νὰ εἶνε Ρωμοῦνοι.

Τοιαύτη ἐν συντόμῳ ἡ ἐξέλιξις τῶν Ρωμουνικῶν προπαγανδιστικῶν ἐνεργειῶν ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις τῆς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας. Ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης δῆλον γίνεται, ὅτι οὐχὶ ἀμέσως ἐτέθη ὡς σκοπὸς αὐτῶν ἡ πρὸς ἀπώτερα πολιτικὰ τέλη παρασκευὴ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν Ἑλληνοβλαχικῶν πληθυσμῶν, ὅπως σήμερον ἀναφανδὸν τελεῖται. Ἀλλ' ἐν ἀρχῇ μὲν οἱ ἐργάται αὐτῶν, ὁρμώμενοι ἐκ μισελληνικῶν αἰσθημάτων καὶ παρασυρόμενοι ὑπὸ τοῦ ἐν ταῖς παριστρίοις Ἡγεμονίαις καὶ πρὸ τοῦ Κούζα σχηματισθέντος ἀνθελληνικοῦ ρεύματος, κατέβαλλον πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως μετοχετεύσωσι καὶ μεταδώσωσι τὸ αἴσθημα τοῦτο εἰς τοὺς ἐν ταῖς Ἑλλην. χώραις ὁμαίμονας, κατὰ δὲ τὸν μετέπειτα, ἰδίως τὸν ἐπὶ Κούζα χρόνον, ἐσκέφθησαν νὰ χρησιμοποιήσωσι τὴν μετὰ τῶν Κουτσοβλάχων συγγένειαν πρὸς θρησκευτικοὺς προσηλιτιστικοὺς σκοπούς, ἀποβλέποντες εἰς ἀπώτερα πολιτικὰ τέλη. Κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο στάδιον, δηλονότι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἑβδόμης δεκάδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅτε ἤρξαντο συνταρασσόμεναι αἱ περὶ τὸν Δούναβιν ἡμιεανεξάρτητοι, ὑπόδουλοι τῇ Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίᾳ ἐθνότητες καὶ ἐπηκολούθησε ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος καὶ ἡ κάθοδος τῶν Αὐστριακῶν πρὸς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην, δὲν ἐβράδυναν νὰ μορφωθῶσιν ἐν Ρωμουνίᾳ νέαι πολιτικαὶ ἰδέαι καὶ βλέψεις, πηγάσασαι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς βαθείας ἀπογοητεύσεως, ἣν ᾐσθάνθησαν οἱ Ρωμοῦνοι μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, δι' ἧς ἐπὶ τῷ γλίσχρῳ ἀνταλλάγματι τῆς Δοβρουτσᾶς προσηρτήθη ἡ Βασσαραβία τῇ Ρωσσίᾳ.— Ἔκτοτε τὰ βλέμματα αὐτῶν ἐστράφησαν πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, ἡ Αὐστριακὴ ἐπιρροὴ ἐκέρδισε παρ' αὐ-

τοῖς σπουδαιότατον ἔδαφος, ἐγένοντο δὲ οὗτοι οἱ θερμότεροι τῶν Ἀψβούργων πελάται. Ἡ τόσον τρωθεῖσα ἕνεκα τῆς προσαρτήσεως τῆς Βασσαραβίας ἐθνικὴ συνείδησις ἐστράφη πρὸς τοὺς πέραν τῶν Καρπαθίων, ὑπὸ τὴν Αὐστροουγγαρίαν, ζῶντας συμπαγεῖς Ρωμουνικοὺς πληθυσμούς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τῆς Βοσνίας κατάληψις ἐθεωρήθη εὐλόγως ὑπὸ τῶν Ρωμούνων πολιτικῶν ὡς προανάκρουσμα διαμελισμοῦ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ὀθωμανικῶν κτήσεων, καὶ ὡς προλειαίνουσα τῇ Αὐστρίᾳ τὸ ἔδαφος τῆς πρὸς τὸ Αἰγαῖον καθόδου, ἐνόμισαν οὗτοι πρόσφορον τὴν περίστασιν, προσεταιριζόμενοι τοὺς μέλλοντας σκοποὺς καὶ τὰ σχέδια τῆς πολιτικῆς ταύτης καὶ διαθέτοντες εὐμενῶς πρὸς τοῦτο τοὺς ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ Κουτσοβλαχικοὺς πληθυσμούς, νὰ προσφέρωσιν αὐτοὺς ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ὡς ἀντάλλαγμα τῶν ἐ γ γ ὺ ς ἀλυτρώτων ὁμοφύλων αὐτῶν.

Ἔκτοτε αἱ Ρωμουνικαὶ ἐνέργειαι ἐσυστηματοποιήθησαν ἔτι μᾶλλον ἐπεκταθεῖσαι εἰς εὐρυτέραν κλίμακα. Ἀλλ' ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, ἔφθασε στιγμὴ καθ' ἣν εὐσυνείδητοι καὶ πεφωτισμένοι πολιτικοὶ ἄνδρες ἐν Ρωμουνίᾳ κατεῖδον τὸ ἀτελεσφόρητον αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (1901), καθ' ἣν διεγράφη ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τὸ διὰ τὴν προπαγάνδαν προωρισμένον ποσόν, ἐχαλαρώθησαν, ὡς ἦν ἑπόμενον καὶ σχεδὸν ἔπαυσαν αὗται, σωφρονέστεραι δὲ σκέψεις ἐπεκράτησαν παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις, αἱ πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν διαθέσεις ἐξεδηλώθησαν φιλικώτεραι καὶ ὑπῆρξε στιγμή, καθ' ἣν ἡ συνέντευξις τῆς Ἀββαζίας καὶ ἡ κάθοδος τῶν Ρωμούνων φοιτητῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα παρέσχον τὸ ἐνδόσιμον νὰ πιστευθῇ, ὅτι οἱ Ρωμοῦνοι τέλεον ἀπηρνήθησαν τὰς περὶ προσηλυτισμοῦ τῶν Ἑλληνοβλάχων ἰδέας των καὶ ὅτι ἐγκάρδιοι σχέσεις ἔμελλον νὰ ἑδραιωθῶσι μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, οἵτινες πολλὰ κοινὰ πολιτικὰ συμφέροντα ἔχουσι καὶ δύνανται νὰ ἔχωσιν. Ἀλλὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα κατέδειξαν ἀτυχῶς, ὅτι ματαία ὑπῆρξεν ἡ ἐλπὶς αὕτη, διότι οὐχὶ πρὸ πολλοῦ ὁρμητικώτεραι ἐπανελήφθησαν αἱ ἐνέργειαι τῆς ἐπισήμου καὶ μὴ

Ῥωμουνίας ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ προσηλυτισμοῦ, ἐκδηλωθεῖσαι ἐσχάτως ἐπὶ τὸ ἐπισημότερον διὰ τῆς παρὰ τῇ Πύλῃ αἰτήσεως τῆς Ρωμουνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν Κουτσοβλαχικῶν κοινοτήτων καὶ πρὸς αὐτοτελῆ τούτων ἐκπαιδευτικὴν καὶ θρησκευτικὴν συγκρότησιν.—Προφανῶς τὰς δυσμενεῖς ταύτας πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα βλέψεις καὶ τὰ διαβήματα ταῦτα τῆς Ρωμουνίας ὑπηγόρευσεν ἡ νέα τροπή, ἣν ἔλαβον τὰ ἐν τοῖς Βαλκανίοις μετὰ τὴν ὀξύτητα τῶν Βουλγαρικῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεργειῶν καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἐν Μυρτζὲγ συμφωνίαν. Διότι κατεῖδον οἱ ἐν Ρωμουνίᾳ, ὅτι διὰ τῶν ἀποφασισθεισῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ, νέα παρασκευάζεται ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ζύμωσις καὶ δὲν ἀπέχει ἴσως πολὺ ὁ χρόνος, καθ' ὃν θέλει ὁριστικῶς διαρρυθμισθῇ ἡ τύχη τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων λαῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι θὰ παίξωσι τὸν δι' αὐτοὺς προορισθέντα ῥόλον.

Τὸ ἀρχικὸν ἄρα ἐν προκειμένῳ πρόγραμμα τῆς Ρουμανικῆς πολιτικῆς μένει ἀναλλοίωτον καὶ τῷ ἁπλουστέρῳ δὲ κατάδηλον καθίσταται, ὅτι ἡ Ρωμουνία καλλιεργοῦσα παρὰ τοῖς Κουτσοβλάχοις τὴν νόθον ταύτην ἐθνικὴν ἰδέαν, δὲν ὁρμᾶται βεβαίως ἐκ τάσεων καὶ σκοπῶν κατακτητικῶν πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ Ρωμουνικοῦ Κράτους εἰς τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Ἴστρου χώρας, ἀφοῦ μάλιστα τόσον δυσυπέρβλητα παρεμβάλλονται μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν προσφιλῶν ἀδελφῶν γεωγραφικὰ καὶ ἐθνολογικὰ προσκόμματα, εἰσὶ δὲ ἄλλως τε οὗτοι καὶ καθ' οὕτω ἀραιὰς ὁμάδας καὶ οἱονεὶ ὡς νησίδια ἐν μέσῳ εὐρείας θαλάσσης Ἑλληνικῶν ὡς τὸ πολὺ πληθυσμῶν ἐγκατεσπαρμένοι, ὥστε νὰ μὴ εἶνε κἂν λογικῶς ἐπιδιωκτέα καὶ ἡ δι' αὐτῶν συγκρότησις ἰδίων καὶ αὐθυπάρκτων πολιτειακῶν ὀργανισμῶν.

Καὶ ἤδη ἂς ἐξετάσωμεν τίνας δικαιοῦνται νὰ τρέφωσι βασίμους περὶ ἐπιτυχίας ἐλπίδας οἱ Ρωμοῦνοι ἐκ τῶν παρὰ τοῖς Ἑλληνοβλάχοις ἐνεργειῶν. Τὸ ὅτι οὗτοι ἕλκουσι τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν παριστρίων Δακικῶν χωρῶν — καθ' ἣν ὑποστηρίζει καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης μονογραφίας

γνώμην—κατ' οὐδὲν δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς ἐμπέδωσιν τῶν ἀξιώσεων, ἃς ἐπὶ τῶν ἡμετέρων Κουτσοβλάχων διετύπωσαν οἱ Ρωμοῦνοι. Διότι μόνη ἡ περίστασις τῆς κοινῆς καταγωγῆς δὲν ἀρκεῖ, ὑφ' ἃς συνθήκας καὶ ὅρους ἐθνολογικοὺς διατελοῦσι σήμερον συντεταγμένοι οἱ διάφοροι λαοὶ καὶ τὰ Κράτη, νὰ δημιουργήσῃ τίτλους κατακτήσεων καὶ προσαρτήσεων. Σὺν τῇ κοινῇ καταγωγῇ προσαπαιτεῖται καὶ ἡ κοινότης τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, ἀλλὰ πρὸ πάντων κοινότης ἐθνικῶν αἰσθημάτων καὶ παραδόσεων καὶ ἰδεωδῶν. Ὑφίστανται ἐν προκειμένῳ αἱ προϋποθέσεις αὗται καὶ αἱ συνθῆκαι; Ἀναντιρρήτως οὐχί, διότι καὶ ἡ ἐπιπολαιοτέρα ἐπισκόπησις τῶν δύο τούτων λαῶν, τῶν Ρωμούνων καὶ τῶν Κουτσοβλάχων τῆς σήμερον, ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὸ μέγα χάσμα τὸ χωρίζον αὐτοὺς κατά τε τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα (¹) καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ γνωρίσματα τὰ διακρίνοντα δύο λαοὺς ἀπ' ἀλλήλων. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν πρὸς στιγμὴν ὑποτεθῇ, ὅτι ὑφίστανται μεταξὺ τῶν δύο τούτων λαῶν σημεῖά τινα ἐπαφῆς λόγῳ τῆς κοινῆς καταγωγῆς, εἶνε δυνατὸν οἱ Ρωμοῦνοι νὰ ἐλπίζωσιν εἰς προσεταιρισμὸν λαοῦ, μεθ' οὗ οὐδὲν ἀπολύτως συνδέει αὐτοὺς ἐθνικὸν ἰδεῶδες; Οἱ Ἰταλοὶ ἀποβλέποντες εἰς τοὺς ὁμαίμονας τῆς ἀλυτρώτου Ἰταλίας, τοῦ Τρεντίνου καὶ τῆς Τεργέστης, οἱ Γάλλοι εἰς τοὺς Ἀλσατοὺς καὶ τοὺς Λωρραινούς, αὐτοὶ οἱ Ρωμοῦνοι εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν Αὐστρίαν ὁμοφύλους των, δικαιοῦνται ἴσως νὰ προσδοκῶσι μετά τινος πιθανότητος τὴν πλήρωσιν τῶν πατριωτικῶν αὐτῶν πόθων, διότι ἄσβεστον ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ὁμαιμό-

---

(¹) Μολονότι καὶ αὐτὸς ὁ Κ. Λαχοβάρης ὁμιλῶν ἄλλοτε μὲ τὸν ἀνταποκριτὴν τοῦ «Χρόνου» Κ. Βελλιὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι μεταξὺ τῆς Ρωμουνικῆς καὶ Κουτσοβλαχικῆς ὑπάρχει τόση διαφορὰ ὅση μεταξὺ τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Προβηγγιανῆς, δύναταί τις μετ' ἀποδείξεων νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων γλωσσικῶν ἰδιωμάτων καὶ ἡ ἀπόστασις εἶνε πολὺ μεγαλειτέρα.

νων ἐκείνων λαῶν διατηρεῖται τὸ ζώπυρον τῆς μεγάλης Ἰταλικῆς ἢ Γαλλικῆς ἢ Ρωμουνικῆς ἰδέας. Ἀλλὰ τί δύνανται νὰ προσδοκῶσιν οἱ Ρωμοῦνοι παρὰ τῶν Ἑλληνοβλάχων, αἵτινες ἀπομακρυθέντες φυλετικῶς ἐκ μακρῶν αἰώνων καὶ ἐγκαταστάντες μονίμως ἢ ἐγκατασπαρέντες ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς καὶ Ἠπειρωτικαῖς χώραις συνεζυμώθησαν δι' ἀδελφικῆς συμβιώσεως καὶ συνεταυτίσθησαν μετὰ τῶν ἰθαγενῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, συμμετέσχον εἰς πάντα τὰ ἐν κοινῇ δουλείᾳ δεινοπαθήματα, ᾐσθάνθησαν τοὺς αὐτοὺς πόθους, συνεβάλλοντο ὡς εἴπερ τις καὶ ἄλλος εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ συνηγωνίσθησαν τοὺς αὐτοὺς κοινοὺς κατὰ τῶν δυναστῶν ἀγῶνας, ἐν οἷς καὶ διέπρεψαν, εἰς ἓν δὲ καὶ μόνον ἰδεῶδες ἀποβλέπουσιν νῦν, τὴν κοινὴν αὐτῶν, ὡς Ἑλλήνων, ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν; Ἐὰν δέ, ὡς εἶνε ἀναντίρρητον, ἡ θρησκεία εἶνε εἷς ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων δεσμῶν τῶν συνδεόντων τοὺς λαοὺς καί, σὺν τῇ ἰδέᾳ τῆς πατρίδος, ὑπὸ τὴν ἁγίαν αὐτῆς σημαίαν συνεσφίχθησαν ἀείποτε οἱ δεσμοὶ οὗτοι καὶ προήχθησαν οἱ οὕτω συνδεδεμένοι λαοὶ ἐν τῇ ἐθνικῇ ἰδέᾳ, ἀμφιβάλλομεν ἐὰν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπάρχωσι πολλὰ παραδείγματα λαῶν μετὰ τοσαύτης ἀφοσιώσεως καὶ θέρμης ἀφοσιωθέντων εἰς τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν, ὡς οἱ Κουτσόβλαχοι, ἐν κοιναῖς μετὰ τῶν συνοικούντων αὐτοῖς Ἑλλήνων προσπαθείαις καὶ μετὰ τοσαύτης ἀγανακτήσεως ἀποκρούσαντες ἀείποτε πᾶσαν κατὰ τῶν πατροπαραδότων καὶ τῶν προνομιῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβουλήν. — Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὰ ἐσχάτως ἐκβιασθέντα ὑπὲρ τῶν δῆθεν Ρωμουνικῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ κοινοτήτων θρησκευτικὰ προνόμια ἀπήντησαν ἐν τῇ πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἀποπείρᾳ σθεναρὰν ἀντίστασιν ἐκ μέρους αὐτῶν τούτων τῶν κοινοτήτων, στερρῶς ἐχομένων τῶν πατρίων, καθόσον μόνης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης γίνεται χρῆσις ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῶν καὶ ὑπὸ ἱερέων ἀνεγνωρισμένων ὑπὸ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας. Καὶ εἶνε τόσον ἐρριζωμένη παρ' αὐτοῖς ἡ Ἑλληνικὴ

ἰδέα καὶ τόσον ἰσχυρὰ ἡ Ἑλληνικὴ αὐτῶν συνείδησις, ὥστε οὐδέποτε ποιοῦνται διάκρισιν ἑαυτῶν καὶ τῶν συνοίκων Ἑλλήνων, ὕβριν δὲ λογίζονται τὸ νὰ καλέσῃ τις αὐτοὺς Ρωμούνους. Καὶ ἐκεῖ δὲ ὅπου μόνον ἀμιγεῖς Κουτσοβλαχικοὶ πληθυσμοὶ κατοικοῦσι, σκέπτονται καὶ οὗτοι καὶ δρῶσι καὶ αἰσθάνονται ὡς Ἕλληνες. Παράδειγμα τὸ Μέτσοβον, ἡ ἀκμάζουσα καὶ πολυπληθὴς αὕτη, ἀμιγὴς δέ, Ἑλληνοβλαχικὴ κοινότης, ὅπου ἰδίως ἀφ' ἧς ἤρξατο τὸ ἔργον τῆς Ρωμουνικῆς προπαγάνδας, οἱ διὰ πράξεων τελευταίας βουλήσεως διαθέτοντες μικρὰ ἢ μεγάλα ὑπὲρ ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἀγαθοεργῶν σκοπῶν ποσά, τονίζουσι μνημονεύοντες ρητῶς τὰ εὐεργετούμενα ταῦτα ἱδρύματα, ὡς Ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ ὡς Ἑλληνικὰ παρθεναγωγεῖα, καὶ ὡς Ἑλληνικὰ νοσοκομεῖα καὶ ὡς Ἑλληνικοὺς ναούς.

Ἐπὶ τοιούτου λοιπὸν ἀγροῦ, ἐμπεποτισμένου μέχρι τῶν βαθυτέρων αὐτοῦ στρωμάτων μὲ Ἑλληνικὰς ἰδέας καὶ Ἑλληνικώτατα θρησκευτικά τε καὶ πολιτικὰ αἰσθήματα, εἶνε δυνατὸν νὰ ἐργασθῇ ἀποτελεσματικῶς τὸ Ρωμουνικὸν ἄροτρον καὶ νὰ εὐδοκιμήσῃ ὁ ριφθεὶς ὑπὸ τῆς Ρωμουνικῆς προπαγάνδας ἐξωτικὸς σπόρος; Καὶ πάντοτε μὲν ἡ ἐνέργεια αὐτῆς εὕρισκε σθεναρὰν παρὰ ταῖς Ἑλληνοβλαχικαῖς κοινότησιν ἀντίδρασιν ἢ ὅπου τυχὸν ηὐδοκίμει ἐν μέτρῳ τινὶ ὠφείλετο τοῦτο εἰς τὴν προσοικείωσιν εὐτελῶν τινων ὄντων καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ χρήματος διαφθορὰν ἀτόμων τινῶν ἐκ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων, ἅτινα ὡς τὸ πολύ, λαμβάνοντα τὸ διδόμενον, ὑπηρέτουν καὶ τῷ Θεῷ καὶ τῷ Μαμωνᾷ. Ἀλλ' ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἐξεδηλώθη καὶ ἐκδηλοῦται ἔτι μᾶλλον κραταιά, ἀφ' ἧς ἐγένοντο κατάδηλοι οἱ ὑπολανθάνοντες τῆς πολιτικῆς τῶν Ρωμούνων σκοποί, περὶ ὧν ἀνωτέρω.

Ἐλεύσεται ὅμως ἡμέρα, καὶ δὲν εἶνε αὕτη μακράν, καθ' ἣν θὰ πεισθῶσιν οἱ Ρωμοῦνοι, ὅτι πρὸς κέντρα λακτίζουσι, ὁλόκληρον δὲ θὰ καταπέσῃ τότε τὸ ἐπὶ τῆς ἄμμου θεμελιωθὲν οἰκοδόμημα αὐτῶν. Ἀλλ' εἰς τοῦτο θὰ συντελέσῃ ἡ

ἐνδελεχὴς καὶ πάνδημος ἐνέργεια τῶν τε ἐπισήμων καὶ ἰδιωτικῶν ἐν Ἑλλάδι κύκλων, ἀγωνιζομένων παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἑλληνικωτάτων τήν τε ψυχὴν καὶ τὰ φρονήματα Ἑλληνοβλαχικῶν τῆς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας κοινοτήτων.

Ἀλλὰ πρὸ παντὸς πρέπει ἡ ἐπίσημος Ἑλλὰς νὰ δείξῃ εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τούτους διὰ δραστηρίας καὶ ταχίστης στρατιωτικῆς παρασκευῆς, ὅτι, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, οἱ ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὁμόφυλοι καὶ ὁμόφρονες θὰ εὕρωσιν αὐτὴν οἵαν τὴν προσδοκῶσιν, ἱκανὴν δηλαδή, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τοὺς παντοίους ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι ἀνταγωνιστάς, ὧν μετὰ μυχίου πόνου βλέπουσι τὴν ἐπίζηλον στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν.

Υἱοὶ Π. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ



ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΕΡΙ

ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Οἱ πραγματευθέντες περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠπείρῳ ἀποικησάντων καὶ ἐγκατεστημένων Κουτσοβλάχων ἐθνολόγοι διαφωνοῦσι περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν φρονοῦσιν, ὅτι ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς καταχτήσεως τῶν χωρῶν τούτων (166—167 π. Χ.) ἀπεστάλησαν οὗτοι ἐκ τῆς χώρας τοῦ Λατίου, ψηφίσματι τῆς Συγκλήτου, ἐν τῷ τίτλῳ πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀποικιῶν, τὸ μὲν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς καταχτήσεως, τὸ δὲ πρὸς ἐπαύξησιν τῶν δημοσίων προσόδων διὰ τῆςσυστηματικῆς κτηνοτροφίας, εἰς ἥν προωρίζοντο νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὰς πλουσίας ὀρεινὰς νομάς, ὧν αἱ ρηθεῖσαι χῶραι ηὐμοίρουν. Ἕτεροι δὲ, τὴν δοξασίαν ταύτην ἀποκρούοντες, παραδέχονται ὅτι ἡ Βλαχικὴ αὕτη φυλὴ ἐγκατέστη εἰς τὰς μνησθείσας Ἑλληνικὰς χώρας κατὰ διαφόρους χρονικὰς περιόδους ἀποσπασθεῖσα τὸ πρῶτον περὶ τὸν ϛ.΄ αἰῶνα μ. Χ. ἐκ τῶν Δακορωμούνων (1) τῶν ἐν τῇ Ὀχθείᾳ (Ripensia) Δακίᾳ, τῇ πά-

(1) Εἰς τοὺς Δακορωμούνους πολλαὶ καὶ ποικίλαι ἀπεδίδοντο κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν ἐθνικαὶ προσωνυμίαι, οἷον Βλάχοι, Βχλάχοι, Βλόχοι, Βλάσιοι, Μπλάτσιοι καὶ Ὀλάχοι. Ὁ ἐκρωμουνισθεὶς Μακε-

λαι «Κάτω Μυσία» καὶ νῦν Βουλγαρία, ὁπότε ἡ μεσόγειος (Mediterranea) Δακία, ἤτοι ἡ Μολδοβλαχία καὶ Τρανσυλβανία, δαμασθεῖσαι κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν αὐτόσε ἐπιδραμόντων Ἀβάρων.

Συντασσόμεθα τῇ ἐθνογραφικῇ ταύτῃ γνωματεύσει στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἑπομένων σκέψεων, ἀποκλειουσῶν τὴν παραδοχὴν τῆς πρώτης, ὡς φρονοῦμεν.

Καὶ πρῶτον ἡγούμεθα, ὅτι ἐὰν πράγματι ἐψηφίζετο ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ἡ ἀποστολὴ τῶν Ρωμαίων τούτων ἀποίκων, τὸ ἱστορικῆς ἀξίας γεγονὸς τοῦτο ἦτο ἀπίθανον νὰ διαλάθῃ τὸν Πολύβιον, γράψαντα τὰ τῆς κατακτήσεως τῶν μνησθεισῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ἐν λεπτολογίᾳ κατὰ τὸ 140 π. Χ. ὡς καὶ τὸν Τῖτον Λύβιον, ὅστις ἀντιγράψας τὰ τοῦ Πολυβίου κατὰ τὸ 40 π. Χ. ἱστόρησε καὶ τὰ εἰς τὸ μεταξὺ τοῦτο συμβάντα ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ χερσονήσῳ.

Δὲν εἶνε δὲ πιθανόν, ὅτι θ'ἀπέστελλεν ἡ Ρωμαϊκὴ Σύγκλη-

δῶν Κουτσόβλαχος Ι. Κ. Μάξιμος, θεωρήσας, φαίνεται, ἀναγκαῖον νὰ ἐξευγενίσῃ τὴν προσωνυμίαν Βλάχοι, ἀγωνίζεται διὰ σοφῶν ἐθνολογικῶν θεωριῶν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ τῷ 1862 «Μακεδονορωμουνικῇ Γραμματικῇ» νὰ πείσῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀναγνώστας του, ὅτι Βλάχοι καὶ Ρωμαῖοι εἶνε ὀνόματα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Ἔθνους, διότι οἱ Γερμανοὶ ἐκάλεσαν Βλάχους τοὺς Γαλάτας καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπεδόθη εἶτα τοῖς Ρωμαίοις ὡς κατακτηταῖς τῶν Γαλατῶν! Ὁ δὲ ἡμέτερος Διονύσιος Φωτεινός, ὁ τὴν «Ἱστορίαν τῆς Πάλαι Δακίας» τῷ 1819 ἐκδοὺς (οὐδενὸς ἕως τότε Ρωμούνου μεριμνήσαντος ὑπὲρ τοιούτου ἐθνικοῦ καθήκοντος), ἐτυμολογεῖ τὴν λέξιν «Βλαχία» ἐκ τῆς β ά λ ι α, σημαινούσης Σλαβωνιστὶ «μέρος κατωφερὲς» καὶ τῆς Λατινικῆς λέξεως ἄ κ ο υ α (ὕδωρ), ἐξ οὗ Βαλάκουα καὶ κατὰ παραφθορὰν Βαλάκία, Βαλάχια, Βλαχία. (Τόμ. Γ.' σελ. 2). Γνωστὸν ὅμως εἶνε, ὅτι παρὰ Ρωμαίοις villicus ἐκαλεῖτο ὁ ἀγρότης ὥστε, ἐκεῖθεν ἐπήγασε τὸ ὄνομα Βλάχοι.

τος τοιούτους ἀποίκους πρὸς παγίωσιν τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ χερσονήσῳ, ἀφ' οὗ εἶνε γνωστόν, ὅτι αὕτη, ἅμα τῇ κατακτήσει τῆς Ἰλλυρίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν ὁμόρων Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀπένειμεν αὐταῖς δημοκρατικὸν πολίτευμα ὑπὸ προέδρους ἢ δυνάστας ἐγχωρίους ἀφωσιωμένους αὐτῇ, οἷος ὑπῆρξεν ὁ Ἠπειρώτης Χάροψ ὁ νεώτερος, δυναστεύσας ἀπὸ τοῦ 167 μέχρι τοῦ 146 π.Χ. Ἔχομεν δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ γεωγράφου Σκώμνου τοῦ Χίου (90 π. Χ.), ὅτι ἐκ τῶν Ἰλλυρικῶν ἐθνῶν τὰ μὲν βασιλευόμενα, τὰ δὲ τυραννούμενα, τὰ δὲ αὐτόνομα, διετέλουν τοιαῦτα μέχρι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Στράβων, οὗτινος τὴν μαρτυρίαν ἐπεκαλέσθησάν τινες πρὸς ἀπόδειξιν τῆς τοιαύτης Ρωμαϊκῆς ἀποικήσεως ἐν Ἠπείρῳ, οὐδὲν περὶ τούτου ὡρισμένον ἀναφέρει ἐν τῇ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σωτηρίου ἔτους γεγραμμένῃ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ, διότι ἡ ἐν τῷ περὶ Ἠπείρου Κεφαλ. Ζ'. ἀπαντῶσα περίοδος «. . . Ἐπιστρατοπεδεύουσιν αὐτοῖς Ρωμαῖοι τοὺς οἴκους κατασταθέντες ὑπ' αὐτῶν (τῶν Ἠπειρωτῶν) δυνάσται . . . κλπ.» οὐδαμῶς μαρτυρεῖ, ὅτι ἐν ταῖς Ἠπειρωτικαῖς πόλεσιν ἀπῳκίσθησαν Ρωμαῖοι, ἀλλ' ὅτι ἐστάθμευον στρατιωτικὰ στίφη τηροῦντα τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις κατεκτημέναις Ἑλληνικαῖς χώραις ὑπῆρχον τοιαῦτα, μὲ τὴν διαφορὰν μόνον, ὅτι ἐν Ἠπείρῳ μετὰ τὸν φοβερὸν ὄλεθρον, ὃν ὑπέστη αὕτη ἐκ τῆς βαρβαρότητος τοῦ Παύλου Αἰμιλίου, ἔμενον οἱ οἶκοι τῶν σφαγέντων καὶ αἰχμαλωτισθέντων Ἠπειρωτῶν ἠρειπωμένοι καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς στρατιωτικὰ καταλύματα τῶν Ρωμαϊκῶν φρουρῶν.

Οὐδὲ φαίνεται πειστικὴ ἡ γνώμη, ὅτι ὁ σκοπὸς δι' ὃν δῆθεν ἀπεστάλησαν αἱ στρατιωτικαὶ αὗται Ρωμαϊκαὶ ἀποικίαι ἦτο ἡ ἐκ τῶν Πινδίων ὀρέων ἐκδίωξις τῶν ἐκεῖσε ἀπομεινάντων ἀνυποτάκτων Ἠπειρωτῶν καὶ ἡ μ ό ν ι μ ο ς κατοχὴ αὐτῶν ὑπὸ τῶν ποιμενοβίων ἀποίκων Ρωμαίων πρὸς ἐκμετάλλευσιν

τῆς κτηνοτροφίας, διότι αἱ Πίνδιαι ὀρειναὶ νομαὶ μόνον κατὰ τὸ θέρος εἶνε χρήσιμοι καὶ προσιταὶ τοῖς ποιμενομένοις, αἱ δὲ τῆς ὀροσειρᾶς ταύτης κλιτύες, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καθίστανται ἀπρόσιτοι ἕνεκα τοῦ δριμέος ψύχους καὶ τῶν παχυτάτων χιόνων, ὑφ' ὧν καλύπτονται, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ φθινοπώρου μέχρι τῆς λήξεως τοῦ ἔαρος, τοῦθ' ὅπερ ἀναγκάζει καὶ τοὺς νῦν ἐνοίκους τῶν αὐτόθι ἱδρυμένων κοινοτήτων, ἵνα μεταναστεύωσι καθ' ὅλην τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον.

Ἐὰν δὲ πάλιν ὑποτεθῇ, ὅτι τοιοῦτός τις ἀποικισμὸς ἐγένετο μετὰ τὴν μοναρχίαν τοῦ Αὐγούστου, οἱ σύγχρονοι καὶ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Πομπήϊος Μέλας (30 μ. Χ.), ὁ Πλούταρχος (130), ὁ Κλαύδιος Αἰλιανὸς (130), ὁ Ἰουστῖνος (140), ὁ Ἀππιανὸς ὁ Ἀλεξανδρεὺς (150), ὁ Δίων ὁ Κάσσιος (210), ἀπίθανον εἶνε ὅτι θὰ παρήρχοντο ἐν σιγῇ βαθείᾳ τὸ οὐχὶ ἀνάξιον λόγου ἱστορικὸν τοῦτο συμβάν.

Ἀλλ' ἐὰν ὄντως ἐπρόκειτο περὶ πραγματικοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀποικισμοῦ διατί οἱ ἔκγονοι τῶν ἀποίκων, καθ' ὃν λόγον συνετήρησαν ῥωμαΐζουσαν τὴν διάλεκτον τῶν προγόνων αὐτῶν καί τοι συναδελφωθέντες πολιτικῶς τε καὶ κοινωνικῶς καὶ θρησκευτικῶς πρὸς τοὺς αὐτόχθονας Ἕλληνας κατοίκους, δὲν συνετήρησαν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς λατινικῆς γραφῆς; Θὰ ἦτο δὲ φυσικὸν καὶ εὔκολον νὰ συμβῇ τοῦτο, ἀφ' οὗ ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἐπεκράτει ὡς ἐπίσημος πανταχοῦ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου (716 — 741), ὁπότε καὶ οἱ ἀπὸ Ῥωμαίων ἐξελληνισθέντες ἐγκατέλιπον σὺν τῇ γραφῇ καὶ τὴν διάλεκτον καὶ πᾶν Ῥωμαϊκόν.

Δὲν διετήρησαν λοιπὸν τὴν λατινικήν, διότι δὲν ἦσαν Ῥωμαῖοι οἱ πρόγονοι αὐτῶν, ἀλλὰ Δακορωμοῦνοι, οἵτινες ἐπίσης καὶ ἐν τῇ κυρίᾳ αὐτῶν κοιτίδι ἀπώλεσαν τὴν γραφὴν τῆς προγονικῆς αὐτῶν γλώσσης, καθ' ὃν χρόνον ὑπεδουλώθησαν ὑπὸ τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Γότθων καὶ παρεισήγαγον, ἀντὶ τοῦ ἀπολεσθέντος ἀλφαβήτου αὐτῶν, τὸ Σλαυονικὸν ἀλ-

φάβητον, ἤτοι τὸ τοῦ Κυρίλλου, ὅτε συνεταυτίσθησαν τοῖς Βουλγάροις (870).

Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ἕτερον ὑπὲρ τῆς πρώτης γνώμης ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν Κουτσοβλάχων σῴζει πολλὰς ἀρχαίας Ἑλληνικὰς λέξεις, ὧν τὴν χρῆσιν ἀγνοοῦσιν οἱ περὶ αὐτοὺς Ἕλληνες([1]), δὲν φαίνεται ἡμῖν πολὺ ἰσχυρόν, διότι βρίθει μὲν τῷ ὄντι ἡ Κουτσοβλαχικὴ διάλεκτος Ἑλληνικῶν λέξεων, ἀλλὰ ταύτας ἔχουσι κοινὰς μετὰ τῶν συνοίκων Ἑλλήνων, παρ' ὧν σὺν τῷ χρόνῳ προσέλαβον αὐτάς, ὡς προσέλαβον καὶ πλεῖστα ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ἔθιμα βαθμηδὸν στενῶς μετ' αὐτῶν συνδεθέντες καὶ οὕτως εἰπεῖν συνταυτισθέντες.

Τούτων δοθέντων, ἐκθέτομεν νῦν τοὺς ἱστορικοὺς λόγους, δι' οὓς κρίνομεν ὀρθοτέραν τὴν γνώμην περὶ τῆς ἐκ τῶν Δακορωμούνων καταγωγῆς τῶν ἡμετέρων Κουτσοβλάχων.

Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 105 παντελῆ καταδάμασιν ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ τῶν Γετῶν καὶ Δακῶν ([2]), ἔσπευσεν ὁ κατακτητὴς οὗτος, ἵνα ἐν τῷ μέσῳ τῶν κατακτηθέντων ἐγκαταστήσῃ μέγαν ἀριθ-

---

([1]) Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δύναταί τις ὀρθῶς νὰ ἐπικαλεσθῇ προκειμένου περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐγκατέστησαν ἐν Ἠπείρῳ οἱ ἐν αὐτῇ εὑρισκόμενοι Ἰουδαῖοι. Διότι ὄντως διέσωσαν οὗτοι ἀρχαίας Ἑλλην. λέξεις μὴ οὔσας ἐν χρήσει σήμερον παρὰ τοῖς Ἕλλησιν Ἠπειρώταις. Ὀνομάζουσι λόγου χάριν «σμέτλα» ὅ,τι οἱ λοιποὶ Ἠπειρῶται καλοῦσι «χιονίστρες» ἢ «νεροκόνιδες» (ξεπαγιάσματα), ἤτοι τὰ παρ' ἀρχαίοις χ ε ί μ ε θ λ α. Ἐξ οὗ τεκμαίρεται, ὅτι οὐχὶ κατὰ τὸν ΙΕ'. αἰῶνα ἐκ Νεαπόλεως ὁρμηθέντες ἦλθον οὗτοι εἰς Ἤπειρον, ὥς τινες γνωματεύουσιν, ἀλλὰ πολλοὺς αἰῶνας πρότερον, ὁπότε ἡ Ἑλλ. γλῶσσα ἐν Ἠπείρῳ διέσῳζε πλήρη τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς χαρακτῆρα.

([2]) Ἴδε περὶ τῶν ἐθνῶν τούτων τὴν τοῦ σοφοῦ Καθηγητοῦ Γ. Παπαδοπούλου μονογραφίαν «Περὶ τοῦ ἐν Βλάχοις Ἑλληνισμοῦ», δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ Ν. Πανδώρᾳ, Τεῦχ. 224—225 (1859.)

μὸν Ῥωμαίων πολιτῶν γνησίων ἢ καὶ παρεισάκτων, τοῦτο μὲν πρὸς ἐνοίκησιν τῆς ἐρημωθείσης Δακίας, τοῦτο δὲ πρὸς παγίωσιν τῆς κατακτήσεως. Οἱ στρατιωτικοὶ οὗτοι ἄποικοι, Ῥωμοῦνοι κληθέντες καὶ μονίμως ἐγκαταστάντες ἐκεῖσε, ἐξελατίνισαν μὲν τοὺς ἐναπομείναντας αὐτόχθονας ἐπιβαλόντες τήν τε γλῶσσαν αὐτῶν—βαθμηδὸν εἶτα διαφθαρεῖσαν ἐκ τῆς ἀναμίξεως πρὸς τὴν ἐγχώριον—καὶ τοὺς νόμους καὶ τὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι σὺν τῷ χρόνῳ ἀφωμοιώθησαν τοῖς ἤθεσι καὶ τῇ διαίτῃ τῶν κατακτηθέντων, ἐκ τοῦ τοιούτου δὲ φυράματος ἀπετελέσθη τὸ Δουκορωμουνικὸν ἔθνος, εἰς ὃ ἀπὸ τῆς Γης ἑκατονταετηρίδος εἰσεχώρησεν ὀλίγῳ κατ' ὀλίγον καὶ ὁ Χριτιανισμὸς ἐκ τῆς παροχθίου Μυσίας μετοχετευθείς. ([1]) Ἀπὸ δὲ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γότθων ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ (274) οἱ Δακορωμοῦνοι διαπεραιωθέντες εἰς τὴν Κάτω Μυσίαν ([2]), κατέκτησαν πᾶσαν τὴν παρὰ τὸν Ἴστρον ἔκτασιν αὐτῆς, δι' ὃ καὶ Δακία Παροχθία ἐκλήθη αὕτη, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς Μεσογείου Δακίας ([3]), ὑποδιῃρημένης εἰς Μολδοβλαχίαν καὶ Ἀδελίαν ἢ

([1]) Εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ Α'.Οἰκουμενικῆς Συνόδου φέρονται συμπαρεδρεύοντες οἱ Ἐπίσκοποι τῶν Σκυθῶν, τῶν Γότθων καὶ ὁ τῶν Δάκων καὶ Βήσσων Ἐπίσκοπος Νικήτας (Τερτουλλιανός).

([2]) Ἄνω Μυσία ἐκαλεῖτο τότε ἡ νῦν ἐλευθέρα καὶ ὑπόδουλος Σερβία.

([3]) Ἀντιδοξοῦντες πρὸς τὸν ῥηθέντα κ. Γ Παπαδόπουλον ἀποδεχόμεθα ἀδιστάκτως, ὅτι Δακία Μεσόγειος ἦτο ἡ σημερινὴ Τρανσυλβανία καὶ Μολδοβλαχία καὶ οὐχὶ τὰ μεσογειότερα μέρη τῆς Κάτω Μυσίας τὰ μέχρι τοῦ Αἵμου, ὡς γνωματεύει ὁ Α. Trebon Laurian Ν. Πανδ. τεῦχ. 225), διότι φρονοῦμεν, ὅτι οὐδέποτε θὰ συγκατετίθετο ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα σὺν ταῖς τόσαις χώραις τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀποστερήσῃ τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἐπαρχίαν εἰς τὰ πρόθυρα σχεδὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κειμένην. Ἐπίσης ἀντιδοξοῦμεν πρὸς τὸν κ. Γ. Παπαδόπουλον καὶ περὶ τῆς ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ ἐξοντώσεως τῶν ἐν τῇ, κατ' αὐτόν, Τραϊανῇ Δακίᾳ ἐγκατεστημένων Δακορωμούνων (αὐτόθι Σελ. 193).

Τρανσυλβανίαν. Τοῦτο δὲ ἐξάγομεν ἐκ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, δι' οὗ οὗτος ἀναδείξας τὴν Ἐκκλησίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Λυχνιδοῦ αὐτοκέφαλον Ἀρχιεπισκοπὴν ὑπὸ τὸν τίτλον Αη Ἰουστινιανή, καθυπέβαλεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς καὶ τὰς πρὸ καιροῦ συνεστηκυίας Ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς τῆς Μεσογείου καὶ Παροχθίου Δακίας.

Οἱ Δακορωμοῦνοι οὗτοι τῆς Παροχθίου Δακίας, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ρωμαϊκῶν καὶ Βυζαντινῶν λεγεώνων, κατώρθωνον μὲν νὰ συντηρῶσι τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικήν των αὐθυπαρξίαν ἀπέναντι τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιδρομῶν τῶν Γότθων, τῶν Οὔνων, τῶν Βανδάλων καὶ τῶν Γεπίδων, ἀλλ' εἰς λίαν στενόχωρον περιῆλθον θέσιν ὁπότε, περὶ τὰ μέσα τῆς ϛ'. ἑκατονταετηρίδος, οἱ Ἄβαροι, σύμφυλοι τῶν Γότθων, ἐκδιώξαντες τούτους ἐκ τῆς Μολδοβλαχίας, συνέστησαν αὐτόθι ἰσχυρὸν βασίλειον καὶ ἐκεῖθεν ὁρμώμενοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Μυσίαν καὶ μέχρι τῆς Θράκης ἐπεξέτεινον τὰς δῃώσεις αὐτῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπὸν ταύτην, ὅπως ἀπομακρυνθῶσι τῶν ἀπηνῶν τούτων νέων γειτόνων, χιλιάδες ἐκ τῶν τῆς Κάτω Μυσίας ποιμενοβίων Δακορωμούνων, παραλαβόντες τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ πολυπληθῆ αὐτῶν ποίμνια, κατῆλθον πρὸς τὴν Θράκην, ἐκλέξαντες δὲ ὡς μέρος κατάλληλον διὰ τὰ ποίμνιά των καὶ ἀσφαλὲς δι' ἑαυτοὺς τὸν Αἷμον, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς κλιτύας καὶ τὰς ὑπωρείας αὐτοῦ (¹), ἐγκρίσει τῆς αὐτοκρατορίας, μεθ' ὃ περιοδικῶς καθ' ὁμάδας ἀποσπώμενοι μετῳκη-

---

(¹) Περὶ τῆς κατὰ τὸν Αἷμον ἐγκαταστάσεως Δακορωμούνων πληροφορούμεθα καὶ ἐκ τῶν ἑπομένων, ἅτινα ὁ Χρονογράφος Θεοφάνης ἐκτίθησιν «Ὁ δὲ Κουμεντίολος (Στρατηγὸς τοῦ Αὐτοκράτορος »Μαυρικίου) ἐν ταῖς ὕλαις τοῦ Αἷμου κρυπτόμενος ἐξῆλθε σὺν τῷ Μαρ»τίνῳ καὶ καταλαβὼν τὸν Χαγᾶνον (Βασιλέα τῶν Ἀβάρων) ἀνετοι-

σαν εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς τε Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Νέας καὶ Παλαιᾶς Ἠπείρου ὡς καὶ εἰς τὴν Ροδόπην καὶ τὰ ἐνδότερα τῆς Θράκης. Εἰς τὴν αὐτόσε δὲ ἐγκατάστασιν αὐτῶν οὐδὲν παρενεβάλλετο πρόσκομμα, διότι ἕνεκεν τῶν ὡς εἴρηται βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν λειψανδρία οὐκ ὀλίγη καὶ ἡμιερήμωσις ἐπεκράτει ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις, ἡ δὲ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἐθεώρει συμφέρουσαν τὴν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους διασπορὰν τῶν ὁμοδόξων τούτων ἀποίκων, οἵτινες καὶ μάχιμοι ἦσαν καὶ εἰς τὴν ἐπαύξησιν τῶν δημοσίων προσόδων συνετέλουν διὰ τῆς ἐνασκήσεως καὶ ἀναπτύξεως τοῦ κτηνοτροφικοῦ αὐτῶν ἐπαγγέλματος· ὑπὸ τούτων λοιπὸν τῶν ποιμενοβίων ἀποίκων κατελήφθησαν βαθμηδὸν καὶ αἱ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς Πίνδου κλιτύες, καταλληλόταται οὖσαι πρὸς διατροφὴν καὶ πάχυνσιν τῶν θρεμμάτων, παραγκωνισθέντων τῶν ὀλίγων ἐκεῖσε ἐγχωρίων, οἵτινες ἀραιῶς κατῴκουν καὶ ἐνέμοντο μὲ τὰ ποίμνια αὐτῶν τὰς ὀρεινὰς ἐκείνας νομάς.

Μετά τινα δὲ χρόνον, πρὸς κορύφωσιν τῶν δεινοπαθημάτων τῶν ἀτυχῶν τούτων Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἐπῆλθε ἡ τῶν ἀπανθρώπων Βουλγάρων εἰσβολή, (667 — 685) ἡ καταχτητικὴ ἐκείνη λαῖλαψ, ἥτις τοσαύτας ἐπήνεγκεν εἰς τὸν τόπον κατα-

---

»μότατον, διὰ τὸ τὴν πληθὺν τῶν βαρβάρων περικεχύσθαι τῇ Θράκῃ, »πρώτῃ φυλακῇ κατ' αὐτοῦ χωρεῖ καὶ ἣν αὐτῷ μέγα τῶν ἐπὶ χειρῶν »τὸ κατόρθωμα εἰ μὴ τύχῃ τινὶ παρεσφάλη τοῦ ἐπιχειρήματος· ἑνὸς »γὰρ ζώου τὸν φόρτον διαστρέψαντος ἑταῖρος τοῦ δεσπότου τοῦ ζῴου »προσφωνεῖ τὸν φόρτον ἀνορθῶσαι τῇ πατρῴᾳ φωνῇ «τόρνα, τόρνα, »φράτσε !» καὶ ὁ μὲν κύριος τοῦ ἡμιόνου τὴν φωνὴν οὐκ ᾔσθετο, οἱ »δὲ λαοὶ (στρατὸς) ἀκούσαντες καὶ τοὺς πολεμίους ὑποστῆναι αὐτοῖς »ὑπονοήσαντες, εἰς φυγὴν ἐτράπησαν, «τόρνα, τόρνα» μεγάλαις »φωναῖς ἀνακράζοντες» (Χρονογρ. Θεοφάνους, Βασιλεία Μαυρικίου, 571 μ. Χ.).

στροφάς ([1]). Ἐξ αὐτῶν ὅμως ἐλάχιστα, φαίνεται, ὑπέφερον οἱ Κουτσόβλαχοι, τὸ μὲν διὰ τὴν ὀρεινὴν αὐτῶν ἐνδιαίτησιν καὶ τὸ μάχιμον αὐτῶν, τὸ δὲ διότι μεταξὺ τῶν Βουλγαρικῶν στιφῶν πολλάκις εὑρίσκοντο καὶ ὁμάδες τινὲς Δακορωμούνων ἑνωθέντων μετ' ἐκείνων, οἱ δὲ Κουτσόβλαχοι συνεννοούμενοι μετ' αὐτῶν συχνὰ συνέπραττον τοῖς ἐπιδρομεῦσιν εἰς τὰς δῃώσεις τῶν αὐτοχθόνων καὶ συμμετεῖχον εἰς τὰς λεηλασίας αὐτῶν. Συνεπείᾳ δὲ τῆς Βουλγαρικῆς ἰσχύος καὶ προόδου ὁσημέραι ἐξασθενοῦντος τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, αἱ τοπικαὶ διοικητικαὶ ἀρχαὶ ἐλαχίστην προσοχὴν ἔδιδον καὶ οὐδένα φόβον ἐνέπνεον εἰς τοὺς ἐνόπλως βιοῦντας ὀρεινοὺς Κουτσοβλάχους μέχρι τοῦ Βουλγαροκτόνου Βασιλείου (1019), διὸ καὶ διετέλουν οὗτοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἡμιανεξάρτητοι. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων καὶ τῆς ἐπιμιξίας αὐτῶν πρὸς τοὺς αὐτόχθονας Ἕλληνας καὶ ἕνεκα τῆς βαθείας αὐτῶν ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὸ μεταξὺ τοῦτο καὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα βαθμηδὸν ἐνεκολπώθησαν καὶ εἰς τὴν πτωχὴν αὐτῶν διάλεκτον παρεισήγαγον πλείστας ὅσας ἑλληνικὰς λέξεις καὶ φράσεις.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Βλαχικῆς ταύτης φυλῆς καὶ ὁ ἐκ τῆς κτηνοτροφίας πλοῦτος αὐτῆς ἔβαινεν αὐξανόμενος, φυσικὴ δὲ τούτου συνέπεια ἦτο ν' ἀποβλέψωσι καὶ εἰς βίον ὁπωσοῦν εὐμαρέστερον. Τινὲς λοιπὸν ἐξ αὐτῶν, ἀποθέμενοι διὰ παντὸς τὴν ποιμενικὴν ῥάβδον, ἤρξαντο κατερχόμενοι εἰς τὰ πεδινὰ μέρη, ἔνθα οὐκ ὀλίγαι κατὰ τὴν πο-

([1]) «Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου ἐν ἔτει 668 οἱ Βούλγαροι παρέλαβον τὴν Κάτω Μυσίαν καὶ κατ' ὀλίγον ἐπιθέμενοι Ρωμαίοις, πολεμουμένοις ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἐξηπλώθησαν ἕως Ἀχρίδος καὶ ἐκυρίευσαν αὐτῆς καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς ἐπαρχιῶν» (Δοσιθέου Ἱερομον. Δωδεκάβιβλος. Βιβλ Ε.' Κεφ. Κ. σελ. 505).

νηρὰν ἐκείνην ἐποχὴν κῶμαι καὶ χωρία ἐτέλουν ἐγκαταλελειμμένα καὶ ἀκατοίκητα, καὶ ἐγκαθιστάμενοι εἰς αὐτά. Τῶν νεοπαγῶν δὲ τούτων κοινοτήτων οἱ μὲν ἄρρενες ἔνοικοι ἐπεδίδοντο εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ εἰς διαφόρους τέχνας, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν εἰς τὴν πλοκὴν καὶ ὕφανσιν μαλλίνων χειροτεχνημάτων, ἅτινα βαθμηδὸν ἀπετέλεσαν δι' αὐτοὺς τὸ ἀντικείμενον εὐρυτάτης συστηματικῆς ἐμπορίας. Τοιαύτην ἀρχὴν ἔσχον ἐν μὲν τῇ Θεσσαλίᾳ αἱ κατὰ τὸ Ἀσπροπόταμον σχηματισθεῖσαι ἀξιόλογοι κοινότητες καὶ τὸ Βλαχολείβαδον, ἐν δὲ τῇ Ἠπείρῳ τὸ Μέτσοβον, οἱ Καλαρρῦται καὶ ἡ περιώνυμος Μοσχόπολις, καὶ ἐν τῇ ὁμόρῳ Μακεδονίᾳ ἡ Σίπτσικα, ἡ Νικολίτσα καὶ ἕτεροί τινες καταστραφέντες καὶ ἐκλιπόντες κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑκατονταετηρίδα συνοικισμοί.

Εἰς τὰς πενιχρὰς ἱστορικὰς ἀφηγήσεις, ἃς ἔχομεν περὶ τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης συμβάντων, οὐδαμοῦ ἀπηντήσαμεν τοὺς ἐπήλυδας τούτους καλουμένους ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Βλάχοι». Ἀλλ' ἀπὸ τοῦδε ὑπὸ τοιοῦτο ὄνομα εὑρίσκομεν αὐτοὺς ἐνίοτε μνημονευομένους ἐν ταῖς ἱστορικαῖς τοῦ Μεσαιῶνος πηγαῖς, ἃς ἠδυνήθημεν νὰ συμβουλευθῶμεν.

Οὕτω παρὰ Νικήτα τοῦ Χωνιάτου μανθάνομεν, ὅτι περὶ τὸ 1187 «οἱ κατὰ τὸ ὄρος τὸν Αἷμον βάρβαροι, οἵ Μυσοὶ πρότερον »ὠνομάζοντο, νῦν δὲ Βλάχοι κικλήσκονται, ταῖς τοπικαῖς »δυσχερείαις πεποιθότες καὶ τοῖς φρουρίοις θρασυνόμενοι, ἃ »πλεῖστά τε (αὐτόσε) εἰσὶ καὶ ὀρθὰ κατ' ἀποτόμους κείμενα »πέτρας καὶ ἄλλοτε μὲν κατὰ Ρωμαίων ἐμεγαλαύχησαν »(1089—1041), τότε δὲ πρόφασιν εὑρηκότες (ὃ δὴ λέγεται »Πάτροκλον) τὴν τῶν οἰκείων θρεμμάτων ἀπαγωγὴν καὶ κά»κωσιν ἑαυτῶν, εἰς ἀποστασίαν λαμπρὰν ἀνεσκίρτησαν· ἦσαν »δὲ οἱ τοῦ κακοῦ πρωτουργοὶ καὶ τὸ ἔθνος ὅλον ἀναπείσαντες, »Πέτρος καὶ Ἀσάν, ὁμογενεῖς καὶ ταυτόσποροι. . . .» (Χρο-

νικῷ περὶ Ἰσαακίου Ἀγγέλου (Βιβλ. Α΄.). Συνάγομεν ἄρα ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης, ὅτι πολλῷ πρὸ τοῦ 1039 πολλοὶ πο - μενόβιοι Βλάχοι ὑπῆρχον ἐν τῇ μεσογείῳ Θράκῃ ἰσχυροί τε καὶ μάχιμοι καὶ ἱκανὴν βλάβην ἐπέφερον κατὰ τοῦ Κράτους κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τοὺς πολέμους τοῦ Δολιανοῦ, νέου Δυνάστου τῶν ἀναβλαστησάντων Βουλγάρων(¹), ὡς ἐπίσης βεβαιούμεθα καὶ ὅτι οἱ περὶ τὸν Αἷμον ἐγκατεστημένοι ὑπὸ τὰς σημαίας τῶν δύο ῥηθέντων ἀρχηγῶν καὶ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ αὐτῶν Ἰωάννου, πολλὰς καταστροφὰς προὐξένησαν εἰς τοὺς αὐτόχθο-νας καὶ ὁμοδόξους λαοὺς ἐπὶ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου καὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1185—1204), τοῦτο μὲν ὡς ἐκ τῆς ἀνικανότητος τῶν μνησθέντων Αὐτοκρατόρων, τοῦτο δὲ ὡς ἐκ τῶν διαφόρων καὶ παντοίων ἐχθρῶν τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας, οἵτινες κατὰ τὴν πονηρὰν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξ Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν διηνεκῶς προσέβαλλον τὴν Αὐτοκρατορίαν, ἧς ἐπὶ τέλους οἱ σταυροφάγοι Σταυροφόροι τὸ πλεῖστον μέρος κατε-βρόχθισαν.

Ὁ δὲ Ἰσπανὸς Ἑβραῖος περιηγητὴς τοῦ ΙΒ΄. αἰῶνος Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλης, ὅστις περὶ τῶν ἡμετέρων Κουτσοβλάχων πραγματευόμενος λέγει, ὅτι «εἶνε τὸ Ἔθνος τὸ καλούμενον »τῶν «Βλάχων», οἵτινες τρέχουσι δίκην δορκάδων καὶ κατέρ-»χονται ἐκ τῶν ὀρέων, ὅπως διαπράττωσι κλοπὰς καὶ διαρπα-»γὰς ἀνὰ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, φέρουσι δὲ ὀνόματα ὡς τὰ »τῶν Ἰουδαίων (!)» προσεπιλέγει, ὅτι «τρία εἴδη Βλάχων »ὑπάρχουν: οἱ τῆς Οὐγγροβλαχίας, οἱ τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ »τῆς Θεσσαλίας». Καὶ ἡ μὲν τρίτη αὕτη κατηγορία τῶν «Βλά-

---

(¹) Διὰ τὴν ἀποστασίαν ταύτην οἱ ἐν τῇ Θράκῃ Βλάχοι ἐτιμωρήθησαν δεόντως καταπολεμηθέντες ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου Αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ τῷ 1045.

χῶν τῆς Θεσσαλίας» προῆλθε προδήλως ἐκ τῆς πλάνης, εἰς ἣν περιέπεσεν ὁ συγγραφεύς, ὅστις ἐπισκεφθείς, ὡς φαίνεται, τὴν Θεσσαλίαν ἐν ὥρᾳ χειμῶνος καὶ ἰδὼν τὴν πληθὺν τῶν ἐκεῖ παραχειμαζόντων ποιμενοβίων Κουτσοβλάχων, ἐπίστευσεν ὅτι ὁλόκληρος ἡ Θεσσαλία ὑπὸ Βλάχων οἰκεῖται. Ἀλλὰ τὸ ὅτι ὡς ὁμοφύλους χαρακτηρίζει τούς τε τῆς Οὐγγροβλαχίας Βλάχους καὶ τοὺς τῆς Μακεδονίας κ.λ.π. ἐνισχύει τὴν περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἡμετέραν δοξασίαν.

Ὅτι δὲ πολὺ πρὸ τῆς 13ης ἑκατονταετηρίδος ὑπῆρχον ἐν Θράκῃ Βλάχοι ποιμενόβιοι μεταξὺ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Αἵμου ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Χρονογράφου Γεωργίου τοῦ Παχυμέρη, ἀναφέροντος πλυθὺν αὐτῶν ἐγκατεστημένων καὶ ἐνδιαιτωμένων μετὰ τῶν πολυπληθῶν ποιμνίων αὐτῶν εἰς τὰς πλουσίας νομάς, τὰς μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Βυζίης, οὓς ἐπιφόβους καὶ ὑπόπτους ὄντας, ἠναγκάσθη βραδύτερον ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος, τῷ 1282, νὰ ὑποχρεώσῃ ὅπως μετατοπισθῶσιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διότι ἐδείκνυον διάθεσιν νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν Βουλγάρων, τῶν παρασκευαζομένων ἤδη εἰς κατάκτησιν τῆς Θράκης. Καὶ ἐπραγματοποιήθη ὄντως ἐν μεγίστῃ αὐστηρότητι ἡ τῶν Βλάχων ἐκείνων διαπόρθμευσις, ἀλλὰ μετ' οὐ πολύ, ἐκλιπόντος τοῦ ἐκ Βουλγάρων κινδύνου, ἐδόθη αὐτοῖς ἄδεια τοῦ ἐπανακάμψαι εἰς Θράκην, ἵνα ἐκ τῆς κτηνοτροφίας των προσπορίζηται ἀφθονώτερον τὰ τρόφιμά της ἡ πολυάνθρωπος Βασιλεύουσα (Χρονικὰ Μιχ. Παλαιολόγου).

Ἐκ χρυσοβούλλου τοῦ νεωτέρου Ἀνδρονίκου, ἐκδοθέντος τῷ 1321 πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν δικαίων καὶ προνομίων τῆς Μητροπόλεως τῶν Ἰωαννίνων, ἥτις ἀπὸ τῆς ἀναδείξεως αὐτῆς (περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος) ἐκέκτητο μεταξὺ τῶν

αὐτοχθόνων ἀγροτῶν καὶ διαφόρους τοιούτους Βλάχους καλλιεργοῦντας ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν γαίας ἀνηκούσας εἰς τὴν ρηθεῖσαν Μητρόπολιν, πληροφορούμεθα, ὅτι Βλάχοι δουλοπάροικοι ἤ, ὀρθότερον εἰπεῖν, οἰκογενειάρχαι ἀγρολῆπται, ὑπῆρχον διεσπαρμένοι εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου καὶ πρὸ τοῦ Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου, ἤτοι πρὸ τοῦ 1080 (Χρονογραφ. Ἠπείρου, Β'. σελ. 307). Ἀλλὰ καὶ ὅτι πρὸ τῆς ἐποχῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἐνδιῃτῶντο καὶ ἐν τῇ Ἀθαμανίᾳ, τῇ νῦν ἐπαρχίᾳ Ἀσπροποτάμου, Ἀλβανοί τε καὶ Βούλγαροι καὶ Βλάχοι ποιμενόβιοι, ἐξ αὐτῶν δὲ πρὸ πολλοῦ γεωργικαί τινες οἰκογένειαι εἶχον ἐγκατασταθῇ ὡς ἀγρολῆπται εἰς τὰ κτήματα τῆς περὶ τὸ 1040 ἀναδειχθείσης Ἐπισκοπῆς τῶν Σταγῶν, μαρτυρεῖται ἔκ τινος χρυσοβούλλου, ὅπερ ὁ αὐτὸς Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος ἐξέδωκε τῷ 1332 εἰς ἐπικύρωσιν τῶν προνομίων καὶ δικαίων τῆς Ἐπισκοπῆς ταύτης ([1]).

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰω. Κατακουζινοῦ βλέπομεν, ὅτι Βλάχοι ποιμενόβιοι, Ἀλβανοῖς συμμεμιγμένοι, κατεῖχον τὴν Παραπίνδειον τὴν μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, φέροντες τὸ φυλετικὸν ὄνομα Μαλακάσιοι, Μπούϊοι καὶ Μεσαρῖται καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς ἀποσβέσεως τῆς Ἀγγελωνύμου δυναστείας διετέλουν ἀνεξάρτητοι, ἀλλ' ὅτε κατῆλθεν εἰς Θεσσαλίαν, εἰς προσάρτησιν αὐτῆς, ὁ Ἀνδρόνικος (1333), οὗτοι, εἰς δέκα χιλιάδας ψυχῶν ἀνερχόμενοι, ἰδόντες διακινδυνεύουσαν τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν τε καὶ τῶν ποιμνίων των, ἔσπευσαν νὰ ὑποταχθῶσι τῇ Αὐτοκρατορίᾳ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Θεσσαλοί. Ὡς δὲ ἐξάγεται ἐκ τοῦ

([1]) Ἴδε ἔκθεσιν φιλολογ. Συλλόγου Κων]πόλεως, ἐκδεδομένην τῷ 1865 (σελ 46) καὶ σιγύλλιον τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου (αὐτόθι, σελ. 49.)

Χρονικοῦ τῆς Ἠπείρου οἱ ἀπόγονοι τῶν ἐν λόγῳ Μαλακασίων ἔπαιζον οὐσιῶδες πρόσωπον ἀκολούθως, ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν Δεσποτῶν τῆς Ἠπείρου Θωμᾶ τοῦ Τυράννου καὶ Ἰζαούλου (13(7—1403).

Ὅτι δὲ Βλάχους λέγοντες οἱ περὶ τῶν συμβάντων τῶν χρόνων ἐκείνων γράψαντες, δὲν ἠννόουν ἰδίαν τινὰ φυλήν, ἀλλὰ λαὸν ἐγκατεστημένον ἐν τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ ὁμόφυλον τῶν Βλάχων τῆς Δακίας, συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ παρὰ τοῦ Χάμμερ ἱστορουμένου, ὅτι ὁ Σουλτὰν Μουρὰτ «ἀποφασίσας νὰ ἐπιτεθῇ (τῷ 1373) κατὰ τῶν Βλάχων τῶν παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ροδόπης πόλεων» διέταξε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ἐβρενὸς «νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τὸν (Βούλγαρον) Δράγεσιν καὶ τὸν (Βλάχον) Βόγδανον» αὐτὸν δηλ. τοῦτον, ἐξ οὗ κατόπιν ἡ Μολδαβία ἐκλήθη Βογδανία.

Ὑπῆρξε δ' ἐποχή, καθ' ἣν καὶ ἐπαρχία Ἑλληνικὴ ὁλόκληρος ἔλαβε τὸ ὄνομα Βλαχία. Αὕτη ἦν ἡ ἀρχαία Ἱστιαιῶτις χώρα τῆς Θεσσαλίας καὶ οὐχὶ ἅπασα ἡ Θεσσαλία, ὥς τινες ἀποφαίνονται ([1]), καθὰ μανθάνομεν παρὰ Νικήτα τοῦ Χωνιάτου, ὅστις περὶ τὸ 1208 γράψας τὴν Ἱστορίαν αὐτοῦ, ἐν τῇ ἐκτραγῳδήσει τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἀναφέρων τὴν ὑπὸ τοῦ Βονιφατίου καταληφθεῖσαν Θετταλικὴν χώραν, ἤτοι τὰς πεδιάδας τῆς Λαρίσσης, τὸν Ἁλμυρὸν κλπ.

([1]) Τοῦτο τονίζει ἰδίως ὡς μεγάλην τινὰ ἀνακάλυψιν ὁ μνησθεὶς Ι. Κ. Μάξιμος ἐν τῇ «Συντόμῳ ἰδέᾳ τῆς Μακεδονορωμανικῆς Γραμματικῆς» αὐτοῦ (σελ. με' τοῦ προοιμίου). «Μεγάλην Βλαχίαν» ὀνομάζει τὴν Θεσσαλίαν καὶ ὁ προμνησθεὶς Βενιαμὶν ὁ ἐκ Τουδέλης, ἀλλ' οὗτος ἔδωκεν αὐτῇ τοῦτο τὸ ὄνομα ἐκ παρανοήσεως τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ν. Χωνιάτου.

ἐπάγεται τὰ ἑξῆς : «Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ ἄλλος τις (ἅρπαξ) »τὰ Θετταλίας κατέχων Μετέωρα, ἃ νῦν Μεγάλη »Βλαχία κικλήσκεται, τοπάρχης ἦν ἐκεῖ. . .» (Βαλδουΐνος ὁ Φλάνδρας.) Τὸ ὄνομα λοιπὸν Βλαχία περὶ τὸν ΙΒον αἰῶνα καὶ οὐχὶ πρότερον ἐδόθη ὡς διακριτικὸν εἰς τὴν Ἱστιαιώτιδα καὶ διετηρήθη μέχρι τῆς Τουρκοκρατίας (¹) ἡ προσωνυμία αὕτη, τῆς ἄλλης Θεσσαλίας διακρινομένης διὰ τῶν κλήσεων Θεσσαλιώτιδος, Πελασγιώτιδος, Φθιώτιδος καὶ Λοκρίδος (Νικηφόρος Γρηγορᾶς καὶ Γεώργ. Ἀκροπολίτης). Τὸ δὲ ἐπίθετον Μεγάλη, ὅπερ μόνος ὁ Χωνιάτης ἀπεμνημόνευσεν, ἀπεδόθη πρὸς διάκρισιν τῆς Ἠπειρωτικῆς παραπινδίου χώρας, εἰς ἣν ἐπίσης ἦσαν ἐγκατεστημένοι Βλάχοι ποιμενόβιοι, ἀλλ' ὀλιγώτεροι τὸν ἀριθμὸν κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἐποχήν.

Δὲν γνωρίζομεν ἐὰν οἱ Κουτσόβλαχοι κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Σέρβων, τῶν ὑπὸ τὸν Κράλην Στέφανον προσωρινῶς καταχτησάντων τὸ πλεῖστον τῆς Μακεδονίας, τήν τε Ἤπειρον καὶ Θεσσαλίαν (1346—1456), ὑπέστησαν ἥττονα τῶν ἰθαγενῶν δεινοπαθήματα καὶ δηώσεις. Εἰκάζομεν ὅμως, ὅτι μεγίστας ὑπέστησαν καὶ οὗτοι καταστροφάς, διότι οἱ Σέρβοι δὲν ἐφείδοντο τῆς Βλαχικῆς φυλῆς ὡς οἱ Βούλγαροι ἐν ταῖς εἰσβολαῖς αὐτῶν.

(¹) Ἐξάγομεν τοῦτο ἐκ τοῦ ἤδη μνημονευθέντος σιγυλλίου τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου τοῦ 1393 (Ἔκθ. Φιλολ. Συλλ. Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθ' ἀνωτέρω, σελ. 49). Ἐν δὲ τῷ «Χρονικῷ τῆς Ἠπείρου» συγγραφέντι ὑπὸ τῶν μοναχῶν Πρόκλου καὶ Κομνηνοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΕ'. ἑκατονταετηρίδος, ἀπαντῶμεν τὴν Ἱστιαιώτιδα, (ἤτοι τὴν νῦν Ἐκκλησιαστικὴν παροικίαν τῆς Ἐπισκοπῆς Σταγῶν) καλουμένην Βλαχίαν ἐν Ἑλλάδι, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς Δακίας.— Καὶ μέχρι τοῦδε δέ, ἐν τῇ Τουρκικῇ στρατιωτικῇ διαιρέσει, «Βλάχκόλ» ἀποκαλεῖται τὸ τμῆμα τοῦτο.

Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φαίνεται, ὅτι οἱ παρ' ἡμῖν Βλάχοι, γνωρίζοντες τὴν φυλετικὴν αὐτῶν καταγωγήν, ἐκαλοῦντο Ρωμοῦνοι, ἢ καὶ Ἀρρωμοῦνοι (¹), ἀλλ' οἱ συζῶντες αὐτοῖς αὐτόχθονες Ἕλληνες, οἵτινες ἐκάλουν αὐτοὺς Βλάχους, ἐτροποποίησαν βαθμηδὸν τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν εἰς Κουτσοβλάχους, οἱονεὶ Δακορωμούνους νενοθευμένους τῇ γλώσσῃ, τοῖς ἤθεσι καὶ τῇ διαίτῃ (ἡμιβλάχους), εἶτα δὲ περιφρονητικῶς πως προσαπέδωκαν αὐτοῖς οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων καὶ τὴν προσωνυμίαν Πριτσόβλαχοι (²), ἥτις τανῦν ὡρισμένως εἰς μόνους τοὺς ποιμενοβίους Κουτσοβλάχους ἀποδίδεται (³).

Σημειωτέον ὧδε, ὅτι τῶν ἡμετέρων Κουτσοβλάχων αἰσθητῶς διάφοροί εἰσιν οἱ λεγόμενοι Ἀρβανιτόβλαχοι (Καραγκούνιδες). Οὗτοι, ἐκ τῶν περὶ τὴν Στενήμαχον ἐγκαταστάντων Δακορωμούνων ἀποσπασθέντες μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν, κατά τινα τοπικὴν παράδοσιν, περὶ τὴν ΙΓ'. ἑκατονταετη-

---

(¹) Παρα τῶν Σλαύων ἀνέκαθεν ἐκαλοῦντο Τζινζάρ.

(²) Τινὲς τῶν ὑποστηριζόντων τὴν ἐκ Ρωμαίων καταγωγὴν τῶν Κουτσοβλάχων ἀποίκων ἐτυμολογοῦσι τὴν λέξιν ταύτην ἀπὸ τὸ Ἀ μ π ρ ο ύ τ σ ι ο ν, πόλεως Ἰταλικῆς, ἀφ' ἧς δῆθεν ὡρμήθησαν ὅτε αὕτη κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Ἀλλ' ἡ κλῆσις αὕτη παρήχθη προδήλως ἐκ τῆς κοινῆς λέξεως «πριτσιὰ» (προιτήν), σημαινούσης τὴν συνήθως ἐκ τῶν ἐνδυμάτων τῶν ποιμένων ἐκπεμπομένην ὀσμήν, ἕνεκεν τῆς διαρκοῦς συνδιαιτήσεως αὐτῶν μετὰ τῶν προβάτων καὶ ἐκ τῆς ἀμέλξεως τοῦ γάλακτος καὶ κατασκευῆς τοῦ τυροῦ. Κατ' ἄλλους πάλιν ἡ λέξις γραπτέα «Μπρουτσόβλαχοι» ἐκ τῆς βαρείας μαλλίνης κροκωτῆς χλαίνης, ἣν φέρουσι, «μπροῦτσα» καλουμένης.

(³) Ἡ λέξις Βλάχος ἀπέκτησε σὺν τῷ χρόνῳ τὴν σημασίαν βοσκός, ποιμήν, καὶ ἐκ τούτου διεπλάσθησαν αἱ ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀστοῖς παροιμίαι, «Βλάχος γεννειέται, τζουμάκα (ποιμενικὴ ράβδος) πελεκειέται.» — «Ἔφερε ὁ Βλάχος τὸ τυρὶ» — «Ἐμεῖς οἱ Βλάχοι, ὅπως νὰ λάχῃ» — «Βλάχος 'ςτὸ βουνό, ἥμερ' ἡ θάλασσα» κ.λ.π. (ἴδε ἡμέτερον «Παροιμιαστήριον».)

ρίδα(¹), προὐχώρησαν πρὸς τὴν Πινδίαν ὀροσειρὰν καὶ ἐξελέξαντο πρὸς θερινὴν βοσκὴν τῶν ποιμνίων των τὰ ὄρη τῆς Πρεμετῆς, παραφυάδα ὄντα τῆς Πίνδου, ἔνθα κεῖται τὸ Κοστρέτσι καὶ ἡ Φράσαρη, κῶμαι τῆς Ἠπειρωτικῆς ταύτης ἐπαρχίας, ὡς ἐκ τῆς ἐπιμιξίας των δὲ μετὰ τῶν Ἀλβανῶν τῆς ἐπαρχίας τοῦ Αὐλῶνος καὶ τοῦ Μπερατίου καὶ ὡς ἐκ τῆς πελατείας, ἣν ἀκολούθως ἑκόντες ἄκοντες προσήνεγκον πρὸς τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Πρεμετῆς ἰσχύοντας Τουρκαλβανούς, ὁμιλοῦσιν ἅπαντες, σὺν τῇ ἰδίᾳ καὶ τὴν Ἀλβανικὴν διάλεκτον. Διετήρησαν δὲ οὗτοι μᾶλλον ἀνόθευτον τήν τε Δακορωμουνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἤθη τῶν ποιμενοβίων προγόνων των, ὧν στερρῶς ἔχονται οὕτως, ὥστε ἐκ τῆς μετὰ τῶν ἐγχωρίων Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων ἐπικοινωνίας καὶ συναλλαγῆς κατ' οὐδὲν ἐπολιτίσθησαν μέχρι τοῦδε, τὸν Χριστιανισμὸν δὲ πρεσβεύοντες μόνον τὸν τύπον αὐτοῦ τηροῦσι, σπανιώτατα δὲ εὑρίσκονται μεταξὺ αὐτῶν οἱ γνωρίζοντες στοιχεῖά τινα γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως καὶ μόλις ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ ἔτους τινὲς ἐξ αὐτῶν κατορθώνουν νὰ ἐκκλησιάζωνται. Ἀλλὰ καὶ σεμνότης βίου διακρίνει τοὺς Καραγκούνιδες (²), ἐπιμελῶς δ' ἀποφεύγουσι τὰς ἐπιγαμίας πρὸς τοὺς ὁμοδόξους Ἕλληνας ἢ Ἀλβανοὺς

(¹) Τὰς περὶ Καραγκούνων καὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν γνώμας τοῦ κ. Ι. Μ. (Διατριβὴ αὐτοῦ ἐν Ν. Πανδώρᾳ, Τόμ. ΙΗ', τεύχει 415) δὲν θεωροῦμεν δεόντως ἐρειδομένας, τὰ δὲ περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ βίου αὐτῶν συγχέει πρὸς τὰ τῶν Σαρακατσάνων, διὸ καὶ μικρᾶς πίστεως ἄξια θεωροῦμεν καὶ ὅσα περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ διαβιούντων ποιμενοβίων ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης ἀναφέρει, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἐλάχιστοι ἀπέμειναν ἐκεῖσε τοιοῦτοι.

(²) Ἐκ τοῦ Τουρκ. κ α ρ ὰ (μαῦρον) καὶ τοῦ Ἀλβαν. γ κ ο ῦ ν α (ἐπενδύτης ἢ κάπα), διότι μαύρη εἶνε ἡ ἐξ ἐρίου αἰγὸς χλαῖνα, ἣν φέρουσιν.

καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔτι τοὺς Κουτσοβλάχους ([1]), φημίζονται δὲ ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ γνωστὸν εἶνε, ὅτι πάλαι μὲν ἐξ αὐτῶν προῆλθον πλεῖστοι γενναῖοι ἀρματωλοί, κατὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἐξ αὐτῶν κατηρτίζοντο πολλαὶ ληστρικαὶ συμμορίαι, παρ' αὐτοῖς δὲ εὑρίσκει καὶ νῦν ἔτι συστηματικὴν περίθαλψιν ἡ ληστεία.

([1]) Γέρων σκουτέρης Καρακαγκούνης, ὃν ἠρώτησα περὶ τούτου, μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἐκ φιλοστοργίας δὲν δίδουσιν εἰς γάμον τὰς θυγατέρας των εἰς συζύγους κατοικοῦντας ἐν οἰκίαις, διότι ἀνατραφεῖσαι αὗται ἐν ὑπαίθρῳ εἶνε ἀδύνατον ν' ἀποφύγωσι τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῆς μεταβολῆς τῆς διαίτης.



ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Διεξελθόντες ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ ἱστορικὸν μέρος τοῦ θέματος ἡμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀραιῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων, ἅς, ἐν ᾧ τόπῳ ζῶμεν, ἠδυνήθημεν νὰ συμβουλευθῶμεν, ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ βίου, τῆς διαίτης, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν αἰσθημάτων τῶν ἡμετέρων Κουτσοβλάχων, ἵνα καταλήξωμεν εἶτα εἰς λεπτομερῆ στατιστικὴν περὶ αὐτῶν ἔρευναν.

Ἐκ τοῦ βίου, ὃν διάγουσι, διακρίνονται εἰς τρεῖς κατηγορίας, α) τοὺς μεταβατικοὺς καὶ φερεοίκους νομάδας, β) τοὺς μεταβατικοὺς μὲν ἐπίσης ποιμενοβίους, ἀλλὰ καὶ κοινότητας σχηματίζοντας περιοδικῶς ἐγκαταλειπομένας καὶ γ) τοὺς μονίμους ἐνοίκους πόλεων, χωρίων ἢ ἐπαύλεων.

Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουσιν οἱ προμνησθέντες Ἀρβανιτόβλαχοι ἢ Καραγκούνιδες, οἵτινες κατὰ πατριὰς ἢ καθ᾽ ὁμάδας ἐκ τεσσαράκοντα ἢ πλειόνων οἰκογενειῶν συγκεντρούμενοι μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἑνὸς τῶν ἐμπειροτέρων καὶ εὐπορωτέρων οἰκογενειαρχῶν, φέροντος τὸν τίτλον· σκουτέρη (διευθυντοῦ), κατὰ μὲν τὸ θέρος, μέχρι τοῦ 7]βρίου, συνδιαιτῶνται ἐν ὑπαίθρῳ ἐκμισθοῦντες τμῆμα νομῆς θερινῆς ἐν τῇ Πίνδῳ ἢ ταῖς διακλαδώσεσιν αὐτῆς, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους συλλήβδην κατασκηνοῦσιν εἰς τὰς χειμερινὰς νομάς, ὧν εὐμοιροῦσιν αἱ χῶραι τῆς Αὐλωνίτιδος, τῆς Μολοπίας, τῆς Χαωνίας, τῆς Θεσπρωτίας καὶ Ἀμβρακίας, ἁδρῶς αὐτὰς μισθοῦντες παρὰ τοῦ Δημοσίου ἢ τῶν ἰδιο-

κτητῶν. Μετὰ δὲ τὴν συγκέντρωσιν καὶ ἐκποίησιν ὅλου τοῦ ἐτησίου προϊόντος τῆς ποίμνης, τὸ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν μισθωμάτων καὶ τῶν πρὸς διατροφὴν καὶ φόρον τῶν προβάτων καταβληθέντων περίσσευμα· διανέμεται μεταξὺ τῶν συνεταιρισθέντων ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῶν προβάτων, ἅτινα κατὰ τὴν συγκρότησιν τῆς μετοχικῆς ὁμάδος προσήγαγεν ἕκαστος. Τοιούτους φερεοίκους ποιμενοβίους ὀλιγίστους ἀπαντῶμεν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, Σαρακατσάνους καλουμένους καταχρηστικῶς, διότι οἱ Σαρακατσάνοι ὁρμῶνται ἐξ Ἑλλήνων καὶ αὐτόχρημα Ἕλληνες εἰσί(¹). Ἀπόσπασμα τῶν Ἀρβανιτοβλά-

---

(¹) Ποιμένες φερέοικοι καὶ οὗτοι, ὡς οἱ Ἀρβανιτόβλαχοι δὲ διαιτώμενοι, λείψανα εἰσὶ τῶν ἀρχαίων νομάδων Ἀκαρνάνων καὶ Ἠπειρωτῶν, ὡς καταδεικνύεται ἐκ τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν χαρακτηριστικῶν, τῆς γλώσσης δηλ. τῶν ἠθῶν καὶ τῆς φυσιογνωμίας αὐτῶν. Παράδοσις διατηρεῖται, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἔλαβον ἐκ τῆς κώμης Σακαρέτσι τοῦ Βάλτου, ἐξ ἧς οἱ προπάτορες αὐτῶν ἀποσπασθέντες ἐπεδόθησαν εἰς τὸν φερέοικον ποιμενικὸν βίον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ κλήσει ταύτῃ ὑφίσταται ἡ λέξις Κατσᾶνοι, ἴσως οἱ ἐν λόγῳ Σαρακατσᾶνοι ὡς γειτνιάζοντές τοῖς Κατσανοχωρίοις τῆς Ἠπείρου ἐκλήθησαν «Παρακατσᾶνοι» ἢ «Καρακατσᾶνοι». Τούτων ὁμάδες τινὲς ἄγουσι τὰ ποίμνια αὐτῶν εἰς τὰ ὄρη τοῦ Ζαγορίου καὶ τοῦ Μαλακασίου κατὰ τὸ θέρος, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα κατέρχονται εἰς Θεσπρωτίαν καὶ Ἀμφιλοχίαν, τούτων δὲ συγγενεῖς καὶ σύμφυλοί εἰσιν οἱ ἐν Ἀκαρνανίᾳ φερέοικοι ποιμενόβιοι καὶ ἐκ τούτων οὐκ ὀλίγοι ἠνδραγάθησαν πρό τε τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, ὡς ἁρματωλοὶ καὶ ὁπλαρχηγοί, οἷοι ὁ Κατσαντώνης, ὁ Τσόγκας καὶ ἕτεροι. Ἡ πρὸς τοὺς ἀστοὺς καὶ χωρικοὺς τῆς Ἠπείρου συμπεριφορὰ αὐτῶν εἶνε πάντοτε οἰκεία καὶ φιλική, τηροῦσι δὲ αὐστηρῶς τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα, σπεύδοντες, ὅπου ἂν ἐνδιαιτῶνται, νὰ προσέρχωνται εἰς τὸν Ναὸν τοῦ πλησιεστέρου χωρίου, καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες αὐτῶν καθ' ὁμάδας ἀπὸ πρωίας τὰς Κυριακὰς διανύουσι μακρὰν πολλάκις πορείαν, αἰωρημένον φέρουσαι ἐπ' ὤμων τὸ λίκνον, ἐφ' οὗ τὸ βρέφος αὐτῶν ἀναπαύεται, ἵνα παραστῶσιν εἰς τὴν Λειτουργίαν. Τοιού-

χων ἔμεινεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ εἰς τὰς ὀρεινὰς νομὰς τῆς Ἀκαρνανίας καὶ Εὐρυτανίας, διατηρῆσαν ἀπαρεγκλίτως τὰ πατρῷα ἤθη καὶ ἔθιμα.

Εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν καταλεκτέον πάντας τοὺς κατοίκους τῶν Ἠπειρωτικῶν κωμῶν Σαμαρίνας, Περιβολίου, Ἀβδέλλας, ὡς καὶ τοῦ Δέντσικου τῆς Κονίτσης κλπ., οἵτινες κατ' ἔτος, ἐν ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ, ἐγκαταλείποντες τὰ οἰκήματα αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ἱερέων τινῶν καὶ γερόντων, κατέρχονται πανοικεί, μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν, κατὰ διαφόρους ὁμάδας, εἰς τὰς βοσκησίμους Θεσσαλικὰς πεδιάδας, ὅπου κατασκηνοῦσιν ἀπὸ τοῦ 8)βρίου μέχρι Μαΐου, ἔχοντες καὶ πληθὺν φορτηγῶν κτηνῶν δι' ὧν ἐκτελοῦσιν, αὐτοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, τὴν διαμετακόμισιν τῶν Θεσσαλικῶν προϊόντων εἰς διαφόρους διευθύνσεις. Παραπλήσιον πλάνητα ποιμενικὸν βίον διάγουσι καί τινες τῶν ἐνοίκων τοῦ Συρράκου καὶ τῶν Καλαρρυτῶν, μεταβαίνοντες συνήθως εἰς τὰς χειμερινὰς βοσκὰς τῆς Ἀμφιλοχίας, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ χωρία τοῦ Ἀσπροποτάμου τὰ κείμενα εἰς τὰς πρὸς τὴν Θεσσαλίαν κλιτύας τῆς Πίνδου, διαχειμάζοντες οὕτοι εἰς τὴν Θεσσαλίαν ([1]). Εἰς τὴν

τους ὄντας ὑπῆρξάν τινες, ἐν οἷς καὶ ὁ Πουκεβίλ, ταυτίσαντες αὐτοὺς μὲ τοὺς Ἀρβανιτοβλάχους, ἐνῷ οὐδὲ λέξιν τῆς Κουτσοβλαχικῆς γινώσκουσι. Ἀλλ' οὐδὲν τὸ ἄπορον, ὅτι τόσον ἠπατήθη ὁ εὐγενὴς Γαλάτης Πουκεβίλ, ἀφ' οὗ καὶ περὶ Ἀλβανῶν τῆς Ἠπείρου γράφων κατέταξεν ὡς τοιούτους τούς τε κατοίκους τῶν Ἑλληνικωτάτων Κουρέντων τῆς Ἠπείρου καὶ τοὺς ὁμόρους αὐτοῖς κατοίκους τῆς Παραμυθίας καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς Παργίους !

([1]) Ἐπίσης φερέοικον ποιμενικὸν βίον διάγουσι καὶ οἱ αὐτόχθονες Ἠπειρῶται οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰς κώμας τῶν Τσουμέρκων Θεοδωριανά, Μελισσουργούς, Πράμαντα καὶ Πεστανιανά.

αὐτὴν δὲ κατηγορίαν ὑπάγονται καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι ποιμένες τῆς Μακεδονίας φέροντες τὰ ποίμνια αὐτῶν εἰς τὰς νομὰς τῆς Βερροίας, Καστορίας, Βιτωλίων καὶ Κορυτσᾶς. Καὶ οὕτω, ἕνεκα τῆς ποιμενικῆς ταύτης μετοικεσίας, πλεῖστα πεδινὰ μέρη τῆς Μακεδονίας, πᾶσα ἡ Θεσσαλικὴ λεκάνη καὶ ἡ παράλιος Ἤπειρος ἀπὸ Ἄρτης μέχρι τοῦ Λώου καὶ πέραν αὐτοῦ, βρίθουσι ποιμνίων καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα καὶ πολλαχοῦ συναντᾷ τις πυκνοὺς συνοικισμοὺς τῶν κατεσκηνωμένων Κουτσοβλαχικῶν οἰκογενειῶν ([1]).

Τὴν δὲ τρίτην κατηγορίαν ἀποτελοῦσιν οἱ κατὰ καιροὺς ἐγκαταλιπόντες τὸν πατρῷον ποιμενικὸν βίον, οἵτινες συμπήξαντες ἰδίας μονίμους κοινότητας καὶ κώμας καὶ κωμοπόλεις συνοικίσαντες ἐπολιτίσθησαν βαθμηδὸν καὶ διὰ τῆς γεωργίας, τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου εἰς ἐπίζηλον βαθμὸν εὐπορίας καὶ προόδου προήγαγον αὐτάς.

Μετὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Κουτσοβλάχων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου, καθ' οὕς, ὡς εἴδομεν, συνέπραξαν οὗτοι ἐνίοτε μετὰ τῶν Βουλγάρων ἐπιδρομέων κατὰ τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας καὶ πρὸς τοὺς αὐτόχθονας Ἕλληνας βλάβας τινὰς ἐπήνεγκον, καθ' ὅλους τοὺς ἔκτοτε διαρρεύσαντας αἰῶνας, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς καταχτήσεως, διεβίωσαν ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ πρὸς τοὺς περιοίκους, πρὸς οὓς ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἔτι μᾶλλον προσήγγιζον καὶ συνεταυτίζοντο, ἰσχυρὸν δὲ ἔχοντες τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ὑπῆρξαν ἀείποτε πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐγκαρ-

---

([1]) Εἰς τὴν εὐρεῖαν Θεσσαλικὴν πεδιάδα παραχειμάζουσι κατὰ μυριάδας καὶ τὰ ποίμνια τῶν κτηνοτρόφων ὀρεινῶν Γκέγκιδων.

δίως ἀφωσιωμένοι. Κατὰ δὲ τοὺς χαλεποὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, καθ᾽ οὓς πάντες οἱ ὑπόδουλοι χριστιανοὶ πολλαχῶς κατεπιέζοντο, ἐκλιπούσης φυσικῶς πάσης φυλετικῆς διακρίσεως, ἐπῆλθε πλήρης ἡ συναδέλφωσις καὶ συγχώνευσις αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἔκτοτε ἐκ μόνης τῆς διαλέκτου διακρίνονται ἀπ᾽ αὐτῶν, μεθ᾽ ὧν τόν τε βίον καὶ τὰ ἤθη καὶ φρονήματα κοινὰ ἔχουσι, σεμνύνονται δὲ Ἕλληνας ἑαυτοὺς ἀποκαλοῦντες. Ὁπότε δέ, μετὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, εἰς ὃν τοσοῦτον ἁδρῶς συνεισέφερον καὶ αἷμα καὶ ἡρωϊσμὸν καὶ χρῆμα καὶ νοῦν, ἀναδείξαντες ἄνδρας μαχιμωτάτους, πολιτικοὺς συνετούς, λογίους ἐγκρίτους καὶ γενναίους χορηγοὺς χρήματος, ἱδρύθη τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, πρὸς τοῦτο ὡς τὸν φάρον τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἀγκυροβολίας ἀτενίζουσι μετὰ τῶν λοιπῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Οὐδ᾽ ἐχρειάσθη νὰ ἐνεργηθῇ παρ᾽ αὐτοῖς προσηλυτισμός τις παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κλήρου, ὡς σκοπίμως ἰσχυρίζονται οἱ καλοθεληταὶ αὐτῶν Ρωμοῦνοι, διότι ἡ ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ὁ πολιτισμός, ἡ εὐγένεια καὶ αἱ ἄλλαι Ἐθνικαὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀρεταὶ τὴν αὐτὴν πάντοτε ἤσκησαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν περιοίκων φυλῶν, ἀποτελοῦσι δὲ καθ᾽ ἑαυτὰς ἰσχυροτάτην ἑλκτικὴν δύναμιν, οὐδαμῶς χρήζουσαν τῆς συμπράξεως τοῦ ἱερατικοῦ προσηλυτισμοῦ πρὸς συγχώνευσιν τῶν συνοίκων ἢ τῶν γειτόνων. Ἀφ᾽ οὗ ἐξελλήνισε καὶ ὡς ἀποίκους ἔτι τοὺς περιοίκους ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, πῶς δὲν θὰ ἐπραγματοποίει οἴκοι τὸ αὐτὸ ἐπὶ τῶν συνοίκων; Εἰς ταύτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν δύναμιν ὀφείλεται καὶ τὸ μοναδικὸν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ φαινόμενον τῆς ἀντοχῆς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἀπέναντι τῶν τόσων ἐπιδρομῶν. Ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων ὁλοκλήρων πολυάριθμοι ἐπήρχοντο ἐπὶ τῶν Ἑλλην. χωρῶν καὶ ἀλλεπάλληλοι οἱ βάρβαροι ἐπιδρομεῖς λαοὶ καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, εἴτε ἐπὶ χρόνον τινά, εἴτε καὶ μονίμως ἐγκαθίσταντο ἐν αὐταῖς· ἀλλ᾽ ἀντὶ νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς τοὺς κατακτωμένους καὶ ἐκμηδενίσωσιν αὐτούς, μεταβάλλοντες τὸν ἐθνικὸν

χαρακτῆρα τῆς χώρας, ἐξητμίζοντο, οὕτως εἰπεῖν, καὶ μετεβάλλοντο αὐτοὶ οὗτοι οἱ κατακτηταί, ἵνα ἀπομείνῃ καὶ πάλιν ἀλώβητος ἐν τῇ χώρᾳ καὶ γνήσιος ὁ Ἑλληνικὸς αὐτῆς χαρακτήρ. Ἀκριβῶς δὲ ὅτι, καίτοι καθ᾽ ὅλα συνταυτισθέντες τοῖς Ἕλλησιν, τά τε ἤθη δηλαδὴ καὶ τὸ φρόνημα, οἱ ἡμέτεροι Ἑλληνόβλαχοι, διετήρησαν οὐχ ἧττον τὴν προγονικὴν διάλεκτον, ἀποδεικνύει προσθέτως, ὅτι οὐδεὶς ἐπ᾽ αὐτῶν ἠσκήθη προσηλυτισμὸς ἢ πίεσις τοῦ Ἑλλην. Κλήρου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ ἐν Τουρκίᾳ. Καὶ ἐὰν διετήρουν ἄλλως τε οἱ Κουτσόβλαχοι τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐκ Δακορωμούνων καταγωγῆς αὐτῶν καὶ ἔστρεφον τυχὸν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ βλέμμα πέραν τοῦ Ἴστρου, πρὸς τοὺς φιλοστόργους ἀδελφοὺς αὐτῶν, ἀφ᾽ ὧν καὶ αἰώνων μακρῶν διέλευσις καὶ Κρατῶν ξένων καὶ ὀρέων καὶ ποταμῶν ἐπιπρόσθησις διαχωρίζει αὐτούς, θὰ ἔβλεπον καὶ ἐκείνους ποδηγετουμένους εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ τῆς ἀναπτύξεως παρ᾽ αὐτῶν τούτων τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες, εἰσαγαγόντες εἰς τὴν χώραν αὐτῶν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ γράμματα, προπαρεσκεύασαν τὴν ἐθνικὴν τῶν Ρωμούνων ἀποκατάστασιν, δι᾽ ἣν εὐεργεσίαν τόσην ἐξεδήλωσαν ἡμῖν οὗτοι κατόπιν εὐγνωμοσύνην, διὰ τῆς λυσσώδους καταδιώξεως παντὸς Ἑλληνικοῦ.

Ἐνωρὶς ἐπιδοθέντες οἱ Ἑλληνόβλαχοι εἰς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων τὴν ἐκμάθησιν, ἑπόμενον ἦτο νὰ εὐδοκιμήσωσιν εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον, εἰς ὃ οἱ μονίμους κοινότητας συμπήξαντες ἐπεδόθησαν. Οὕτω εὑρίσκομεν τὰς κοινότητας ταύτας ἀνυψουμένας ἐκ περιτροπῆς εἰς ἐπίζηλον ἐμπορικὴν ἀκμὴν καὶ ἀπὸ δύο ἤδη ἑκατονταετηρίδων ἀπαντῶμεν εἰς τὰ κυριώτερα τότε ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν Βιέννην, Βενετίαν, Μόσχαν κλπ. πλουσίους ἐμπορικοὺς οἴκους Ἑλληνοβλάχων. Τοιαῦται ἀνθηραὶ κωμοπόλεις ὑπῆρξαν τὸ Μέτσοβον, οἱ Καλαρ-

ρῦται, τὸ Βλαχολείβαδον κλπ. κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ διάσημος Μοσχόπολις, ἥτις διὰ τῆς γιγαντιαίας αὐτῆς ἐμπορικῆς προόδου διεφιλονίκησε τὰ πρωτεῖα πρὸς τὴν ἐμπορικὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὰ ἄλλα τῶν τότε χρόνων Ἑλληνικὰ ἐμπορικὰ κέντρα. Ἐννοεῖται δέ, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ ὑλικὴ τῶν κοινοτήτων τούτων εὐημερία προήγετο, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὰ γράμματα ἐκαλλιεργοῦντο καὶ ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία ἀνεπτύσσετο διὰ τῆς ἱδρύσεως σχολῶν Ἑλληνικῶν καὶ ἀνωτέρων ἐκπαιδευτηρίων. Εἰς τὴν τοιαύτην αὐτῶν πρόοδον συνετέλει καὶ ἡ κρατοῦσα μεταξὺ αὐτῶν ζηλευτὴ ἁρμονία καὶ ἡ σώφρων πάντοτε καὶ λελογισμένη τῶν προὐχόντων πολιτεία ἀπέναντι τῶν κρατούντων καὶ ἡ πρόνοια αὐτῶν, ὅπως ἀποκτῶσιν ἰσχυρὰς προστασίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς βίας καὶ αὐθαιρεσίας. Αἱ κοινότητες λ. χ. τῶν Καλαρρυτῶν καὶ τοῦ Συράκου, ἐγκαίρως ὑποβληθεῖσαι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Βαλιδὲ-Σουλτάνας, ἠδυνήθησαν οὐ μόνον νὰ διαφύγωσι τὰς καταστροφάς, ἃς ὑφίσταντο οἱ περίοικοι, ἀλλὰ καὶ ν' ἀπολαύωσιν ἐπὶ μακρὰν χρονικὴν περίοδον εἴδους τινὸς ἡμιανεξαρτησίας καὶ ἀτελείας.

Ἡ πλήρης τῶν κοινοτήτων τούτων ἐξελλήνισις ἐξεδηλώθη ἀείποτε διὰ περιτράνων δειγμάτων.

Τὸ Μέτσοβον, οἱ Καλαρρῦται, τὸ Κρούσοβον, τὸ Μεγάροβον πρόκεινται καὶ νῦν ἔτι ὡς τόσαι ὀχυραὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀκροπόλεις καὶ περιττὸς ἀποβαίνει πᾶς περὶ αὐτῶν λόγος. Ἀλλὰ περὶ τῆς περιπύστου Μοσχοπόλεως, ἧς πρὸ ὀλίγου ἐμνήσθημεν, ἐκλιπούσης ἤδη καὶ ἀπ' αὐτοῦ σχεδὸν τοῦ Γεωγραφικοῦ χάρτου, δέον νὰ εἴπωμεν ὀλίγα τινά, διότι ἐσχάτως οἱ τῆς Ρωμουνικῆς προπαγάνδας ἐν τῇ διακρινούσῃ αὐτοὺς κακοπιστίᾳ, προσεπάθησαν νὰ παραστήσωσιν αὐτὴν ὡς ἐμφορηθεῖσαν Ρωμουνικῶν αἰσθημάτων καὶ ἱδρύσασαν δῆθεν Σχολεῖα τῶν Βλαχικῶν γραμμάτων. Ἡ πόλις αὕτη, ἧς ὁ συνοικισμὸς ἐγένετο περὶ τὸ 1330 παρὰ ποιμενικῆς Κουτσοβλαχικῆς πατριᾶς, κει-

μένη ἐν τῇ Νέᾳ Ἠπείρῳ, εἰς τὰς μεσημβρινὰς κλιτύας τῆς καλουμένης Καμνᾶ ἢ Κιάρι ὀροσειρᾶς καὶ ἐπὶ λεκανοπεδίου κειμένου ἐπὶ τῆς Ὀπάρας, τέσσαρας ὥρας πρὸς δυσμὰς τῆς Κορυτσᾶς, ἔφερε κατ' ἀρχὰς τὸ ὄνομα Βοσκόπολις, ἀλλ' ἀκολούθως, ἀποχωρούντων βαθμηδὸν τῶν κατοίκων αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ποιμενικοῦ σταδίου ὅπως ἀναλάβωσι τὸ ἐμπορικόν, μετωνομάσθη Μοσχόπολις. Ἐπιδοθέντες τὸ πρῶτον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων καὶ εἰς ἄλλας τέχνας, ἀκολούθως δὲ εἰς τὸ ἐμπόριον, προήγαγον βαθμηδὸν τὴν πόλιν αὐτῶν εἰς ἀκμὴν ἐπίζηλον. Πολιτευθέντες δὲ ἐπιτηδείως πρὸς τὰς ἰσχυρὰς Ἀλβανικὰς οἰκογενείας τῶν πέριξ χωρῶν καὶ προμηθευθέντες καὶ Σουλτανικὸν φιρμάνιον χορηγοῦν αὐτοῖς ἴδιόν τι πολίτευμα καὶ μεγάλα προνόμια, ὡς λ. χ. τὸ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐγκατασταθῇ ἐν τῇ πόλει αὐτῶν οὐδεὶς Μουσουλμᾶνος κλπ. κατέστησαν αὐτὴν τὸ μέγιστον τῶν ἐμπορικῶν κέντρων ἁπάσης τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου. Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ.΄ ἑκατονταετηρίδος εὑρίσκομεν τὴν Μοσχόπολιν κατοικουμένην ὑπὸ δωδεκακισχιλίων οἰκογενειῶν καὶ συνδεομένην στενῶς μεθ' ὅλων τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν ἀγορῶν τῆς Εὐρώπης δι' ἰδίων οἴκων ἐμπορικῶν, οὓς ἐν αὐταῖς εἶχεν ἐγκαταστήσει καὶ βρίθουσαν περικαλλῶν κτιρίων καὶ Ναῶν καὶ μεγάλων ἐργοστασίων. Καὶ τυπογραφεῖον ἔτι Ἑλληνικὸν ἀξιόλογον συνέστησαν περὶ τὸ 1735 δια συνεταιρισμοῦ οἱ φιλόμουσοι Μοσχοπολῖται, ὅπερ ὑφίστατο μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως κατὰ τὸ 1769, καὶ σχολὰς παντοίας Ἑλληνικὰς δι' ἁδρῶν ἐράνων συνετήρουν. Ἵδρυσαν δὲ συνάμα καὶ μέγα Φροντιστήριον, ἐν εὐρείᾳ τριορόφῳ οἰκοδομῇ ἐκ τεσσαράκοντα δωματίων καὶ αἰθουσῶν διδασκαλείας λειτουργοῦν, ἐν ᾧ λογάδες καθηγηταὶ ἐδίδασκον τήν τε Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν Φιλολογίαν καὶ σειρὰν μαθημάτων Φιλοσοφικῶν καὶ Θεολογικῶν. Κατὰ δεκάδας δὲ ἀριθμοῦνται οἱ ἀναδειχθέντες ἐκ Μοσχοπόλεως ἱερωμένοι λόγιοι καὶ συγγραφεῖς καὶ ἄλλοι ἄνδρες διαπρέψαντες ἐπὶ

παιδείᾳ. Ἀλλὰ καὶ ὅτε, πολλὰ ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος των, ἐπανέκαμψαν εἰς αὐτὴν περὶ τὰς διακοσίας οἰκογενείας, ἵνα τὴν ἀνοικοδομήσουν ἐκ τῶν ἐρειπίων της, πρώτη καὶ τούτων φροντὶς ὑπῆρξε, ἵνα συστήσωσιν **Ἑλληνικὴν σχολήν,** ὅπερ καὶ κατώρθωσαν τῇ συνδρομῇ τοῦ Βαρώνου Σίνα καὶ ἄλλων πλουσίων ἐν Εὐρώπῃ Μοσχοπολιτῶν.

Τοιαύτην λοιπὸν ὑπάρξασαν τὴν Μοσχόπολιν, μίαν δηλαδὴ τῶν πρώτων ἑστιῶν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ἐτόλμησαν οἱ Ρωμοῦνοι νὰ παραστήσωσιν ὡς διανοηθεῖσαν ἢ ἀνεχθεῖσαν νὰ ἱδρυθῇ ἐν αὐτῇ σχολεῖον Βλαχικόν!

Εἴπομεν ἤδη πόσον ἀφωσιωμένοι εἰσὶν οἱ Ἑλληνόβλαχοι πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ πόσον ἰσχυρῶς ἐρριζωμένον εἶνε παρ' αὐτοῖς τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα. Ὑπῆρξαν κατὰ τοὺς χαλεποὺς τῆς δουλείας χρόνους Ἑλληνικαί τινες οἰκογένειαι ὡς καὶ κοινότητες ἀσπασθεῖσαι βίᾳ τὸν Ἰσλαμισμόν, οὐδὲν ὅμως ὑπάρχει παράδειγμα τοιαύτης ὁμαδὸν ἀποσκιρτήσεως Ἑλληνοβλάχων ἀπὸ τοῦ πατρῴου θρησκεύματος. Συγχωνευθέντες πρὸ αἰώνων ἤδη μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐξομοιωθέντες αὐτοῖς καθ' ὅλα, ἀπέβαλον τάς τε ἕξεις καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἡμιβαρβάρων αὐτῶν προγόνων καὶ ἐνεστερνίσθησαν τὰ τῶν Ἑλλήνων, ἅτινα καὶ διατηροῦσιν ἔκτοτε ὑπὸ τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν τύπον ἐν ταῖς μνηστείαις, τοῖς γάμοις, τοῖς χοροῖς, ταῖς ᾄσμασι, ταῖς κηδείαις καὶ ἐν πάσῃ ἐπισήμῳ περιστάσει τοῦ ἀστυκοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ βίου. Διετήρησαν μόνον ἰδιόν τι γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὅπερ περιέχον ἑκατοντάδας τινὰς Ρωμουνικῶν λέξεων καὶ γλωσσικῶν τύπων, ἀποτελεῖται κατὰ τὸ λοιπὸν ἐκ λέξεων καὶ ὁλοκλήρων φράσεων(¹) Ἑλληνικῶν, ἐνίοτε δὲ

(¹) Εἰρωνευόμενοι οἱ Ἰωαννῖται τὸ ὑπὸ τῶν Κουτσοβλάχων λαλούμενον γλωσσικὸν κρᾶμα, ἀποδίδουσιν αὐτοῖς σκωπτικῶς τὴν ἑξῆς

καὶ Ἀλβανικῶν ἢ Τουρκικῶν, ὡς διετήρησαν ἐπίσης καὶ ἰδιάζουσάν τινα ἀμφίεσιν, διάφορον τῶν περιοίκων. Καὶ οἱ μὲν ποιμενόβιοι φέρουσι μάλλινα ἐνδύματα λευκά, οἱ δὲ μονίμως ἐγκατεστημένοι μέλανα. Παραδόξως δὲ τὰ αὐτὰ ἱμάτια, καίτοι βαρέα ὄντα καὶ θερμά, φέρουσι καὶ κατὰ τοὺς καύσωνας τοῦ θέρους, ἰσχυριζόμενοι ὅτι εἰσὶν ἐπίσης ἀλεξιτήρια κατὰ τῆς θερμότητος. Τὴν αὐτὴν δὲ περίπου ἐνδυμασίαν, μέ τινα πρόσθετα ποικίλματα, φέρουσι καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν.

Ὁποῖα τὰ ἐθνικὰ φρονήματα τῶν ἡμετέρων Ἑλληνοβλάχων κατεδείχθη ἤδη ἀρκούντως ἐκ τῶν ἔμπροσθεν. Ἡ ὁμοιότης ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τοῦ Ἑλληνοβλάχου οἱασδήποτε κοινωνικῆς τάξεως ἢ ἐπαγγέλματος πρὸς τὸν ἀντίστοιχον Ἕλληνα εἶνε ὁποία δύο σταγόνων ὕδατος πρὸς ἀλλήλας. Γράφουν καὶ σκέπτονται ὡς οἱ Ἕλληνες. Συναγωνίζονται μετ' αὐτῶν ἐκθύμως ὅπου γειτονικαὶ φυλαὶ ἀπειλήσωσι τὸν Ἑλληνικὸν ἐθνισμόν, ὡς βλέπομεν αὐτοὺς ἐν τῇ Βορείῳ Μακεδονίᾳ μαχομένους εἰς τὰς πρώτας γραμμὰς τῆς Ἑλληνικῆς ἀμύνης κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν ἐνεργειῶν καὶ βλέψεων. Θεωροῦσι τὴν μεγίστην τῶν ὕβρεων τὸ νὰ εἴπῃ τις αὐτοῖς, ὅτι δὲν εἶνε Ἕλληνες. Καλλιεργοῦσι τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ἐπιμονώτερον. Ὁ Κωλέττης ἦτο ἀντιγραφὴ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ὁ Χατζηπέτρος τοῦ Θ. Γρίβα, εἰς δὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ Βάφα καὶ τοῦ Κοραῆ, τοῦ Σίνα καὶ τοῦ Βαρβάκη, τοῦ Τοσίτσα καὶ τοῦ Ριζάρη τὰ αὐτὰ ἐνεφώλευον

φράσιν «μολονότι ἔστε Γκρέκο, σὲ παινεψιέστε, νοὺ ἄρε διάκρισι» (μολονότι εἶνε Ἕλλην καὶ παινεύεται — καυχᾶται ἐπὶ τούτῳ — δὲν ἔχει διάκρισιν).

φρονήματα καὶ οἱ αὐτοὶ ἔπαλλον Ἑλληνικοὶ παλμοί, ὡς ἐπίσης καὶ σήμερον ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν διαθέτουσι τὰ πλούτη αὐτῶν ὁ Στουρνάρης καὶ ὁ Ἀρσάκης. Καθὰ δὲ τὴν Ἑλληνικὴν ἰδέαν ὑμνεῖ τῶν τε Κουτσοβλάχων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ δημώδης ποίησις, ὑπὸ τῆς αὐτῆς Ἑλληνικῆς Μούσης ἐμπνέεται καὶ ὁ Ζαλακώστας καὶ ὁ Βαλαωρίτης. Καὶ τοὺς Ἑλληνοβλάχους τούτους, τοιούτους ὄντας, παρουσιάσθη ἐσχάτως προπαγάνδα Ρωμουνικὴ διανοηθεῖσα νὰ προσηλυτίσῃ αὐτοὺς καί, παραγνωρίζουσα τούς τε ἱστορικοὺς καὶ φυσικοὺς νόμους, νὰ ἐπιχειρήσῃ ν' ἀποσπάσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμόν! Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὁποίας ἔτυχε δεξιώσεως ἡ προπαγάνδα αὕτη, ἡ ἁδρὰ διαθέτουσα χρηματικὰ ποσά, ἐκ τοῦ Ρωμουνικοῦ προϋπολογισμοῦ ἀντλούμενα καὶ παντοῖα ἀγαθὰ τοῖς Κουτσοβλάχοις ὑπισχνουμένη. Ἀλλ' ὁ Ρωμουνικὸς οὗτος προσηλυτισμός, κατὰ τῆς πρακτικῆς τοῦ ὁποίου ἀποτελεσματικότητος διαμαρτύρεται τρανῶς ἥτε πολιτικὴ καὶ ἡ φυσικὴ Γεωγραφία, προσκρούει οὐ μόνον εἰς τὰ ἀκραιφνῆ τῶν ἡμετέρων Ἑλληνοβλάχων Ἑλληνικὰ αἰσθήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν ἔμφυτον αὐτοῖς ὀξεῖαν νοημοσύνην, ἣν τόσῳ παραγνωρίζουσιν οἱ παρουσιαζόμενοι ὡς ἀδελφοὶ αὐτῶν. Διαβλέπουσιν ἐκεῖνοι κάλλιστα, ὅτι οἱ ὁμαίμονες καλοθεληταὶ αὐτῶν, οἵτινες ἔχουν νὰ μεριμνήσουν καὶ δι' ἄλλους ἐγγύτερον εὑρισκομένους—ἐν Μπουκοβίνᾳ—ἀδελφοὺς αὐτῶν, μόνον ὡς πολιτικὸν ἀντάλλαγμα θέλουν νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτούς. Διὸ καὶ ἐὰν ἠδυνήθη ἡ προπαγάνδα νὰ προσηλυτίσῃ εὐαρίθμους τινὰς Κουτσοβλάχους ἡλίευσε τούτους δι' ἀργυρῶν ἀγκίστρων ἐκ τοῦ βορβόρου τῶν μᾶλλον διεφθαρμένων κοινωνικῶν στρωμάτων, πρὸς οὓς βαθεῖαν διὰ τοῦτο περιφρόνησιν αἰσθάνεται καὶ ἐκδηλοῖ ἡ μεγίστη μερὶς τῆς ὑπερηφάνου Ἑλληνοβλαχικῆς φυλῆς, **οὐδὲ ἕνα** δὲ δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἡμῖν ἐκ τῶν ὀλίγων ὀπαδῶν της μὴ δελεασθέντα ἐξ ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ὑλικοῦ συμφέροντος.

'Αλλ' ὁ σκοπὸς τῆς πραγματείας ταύτης δὲν εἶνε ἡ ἔρευνα τῶν ἐν τῷ προκειμένῳ βλέψεων τῆς Ρωμουνικῆς πολιτικῆς. Διὸ μεταβαίνομεν εἰς τὸ στατιστικὸν αὐτῆς μέρος.

Δὲν εἶνε βεβαίως εὔκολος ἐν χώρᾳ, οἵα ἡ τοῦ Αἵμου χερσόνησος, ἡ κατάστρωσις ἀκριβοῦς στατιστικοῦ πίνακος καὶ δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι δυσπίστως ἔχουσιν οἱ ξένοι πρὸς τὰς στατιστικὰς τῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ οἰκουσῶν φυλῶν, καθὸ μεροληπτούσας κατὰ τὸ συμφέρον τῆς ἐθνότητος τοῦ γράφοντος. Καὶ ἔχουν βεβαίως δίκαιον, ὅταν βλέπουν στατιστικάς, ὡς λ. χάριν ἡ κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ κ. Μπολεντινιάνου, ἐγκρίτου Ρωμούνου πολιτευτοῦ, συνταχθεῖσα ἐσχάτως, καθ' ἣν οἱ ἐν Ἠπείρῳ καὶ 'Αλβανίᾳ Κουτσόβλαχοι ἀνέρχονται εἰς 350,000, οἱ δὲ ἐν Θεσσαλίᾳ εἰς 200,000 καὶ οἱ ἐν Μακεδονίᾳ εἰς 450,000, ἤτοι ἐν ὅλῳ εἰς ἓν στρογγύλον ἑκατομμύριον, ἀπέναντι 370,000 χιλιάδων μόνον Ἑλλήνων. 'Αλλ' ἡ ἡμετέρα στατιστική, εἰς τὰ ἐπίσημα Κυβερνητικὰ κείμενα στηριζομένη, ὡς καὶ εἰς Προξενικὰς ἐκθέσεις καὶ εἰς τὰ παρὰ τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν τηρούμενα φορολογικά, εἴτε ληξιαρχικὰ βιβλία, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς μακρὰς καὶ ἀμερολήπτους ἐπιτοπίους ἐρεύνας, ἐν λεπτομερείᾳ δὲ ἀναγράφουσα καὶ τῶν ἐλαχίστων σχεδὸν κοινοτήτων τὰς οἰκογενείας, δύναται, νομίζομεν, νὰ ἐξελεγχθῇ εὐκόλως παρὰ τῶν εἰδότων. 'Επροτιμήσαμεν δὲ τὸ σύστημα τῆς κατ' οἰκογενείας ἀπαριθμήσεως, διότι κατὰ τοιαύτην μονάδα καταγράφονται εἰς τοὺς καταλόγους, οἵτινες τηροῦνται παρὰ τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν 'Επισκόπων, ὅπως εἰσπράττωσι παρὰ τῶν χριστιανικῶν αὐτῶν ποιμνίων τὸν ὑπὲρ αὐτῶν φόρον (τὸ καὶ καπνιάτικο λεγόμενον) ἐν Ἠπείρῳ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐκτὸς 'Εκκλησιαστικῶν τινων ἀρχῶν ἐν Μακεδονίᾳ, αἵτινες εἰσπράττουσιν αὐτὸν «κατὰ στέφανα».

Ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Ἠπείρου ἀπαντῶμεν:

Α) Εἰς τὴν περιοχὴν Μαλακασίου τὰς κοινότητας Ματσούκι, μὲ Κουτσοβλαχικὰς οἰκογενείας 23, Προσβάλα 20, Συρράκου 310 καὶ Καλαρρύτας 241, ἐν ὅλῳ οἰκογενείας 594.

Β) Εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν Μετσόβου, τὸ Μέτσοβον οἰκ. 1250, Βοντονέζι 50, Κουτσούφλιανη 90, καὶ τὰ 90
ἐν τῇ ἀνατολ. κλιτύϊ τοῦ Ζυγοῦ καὶ γεωγραφικῶς εἰς τὴν 70
Θεσσαλίαν ἀνήκοντα χωρία Μηλιὰ 70 καὶ Μαλακάσι 200, ἤτοι 200
οἰκογ. 1660. 60

Γ) Εἰς τὴν περιοχὴν Ζαγορίου, Δραγάρι 60, Γρεβενίτι 144, 62
Μακρύνου 62, Τσερνέσι 139, Βωβοῦσα 42, Λάϊστα 267, Πα- 700
λιοχώρι Λάϊστας 51, Λεσνίτσα 139 καὶ Δομπρίνοβον 138, 982
ἤτοι οἰκογ. 1042.

Δ) Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης, Σαμαρίνα 700, Φούρκα 110, Πλικάδες 90, Ἁρμάτοβον 40, Παλιοσέλι 160, Μπράζια 100, Πάδες 160, Δέντσικον 80, ἐν ὅλῳ 1440.

Οὕτω τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἠπείρῳ Ἑλληνοβλάχων ἀνέρχεται εἰς οἰκογενείας **4,736.** ([1]) — 982 =

Ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς εἰς τὴν Νέαν Ἤπειρον ἀνερχόμενοι εὑρίσκομεν:

Α) Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πρεμετῆς περὶ τὰς 500 οἰκογενείας σκηνοβίων Ἀρβανιτοβλάχων, διαιτωμένας εἰς τὰς αὐτόθι ὀρεινὰς νομάς.

Β) Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σκρεπαρίου, ἐν τῷ χωρίῳ Ὀστρίτσα, 20 περίπου οἰκογενείας.

Γ) Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Βερατίου, ἐν τῇ πόλει Βερατίου οἰκογ. περὶ τὰς 100 καὶ ἐν τῇ κωμοπόλει Φίερι καὶ τοῖς πέριξ χωριδίοις 500, ἤτοι τὸ ὅλον 600.

([1]) Ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἠπείρῳ οἱ ὁμιλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν κάτοικοι ὑπολογίζονται εἰς 190,000, οἱ δὲ τὴν Ἀλβανικὴν εἰς 74,000.

Δ) Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Αὐλῶνος, οἰκογ. 20 εἰς τὴν πόλιν, 40 εἰς τὸ χωρίον Σελενίτσα καὶ ἕτεραι 200 περίπου οἰκογένειαι σκηνιτῶν Ἀρβανιτοβλάχων ἐν τῇ λοιπῇ ἐπαρχίᾳ, τὸ ὅλον 260.

Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Νέαν Ἤπειρον ἀνῆκον καί τινες γειτονικαὶ Μακεδονικαὶ ἐπαρχίαι, ὑπαγόμεναι νῦν διοικητικῶς εἰς τὴν Σατραπείαν τῆς Ρουμελίας, καταλέγομεν ὧδε καὶ ταύτας, ἤτοι:

Α) Τὴν ἐπαρχίαν Κορυτσᾶς, ἔνθα εὑρίσκονται 200 μὲν οἰκογένειαι εἰς τὴν Μοσχόπολιν, ἕτεραι 650 περίπου εἰς τὰς μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς Σίπτσικας (Ἱππισχίας) κειμένας διαφόρους κοινότητας καὶ χωρία, καὶ περὶ τὰς 100 ἐντὸς τῆς πόλεως Κορυτσᾶς (συνοικία Βαρόσι), τουτέστιν ἐν ὅλῳ 950.

Β) Τὴν ἐπαρχίαν Ἀχρίδος, ἔνθα ἀπαντῶμεν 80 οἰκογενείας περίπου ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ

Γ) Τὴν ἐπαρχίαν Ὀπάρας, ὅπου ἐν τῇ κώμῃ Λέγκᾳ καὶ ἀλλαχοῦ εἰσι διεσπαρμέναι περὶ τὰς 280.

Εἰς δὲ τὰς νοτίους ἐπαρχίας τῆς Νέας Ἠπείρου εὑρίσκομεν 200 μὲν οἰκογενείας ἐν τῇ πόλει Πεκίνῃ καὶ τοῖς πέριξ χωρίοις, 400 ἐν τῇ πόλει καὶ ἐπαρχίᾳ Καβάγιας καὶ ἑτέρας 400 περίπου ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Δυρραχίου, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἐλβασὰν περὶ τὰς 150.

Ὥστε ἅπασαι αἱ ἐν Νέᾳ Ἠπείρῳ οἰκογένειαι ἀνέρχονται περίπου εἰς **3,840.** (¹)

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ἐν Παλαιᾷ καὶ Νέᾳ Ἠπείρῳ Κουτσοβλαχικὸς πληθυσμὸς ἀποτελεῖται ἐξ **8,876** οἰκογενειῶν.

Ὑπερβαίνοντες ἤδη τὴν Πίνδον, ἵνα ἀπαριθμήσωμεν τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ Ἑλληνοβλάχους, ἀπαντῶμεν :

Α΄) Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἱστιαιώτιδος, ἤτοι Ἀσπροποτάμου (διοικητικῶς Γκλίνοβο—κὸλ), τὸ Πορόβῖκον, τὴν Κουστοβάστα,

---

(¹) Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Νέας Ἠπείρου 350,000 περίπου λαλοῦσι τὴν Ἀλβανικήν, 14,000 τὴν Βουλγαρικὴν καὶ μόλις 9,000 τὴν Ἑλληνικήν.

τοὺς Κουκουλαίους, τὴν Καστανιὰν, τὴν Βεντίσταν, τὸ Γκλίνοβον, τὸ Γιοβάνον, τὴν Κάτω Πρινιάγκαν, τὴν Ἄνω Πρινιάγκαν, τὸ Κοτόρι, τὴν Παληο-Κρανιά, τὰ Δολιανά, τὴν Σκληνιάσαν, τὰ Βελήτσανα, τὴν Λεπενίτσαν, τὴν Δραγοβίτσαν καὶ τὸ Χαλίκι, μὲ οἰκογεν. 1700.

Β΄) Εἰς τὸ τμῆμα τῆς Πόρτας (Πόρτα—κόλ), πέντε Ἑλληνοβλαχικαὶ κοινότητες ὑπάρχουσι, τὸ Βετερνῖκον, ἡ Πύρα, τὸ Πορτούλι, ἡ Τσούρτσια καὶ τὸ Γαρδίκι, μὲ οἰκογεν. 700.

Γ΄) Εἰς τὸ τῆς περιοχῆς τῶν Χασίων τμῆμα Κρέτσοβον τὰ χωρία Πλάτανον, Τσεναράδες, Στρούτζια, Τσεραναῖοι, Χριζιάγες καὶ Κερασιὰ, μὲ οἰκογ. 600.

Δ΄) Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἐλασσῶνος, ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἁγίου Πέτρας, τὴν κωμόπολιν Βλαχολείβαδον μὲ οἰκογεν. 600.

Προσθέτοντες δὲ εἰς τὰς ἀνωτέρω καὶ 600 περίπου οἰκογενείας μονίμως ἐγκατεστημένας εἰς τὰς πόλεις Λαρίσσης, Καρδίτσης καὶ Τρικκάλων, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς ἐν Θεσσαλίᾳ ἀνέρχεται εἰς οἰκογεν. **4,000.** (¹)

Οἱ δὲ ἐν τῇ κυρίως Μακεδονίᾳ εἰσὶν οἱ ἑξῆς:

Α) Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Γρεβενῶν (Βλὰχ-κὸλ) ἡ Κρανιά, οἰκογ. 140, Σμίξη 85, Περιβόλι 660 καὶ Ἀβδέλλα 150, ἤτοι οἰκογ. 1335.

Β) Ἐν τοῖς διαφόροις χωρίοις τῆς ἐπαρχίας Σταρόβου περὶ τὰς 200.

Γ) Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χρουπίστης ἡ κώμη Γράμμοστα, περὶ τὰς 400.

Δ) Ἐν τῇ τῆς Καστορίας ἡ ἐμπορικὴ κωμόπολις Βλαχοκλεισούρα μὲ οἰκογ. 700, τὸ Μπλάτσι 400, Νεβέσκα 500 καὶ Καλύβια 400, ἤτοι ἐν ὅλῳ 2,000 περίπου.

(¹) Ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῶν ἄνωθι μνημονευθέντων Θεσσαλικῶν τμημάτων, ἀνερχόμενοι εἰς 310,000 περίπου ψυχῶν, λαλοῦσι, πλὴν τῶν 20,000 Κουτσοβλάχων, τὴν Ἑλληνικήν.

Ε) Ἐν τῇ Διοικήσει Μοναστηρίου (Βιτώλια), ἐντὸς μὲν καὶ πέριξ τῆς πόλεως οἰκογ. περὶ τὰς 1350, εἰς δὲ τὸ Μεγάροβον καὶ Τέροβον περὶ τὰς 1,250, Γκοπίτσαν 1050, Μολοβίτσαν 650, Μπούκοβον 450 Ζυφτόπολιν 200, καὶ τέλος τὸ Κρούσοβον περὶ τὰς 1,500, ἤτοι ὁλικὸς ἀριθμὸς 6,450.

Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Βερροίας εὑρίσκονται εἰς 15 περίπου χωρία, πρὸς τὸ Βουλγαρικὸν τῆς ἐπαρχίας τμῆμα, 250 μὲν Κουτσοβλαχικαὶ οἰκογ. μόνιμοι, ἕτεραι δὲ 600 περίπου ποιμενόβιοι.

Ἐν τῇ πόλει τῆς Βελεσσοῦ κατοικοῦσιν ἐπίσης περὶ τὰς 50 οἰκογενείας.

Εἰς δὲ τὴν Διοίκησιν Θεσσαλονίκης εὑρίσκονται διεσπαρμέναι, ἔν τε τῇ πόλει καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Βαρδάρι ἢ Γενιτσέ, εἰς τὰς κώμας Νίτα, Χήτα καὶ εἰς πέντε ἕτερα χωρία, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὸ τμῆμα Ἀβὰτ-Σαρί, ἐν τῇ κώμῃ Λιούπνιστᾳ, περὶ τὰς 3,000 οἰκογενείας.

Προσθέτοντες ὧδε καὶ περὶ τὰς 1550 διαμενούσας ἐν Σέρραις καὶ ἐν τοῖς πέριξ, συνάγομεν, ὅτι ὁ ὁλικὸς αὐτῶν ἀριθμὸς ἐν Μακεδονίᾳ ἀνέρχεται εἰς **15,000** περίπου οἰκογενείας.(¹)

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν βλέπομεν, ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ Νέᾳ Ἠπείρῳ, ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ Ἑλληνοβλάχων, ἀνέρχεται περίπου εἰς 28,400 οἰκογενείας. Ὑπολογίζοντες δέ, ὅτι ὁ μέσος ὅρος τῶν ἀπαρτιζόντων ἑκάστην οἰκογένειαν μελῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ 5 ἄτομα, εὑρίσκομεν, ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν εἶνε περίπου 140,000 ψυχῶν. Καὶ δὲν ἰσχυριζόμεθα μὲν βεβαίως, ὅτι ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶνε ἀπολύτως ἀκριβής, πάντως ὅμως φρονοῦμεν, ὅτι δὲν ἀφίσταται πολὺ τῆς ἀληθείας.

(¹) Ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τῶν κατοίκων τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων Μακεδονικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τμημάτων, πλὴν τῶν ῥηθέντων Κουτσοβλάχων, δέον νὰ διαιρεθῇ περίπου εἰς 650,000 Ἑλληνοφώνους, 280,000 Βουλγαροφώνους καὶ 45, 000 Ἀλβανοφώνους.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

1) **Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου,** (Ἀθῆναι, 1856—1857), Τόμοι 2 εἰς μέγα ὄγδοον, σελ. 844 (Ἐξηντλημένη).

2) **Πραγματεία περὶ τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης,** (Ἰωάννινα, 1861), εἰς μέγα 8ον, σελ. 140.

3) **Παροιμιαστήριον,** τῆς Ἠπείρου, (Ἰωάννινα, 1861), εἰς μέγα 8ον, σελ. 183.

4) **Συλλογὴ τῶν δημωδῶν ᾀσμάτων τῆς Ἠπείρου,** (Ἀθῆναι, 1890), εἰς μέγα 8ον, σελ. 383.

5) **Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ,** (Ἀθῆναι, 1895), εἰς μέγα 8ον, σελ. 680.

ΟΜΟΙΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

α) Περιγραφὴ τῆς Ἠπείρου, τρίτομος.
β) Ἐθιμογραφία τῆς Ἠπείρου.
γ) Γλωσσάριον Ἠπειρωτικόν.
δ) Συλλογὴ βιογραφιῶν διασήμων Ἠπειρωτῶν.
ε) Πραγματεία περὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων κατὰ τὸν μεσαίωνα.
ϛ) Πραγματεία περὶ τῆς ναυτικῆς παρὰ τοῖς ἀρχ. Ἕλλησι.
ζ) Μονογραφία περὶ Ἀλβανῶν.

Τιμᾶται δραχμῆς.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΡΙΘ. 58

ΒΛΑΧΟΙ ΚΑΙ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΟΙ

ΗΤΟΙ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

Ἑνὸς τοπογραφικοῦ τοῦ ὀροπεδίου ΠΟΛΙΤΣΙΕΣ καὶ ἑτέρου γενικοῦ τῆς ἐγκαταστάσεως ΑΥΤΩΝ ἀνὰ τὰ ὄρη.

ΥΠΟ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ



ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΣΠ. ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ
Πλατεῖα Ἁγίων Θεοδώρων
1909



ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Η ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΟΥΝΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΑΝΤΑ ΑΥΤΗΝ ΑΙΤΙΑ

Ἔκπληξιν εἰς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἐνεποίησεν ἡ ἄνευ σπουδαίου τινὸς λόγου αἰφνιδία κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπίθεσις τῶν Ρωμούνων ἀγροτῶν, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς τῆς Ρωμ. Κυβερνήσεως, ἐνόχως ἀδιαφορούσης. Ὅταν δὲ τὸ κακὸν ἐπροχώρησε καὶ δὲν ὑπῆρχον πλέον Γραικοὶ πρὸς σφαγὴν καὶ καταδίωξιν, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ρωμούνων ἰδιοκτητῶν καὶ τῆς Κυβερνήσεως, τότε, καὶ μόνον τότε, ᾐσθάνθησαν τὸν κίνδυνον, ὅτε ἡ ἐπίθεσις ἐστράφη κατὰ τῶν ὑποκινητῶν τοῦ ὄχλου, τοῦ ὁποίου τὰ κακοῦργα ἔνστικτα ἐπιτηδείως ὑπεξέκαυσαν καὶ ὁ ἀγροτικὸς ὄχλος, ἀχαλίνωτος πλέον, προέβη εἰς τὰ ἔσχατα καὶ ἐξηνάγκασε τὴν Ρωμουνικὴν Κυβέρνησιν νὰ θέσῃ ἐν ἀποκλεισμῷ τὴν χώραν καὶ κηρύξῃ τὸν στρατιωτικὸν νόμον.

Ἔκπληξιν ἐπίσης ἐνεποίησαν καὶ βαθεῖαν ἐπροξένησαν αἴσθησιν εἰς πάντα Ἕλληνα ἰδίᾳ καὶ ἅπαντα τὸν Ἑλληνισμόν, τὸν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐσπαρμένον, ἐν συνόλῳ, τὰ συντελεσθέντα κακουργήματα κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Ρωμουνίᾳ, τῶν μὴ ἀλλαξοπιστησάντων, δηλ. ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἠθέλησαν ν' ἀνταλλάξωσι τὸν εὐγενῆ τοῦ Ἕλληνος ἐθνισμὸν πρὸς τὸν τοῦ Ρωμούνου, τῆς πανσπερμίας ταύτης μάζας, ἧστινος πρωτοστατοῦσι κατὰ τὸν πληθυσμὸν (70%) οἱ **Ἀτσίγκανοι.**

Ἡ Ρωμουνία, τὴν εἰς ἓν ἔθνος σύμπτυξιν διὰ τῆς ἑνώσεως Βλαχίας καὶ Μολδαυίας εἰς ἓν Κράτος, τὴν προαγω-

γὴν καὶ ἀνάπτυξιν, διὰ τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, χρεωστεῖ ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς Ἕλληνας Ἡγεμόνας, οἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ἐκυβέρνησαν τὴν χώραν· διῃρημένην τότε, καὶ εἰς Ἕλληνα ἐκ καταγωγῆς χρεωστεῖ τὴν εἰς ἓν Κράτος ἕνωσιν, ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ εἰς τὰς δύο συγχρόνους Ἡγεμονίας, ὡς Ἡγεμόνος, τοῦ Ἀλεξάνδρου Κούζα, ὅστις εὐθαρσῶς, δι' ἡγεμονικοῦ πραξικοπήματος ἐπεδίωξε τὴν τῶν ἀγροτῶν ἀποκατάστασιν καὶ βελτίωσιν, ὅπερ μετὰ ταῦτα ἐπροκάλεσε, δι' ἰσχυρᾶς ἀντιδράσεως καὶ τὴν ἐκθρόνισιν αὐτοῦ.

Ἡ ἀγνωμοσύνη τῶν τε ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν, πρὸς τοὺς ὁπωσδήποτε εὐεργετήσαντας αὐτοὺς δι' ἔργων ἢ καὶ λόγων, εἶναι τὸ μόνον χαρακτηριστικὸν καὶ τὸ ἀλάνθαστον γνώρισμα τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ὑποστάσεως.

Μολονότι, ἐκ τῶν ἐπελθόντων ἔκτοτε μέχρι σήμερον γεγονότων, πολὺ χύνεται φῶς καὶ ἐξηγοῦνται πολλὰ σκοτεινὰ τῆς πολιτικῆς ἡμῶν σημεῖα, θὰ μείνουν ὅμως πάντοτε προβληματικὰ καὶ ἀνεξήγητα τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα τὸ μέλλον καὶ ἡ ἱστορία θὰ διαλευκάνῃ, ὅσα ἄλλαι βλέψεις καὶ ἄλλα συμφέροντα, ἐν παντελεῖ τοῦ ἔθνους ἀγνοίᾳ, παρεσκεύασαν καὶ ἡ ἀποτυχία τῶν ὁποίων, τόσον ἐνωρίς, τὴν ἄκρατον φιλίαν, εἰς ἄσπονδον μετέβαλεν ἔχθραν.

Καὶ τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ἐν Ἀμπατζίᾳ συνέντευξιν τῶν Βασιλέων Γεωργίου τῆς Ἑλλάδος καὶ Καρόλου τῆς Ῥωμουνίας ; (κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1901).

Καὶ τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ κάθοδον τῶν Ῥωμούνων φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν ἐν Ἀθήναις καὶ τὴν πανηγυρικὴν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος ὑποδοχὴν αὐτῶν ; (κατ' Αὔγουστον 1901). Ὅστις ἀγνοεῖ ταῦτα ἂς λάβῃ τὸν κόπον ν' ἀναγνώσῃ τὰς ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, Ἑλληνικάς τε Ῥωμουνικὰς καὶ ξένας καὶ ἰδίως τὰς Αὐστριακάς, δι' ὧν θὰ μάθῃ καὶ τὸν διακανονισμὸν πολλῶν ἐθνικῶν ζητημάτων, ὡς καὶ τὴν ἔκδοσιν Βασιλικοῦ Διατάγματος, δι' οὗ ἐκανονίζετο καὶ ἀνεγνωρίζετο τὸ κληρο-

δότημα Ζάππα καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπροβλέποντο ἀγαθά, εἰς ἀμφότερα τὰ ἔθνη, Ρωμούνων καὶ Ἑλλήνων, ἐκ τῆς συνεννοήσεως ταύτης, ἥτις καὶ ὡς **συμμαχία ἀντιολαβική** ἐχαρακτηρίσθη τότε.

Συγχρόνως ὅμως παρετηρήθη καὶ ἔκτακτός τις Ρωμουνικὴ κίνησις ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἤπειρον προπαγανδιστική, θεωροῦσα ἀσφαλῶς πλέον, τοὺς λεγομένους Κουτσοβλάχους, ὡς Ρωμούνους, καὶ τὴν ἀναγνώρισιν τούτων, ὡς Ρωμούνων, ἐζήτησεν ἐπισήμως ἡ Ρωμ. Κυβέρνησις ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων.

Ἡ ἐντελὴς τῶν Πατριαρχείων ἄρνησις καὶ ἡ μετ' ἀγανακτήσεως ἀπόκρουσις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ Κουτσοβλάχων, ὡς γνησίων Ἑλλήνων, ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὰς πολιτικὰς περιπλοκάς, αἵτινες κατέληξαν εἰς τὸν ἀπηνῆ διωγμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ παντὸς Ἑλληνικοῦ ἐκ τῆς Ρωμουνίας, διὰ σφαγῶν καὶ κακουργημάτων, ἀνταξίων τῆς φυλῆς των, ἐφ' ὧν εἷς **Χοεντσόλλεν** βασιλεύει.

Ὅστις θελήσει περισσοτέρας πληροφορίας θὰ τὰς εὕρῃ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἡμεδαπῶν καὶ ξένων, ὅπου θέλει συναντήσει καὶ συνέντευξίν τινα Εὐρωπαϊκῆς Ἐφημερίδος, καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς Κάρολος, εἶπεν ἀπεριφράστως, ὅτι **«δὲν εἶμαι ἐξ ἐκείνων, ὅστις δύναται καὶ κατὰ διάνοιαν νὰ ἐμπαιχθῇ».**

Τὶ κρύπτει ἡ φράσις αὕτη, ἥτις μετά τινος πικρίας ἐλέχθη, εἶναι ἔργον τῶν μελλόντων νὰ γράψωσι τὰ γεγονότα ταῦτα, Ἱστορικῶν τε καὶ χρονογράφων. Τὸ μόνον βέβαιον προκύπτει, ὅτι ἤρξαντο αἱ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καταδιώξεις καὶ ἐπῆλθεν ἡ διακοπὴ τῶν σχέσεων (1906 καὶ 1907) ἥτις ὑφίσταται μέχρι σήμερον.

Τὰ ἄνευ ἀντιστάσεώς τινος τρόπαια τῶν Ρωμούνων δὲν ἄφινον ἡσύχους τοὺς Βουλγάρους καὶ τάχιστα ἐξεδηλώθησαν τὰ ἔνστικτα, καὶ τὰς καταδιώξεις τῶν Ρωμούνων διεδέχθησαν αἱ τῶν Βουλγάρων ἀπανθρωπότεραι, καὶ θηριωδέστεραι, καὶ ὅ,τι πρὸ πολλοῦ, ἐν μεσονυκτίοις ὥραις ἐν τοῖς πολιτικοῖς μαγειρείοις, ὁμοδόξου πρεσβείας ἐν

Κων)πόλει παρεσκευάζετο, ἐξεδηλώθη ἀμέσως, καὶ γνωσταὶ τοῖς πᾶσιν αἱ καταδιώξεις, αἱ ἁρπαγαί, οἱ φόνοι, αἱ δῃώσεις καὶ αἱ ἀτιμίαι τῶν θηρίων τούτων, τὰ ὁποῖα Βούλγαροι καλοῦνται.

Ἀναγκαία καθίσταται μικρὰ σύγκρισις τῶν δύο τούτων ἐθνῶν, τὰ ὁποῖα εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν χρεωστοῦσι τὴν ὕπαρξίν των, ὡς ἔθνη, καὶ **εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ,** τὴν ἐλευθερίαν των, τὰ ὁποῖα ἄσπονδοι ἐκηρύχθησαν ἐχθροί, καὶ φιλοτιμοῦνται ποῖον νὰ διαπράξῃ τὰ χειρότερα κατ' αὐτοῦ.

Καὶ οἱ μὲν Ρωμοῦνοι εἰς ὅλα σχεδὸν καθυστεροῦντες, δὲν ἠνείχοντο τὰς προόδους καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῶν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν βιούντων Ἑλλήνων, πρὸ πάντων εἰς τὸ ἐμπόριον, τὸ μέσον τοῦτο τοῦ πλουτισμοῦ, καὶ ἀποτυχόντες ἐντελῶς εἰς τὰς προπαγανδιστικάς των ἐνεργείας ἐξεθύμαναν κατὰ τῶν φιλοπόνων ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἐργαζομένων Ἑλλήνων καὶ βίᾳ ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς χώρας των, ἧς κύριοι τυγχάνουσι, τῇ ὑποδείξει, ἐξ ἅπαντος τῶν Ἀρχῶν καὶ τῇ ἀνοχῇ τοῦ Βασιλέως των Καρόλου.

Ἐν Βουλγαρίᾳ ὅμως ἄλλως ἔχουσι, καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία εἶναι **Θράκη** καὶ οὐχὶ Βουλγαρία. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας, ὑποτελὴς τῷ Σουλτάνῳ, δὲν εἶναι καὶ ἡγεμὼν τῆς Θράκης, ἤτοι τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας (ὄνομα τὸ ὁποῖον ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Διεθνοῦς ἐν Βερολίνῳ Συνεδρίου εἰς τὴν Βορείαν Θράκην) ἀλλ' ἁπλοῦς διοικητικὸς ὑπάλληλος τοῦ Σουλτάνου διὰ πραξικοπήματος ἀναγνωρισθέντος τότε τοῦ Βάτεμβεργ, καὶ **Τσάρου** ἀνακηρυχθέντος τοῦ νῦν Ἡγεμόνος, ἐπὶ τοῖς βήμασι τοῦ προκατόχου του βαδίζοντος. Οὕτω πως πιστοποιεῖται ἅπαξ ἔτι, ὅτι **κερδίζουν πάντοτε οἱ τολμηροί,** οἱ δὲ δειλοὶ καὶ ἄνανδροι, οἱ μὲ τὸν τίτλον τοῦ φρονίμου περιβεβλημένοι, **περιφρονοῦνται καὶ χλευάζονται.**

Ὑπὸ τὴν προτασίαν τοῦ ἡγεμόνος Τσάρου διεπράχθησαν αἴσχιστα ἐγκλήματα καὶ ἀκατονόμαστα κακουργήματα κατὰ τῶν ἀπὸ δισχιλίων ἐτῶν ἐνοίκων τῆς χώρας πολὺ

πρὶν **(πρὸ 14 ἢ 15 αἰώνων)** ἢ ὁ Βόλγας ἐξεμέσῃ τ' ἀποβράσματά του καὶ ἐμφανισθῶσιν οἱ Βούλγαροι.

Καὶ τῶν δύο τούτων ἐθνῶν προΐστανται ἄνδρες, οἵτινες ἢ εἶναι Ἕλληνες ἐξομῶται, ἢ ἑλληνικὴν ἔχουσι καταγωγήν, ἢ τέλος εἶναι Ἑλληνομαθεῖς καὶ φιλελεύθεροι πατριῶται καὶ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν ὑπεροχὴν παρίστανται καὶ εἶναι οἱ φανατικώτεροι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ, κεκηρυγμένοι ἐχθροὶ ἄσπονδοι καὶ διῶκται ἀπηνεῖς, ὑπερακοντίζοντες πάντα γνήσιον Ρωμοῦνον ἢ Βούλγαρον.

Τὸ σπουδαῖον καὶ λίαν περίεργον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἶναι ὅτι, ἐνῷ αἱ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καταδιώξεις τῶν Βουλγάρων ἔν τε τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρουμελίᾳ, ἥτις εἶναι ἀναπόσπαστον τῆς Θράκης τμῆμα, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, διεπράχθησαν ἀνήκουστα καὶ θηριώδη κατὰ τῶν κατοίκων Θρᾳκῶν κακουργήματα, δι' ὧν ἐξηνάγκασαν πολλὰς χιλιάδας οἰκογενειῶν νὰ ἐκπατρισθῶσι καὶ προσφύγωσιν ἐνταῦθα, φανερὰ καὶ ἀτιμωρητεὶ καταπατοῦντες καὶ παραβιάζοντες καὶ διεθνῆ νόμιμα καὶ διεθνεῖς συνθήκας, εἰς βάρος τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ μόνον αὐτοῦ, χιλιαπλάσια κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν τῶν ἐν Ρωμουνίᾳ διαπραχθέντων, **αἱ Διπλωματικαὶ σχέσεις Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας ποσῶς δὲν ἐταράχθησαν καὶ ἐξακολουθοῦσι φιλικαὶ καὶ ἐγκάρδιοι μάλιστα νὰ διατηρῶνται!** Πῶς καὶ διατὶ τοῦτο συμβαίνει;

Τὰ παράδοξα ταῦτα μόνον ἐν τῇ Ἑλλ. Πολιτείᾳ εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαίνωσι καὶ ὁ μέλλων ἱστορικὸς θὰ ἔχῃ πολλὴν πρὸς τοῦτο ἐργασίαν, ἵνα μαντεύσῃ, ἀνασκαλίζων τὰς προθέσεις καὶ τὰ ὑπὸ διάφορα προσχήματα κρυπτόμενα **ἀτομικά, φιλικὰ** καὶ πάντων ὀλιγώτερα, τὰ **ἐθνικὰ συμφέροντα.**

Προετάξαμεν τ' ἀνωτέρω ἐν συντομίᾳ καὶ εἰς γενικὰς γραμμάς, ὡς ἁπλῆν ἱστορικῶν γεγονότων ἀφήγησιν, ἄνευ ἀξιώσεώς τινος, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐπροκάλεσαν συζητήσεις, ἐξ ὧν διάφοροι προέκυψαν γνῶμαι, σύμφωνοι κατ' ἀρχήν, ἀντιστρατευόμεναι δὲ ἀλλήλαις εἰς τὰς λεπτομερείας.

Πάντες δέ, οἱ ὁπωσδήποτε εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐγκύψαντες, ἐδημοσίευσαν τὰς γνώμας των διὰ τοῦ τύπου, ἐπὶ ἀρχαιοτέρων πηγῶν στηρίζοντες κατὰ προτίμησιν τὰς γνώμας αὐτῶν, καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν, ἐξ ἰδίων παρατηρήσεων, ἰδίαν ἐπέφερε γνώμην τινά, ἔκρινα οὐχὶ μόνον καλόν, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον καὶ ἐπιβάλλον νὰ εἴπω καὶ ἐγὼ τὴν γνώμην μου, τὴν ὁποίαν ἐκ συγκυρίας καὶ ἐκ περιεργείας εὐλόγου, εὑρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην ἐπὶ τόπῳ νὰ ἐξετάσω. Ὡς ἀντιστρατευομένην δὲ καθ' ὅλων τῶν προγραψάντων, μετὰ δειλίας τινὸς ἔκαμα τὴν πρώτην ἐν τῷ «Παρνασσῷ» (1906—7 Χ. Δ) διάλεξίν μου περὶ **Βλάχων** καὶ **Κουτσοβλάχων.**

Ἡ ὑποδοχὴ ὅμως, ἧς ἔτυχον παρὰ τῶν Κουτσοβλάχων ἰδίως, αἱ ἅπαξ εἰς τὸ μέσον ριφθεῖσαι ἰδέαι μου, ὡς σύμφωνοι πρὸς τὰς παραδόσεις τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, μὲ ἐνεθάρρυναν καὶ ἐσχημάτισα τὴν πεποίθησιν, ὅτι (περισσότερον ὅλων) εὑρίσκομαι πλησιέστερον εἰς τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου καὶ τῇ αἰτήσει φίλων **Κουτσοβλάχων,** ἐπανέλαβον τὰς διαλέξεις ταύτας δὶς ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ ἐνταῦθα καὶ ἐν Λαρίσσῃ, ὅπου πολλοὶ παροικοῦσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη Βλάχοι, παρ' ὧν ἔμαθον, ὅτι τὰς αὐτὰς ἔχουσι παραδόσεις περίπου καὶ τὰ αὐτὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, ἑλληνικὰ καθ' ὅλα, ἰδίως δὲ ἐπέσυρε τὴν προσοχήν μου ἡ πρώτη αὐτῶν ἐγκατάστασις ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ ἡ τοπογραφικὴ αὐτῶν θέσις ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς χωριζούσης εἰς δύο κατὰ μῆκος, ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν, τὴν Ἑλλ. Χερσόνησον, εἰς **Ἀνατολικὴν** καὶ **Δυτικήν,** τὴν διήκουσαν ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῶν τελευταίων σειράδων τοῦ Βαρνοῦντος ὄρους πρὸς βορρᾶν καὶ

ἀκριβῶς μέχρι τοῦ **Κρουσόβου,** ὅπου ὁ τελευταῖος αὐτῶν σταθμὸς σημειοῦται.

Κατὰ παράδοξον δὲ σύμπτωσιν, τὸ Κρούσοβον, ὑπὸ Βουλγάρων καὶ Τούρκων συμπραττόντων, μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρειπίων καὶ οὔτε αἱ σφαγαί, οὔτε αἱ ἀτιμώσεις καὶ αἱ διαρπαγαὶ κατίσχυσαν νὰ μεταβάλλουν αὐτούς, καὶ ἐπισήμως διὰ τοῦ αἵματός των διέψευσαν τοὺς διαμελιστὰς τῆς χώρας των καὶ στεντορίως διεκήρυξαν αὐτοὺς γνησίους Ἕλληνας, ἀναπολογήτους ἀφήσαντες τοὺς ἐν μέσαις Ἀθήναις μεγασχήμους σλαβόφρονας.

Τῶν διαλέξεών μου καὶ τῶν ἀπὸ ἐτῶν ἀνακοινώσεων ὁ «Παρνασσὸς» ἀνελάμβανε τὴν δημοσίευσιν εἰς τὰς ἐπετηρίδας του καὶ εἰς ἰδιαίτερα φυλλάδια καὶ ἐδαπάνα διὰ τοὺς πίνακας αὐτῶν. Τὴν περὶ Βλάχων καὶ Κουτσοβλάχων ὅμως ἀνέβαλεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, μολονότι εἶχεν ἀποφασισθῇ τοῦτο, καὶ ὁ γραμματεὺς κ. Ραγκαβῆς μὲ ἐβεβαίωσεν καὶ ἐπέμεινε μάλιστα πολὺ εἰς τὴν δημοσίευσιν διὰ τὸ πρωτότυπον αὐτῆς. Παρῆλθον οὕτω δύο περίπου ἔτη, ὅτε καὶ ὁ κ. Ραγκαβῆς παραιτηθείς, μὲ παρέπεμψεν εἰς τὸν κ. Σ. Λάμπρον, τὸν πρόεδρον τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου.

Εἶδον πράγματι τὸν κ. Σ. Λάμπρον εἰς τὸν οἶκόν του καὶ δι' ὀλίγων παρέστησα αὐτῷ τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος σκέψεις μου καὶ ηὐδόκησε νὰ μοὶ εἴπῃ, ὅτι εἶναι **συζητήσιμον τὸ θέμα.** Διὰ νὰ συζητηθῇ εἶναι ἀνάγκη νὰ δημοσιευθῇ καὶ νὰ προσαρτηθῶσιν οἱ πίνακες, ἐφ' ὧν ἐγὼ στηρίζω τὰς ἰδέας μου. Δυστυχῶς ὁ «Παρνασσὸς» ἀδυνατεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι δὲν ἔχει χρήματα. Καὶ οὕτως ἔληξε πᾶσα συζήτησις.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο ἡ ἀνασύστασις τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρίας, ἥτις ὑφίστατο ἀδρανοῦσα καὶ ἐξελέγη νέος πρόεδρος ὁ κ. Κ. Παπαμιχαλόπουλος καὶ γραμματεὺς ὁ κ.

Τσουκαλᾶς. Εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων, λόγου γενομένου περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἑταιρίας εἰς τὸ κοινὸν δι' ἔργων, ὁ κ. Κ. Ράδος ἐσύστησε θερμῶς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων μου, τὴν ὁποίαν ἄνευ ἀντιρρήσεώς τινος ἀπεδέχθη τὸ συμβούλιον καὶ ἀπεφασίσθη μάλιστα καὶ τὸ πρὸς τοῦτο ποσόν, ἀλλὰ πολὺς παρῆλθε καιρός, χωρὶς νὰ γίνῃ τίποτε, μὲ ὅλας τὰς ἰδιαιτέρας τοῦ κ. Προέδρου διαβεβαιώσεις· ἐζήτησεν ὅμως νὰ ρίψῃ μία ματιὰ εἰς τὸ κείμενον ὁ ἴδιος. Μετὰ ἕνα περίπου μῆνα, ἔμαθον ὅτι εὑρίσκεται εἰς τὸν τότε ταμίαν τῆς ἑταιρείας μακαρίτην Κάνδην, ὅστις προεκλήθη ὑπὸ τοῦ κ. Προέδρου, χωρὶς νὰ ἐρωτηθῶ, νὰ εἴπῃ ἐγγράφως τὴν γνώμην του. Μετὰ ἕνα καὶ πλέον μῆνα, εὑρέθη εἰς τοῦ γραμματέως πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἴσως καὶ εἰς ἄλλου τινὸς τὴν κρίσιν. Ἐπιμόνως ἐζήτησα τὴν ἐπιστροφήν, εἰπὼν τῷ κ. Προέδρῳ, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ θέσω ὑπὸ συζήτησιν τὴν γνώμην μου. Ὅταν δημοσιευθῇ, πᾶς τις θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ κρίνῃ καὶ ἐπικρίνῃ. Τοῦτο μαθὼν ὁ κ. Ράδος ἐπιμόνως ἐν συνεδριάσει ἐζήτησεν ἐκ δευτέρου τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως (εἰπὼν τὸ πολὺ κολακευτικὸν τοῦτο, ὅτι ἐὰν ἡ ἑταιρία ἔχῃ νὰ ἐπιδείξῃ τι μέχρι σήμερον, τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ κ. Χρυσοχόου). Παρεμβὰς διέκοψα τὴν συζήτησιν, ἀρνηθεὶς πᾶσαν τῆς ἑταιρίας παρέμβασιν ἢ συνδρομήν.

Ἐκ τῶν μετὰ τοῦ κ. Προέδρου διαμειφθέντων ὀλίγων, ἠννόησα, ὅτι οἱ μελετήσαντες τὸ χειρόγραφον τῆς διαλέξεώς μου ἀπεφάνθησαν, ὅτι εἶναι ἁπλῶς ἱστορικὸν καὶ καμμίαν δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν Γεωγραφίαν.

Τὴν παράδοξον, κατ' ἐμέ, ἰδέαν τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τὴν Γεωγραφίαν, ὁμολογῶ τὴν ἀμάθειάν μου, δὲν ἐννοῶ παντάπασι καὶ εὑρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐρωτήσω, ἐὰν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἱστορία ἄνευ τῆς Γεωγραφίας ἢ καὶ τἀνάπαλιν· ἐγὼ ἐπὶ τῆς Γεωγραφίας καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς Τοπογραφίας τῶν χωρῶν ἔνθα οἱ Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι οἰκοῦσιν, στηρίζω τὰς περὶ τούτου ἰδέας μου καλὰς ἢ στρεβλάς, ἀδιάφορον, ὑποβοηθούσης

τῆς ἱστορίας χρονολογικῶς. Εὐγνωμοσύνην θὰ χρεωστῶ, ἐὰν σφάλλωμαι, νὰ ἐξέλθω τῆς ἀπάτης ταύτης. (¹).

Ὁ κύρ. Πρόεδρος τῆς Γεωγ. ἑταιρείας, εἶχε τὴν εὐμενῆ πρόνοιαν νὰ φροντίσῃ καὶ ὑποδείξῃ, ὥστε τὴν δαπάνην ν' ἀναλάβῃ ὁ πρὸς Διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Σύλλογος, ὡς ὁ καταλληλότερος πρὸς τοῦτο, καὶ συνεννοήθη μετὰ τοῦ Γραμματέως αὐτοῦ. Ἀπεποιήθην τὴν παρέμβασιν ταύτην, καθόσον ὁ ἐν λόγῳ Σύλλογος γνωρίζει παντὸς ἄλλου καλλίτερον καὶ ἐμὲ καὶ τὰ ἔργα μου, ὑπὲρ ὧν ἐδαπάνησε πρὸς ἔκδοσιν καὶ ἀνατύπωσιν πλέον τῶν 10,000 δραχ. καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι προθύμως θ' ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν τῆς μελέτης μου ταύτης, ἐὰν αὕτη ἔχῃ ἀξίαν τινά.

Ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Τὸ κείμενον τῆς διαλέξεώς μου θὰ δημοσιευθῇ, ὅπως ἔχῃ καὶ οὐδεμίαν θὰ προσθέσω λέξιν, ἐκτὸς σημειώσεών τινων ἐπιβοηθητικῶν. Ἄνευ οὐδεμιᾶς παραπομπῆς, καθόσον οὐδένα ἐκ τῶν προγραψάντων ἔλαβον ὑπ' ὄψιν μου, οὔτε ἤθελον ἀκόπως νὰ ἐπαναλάβω, ὅσα ἄλλοι μετὰ κόπου συνέλεξαν φιλοτίμως εἴτε ἐκ τῶν ἀρχαίων εἴτε ἐκ τῶν νεωτέρων.

Περιωρίσθην ἀκριβῶς καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἰδικάς μου παρατηρήσεις, ὅπως εἰς τὸ ὅλον προσθέσω καὶ ἐγὼ κἄτι ἴδιον, ἐπιβοηθητικὸν τοῦ σκοποῦ, καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν εὐμενῆ κρίσιν παντὸς ἀναγνώστου καὶ μελετητοῦ τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος.

Ἐπίκουρος τῶν σκέψεών μου ἔρχεται ἐπικαίρως ἡ ἐκ-

(¹) Παραθέτω τὴν σύγκρισιν ἑνὸς φίλου τοῦ Α. Β. τὴν ὁποίαν εὑρίσκω τόσον ἁρμόζουσαν εἰς τὴν προκειμένην συζήτησιν. «Ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῇ ὁ Χριστιανισμὸς ἄνευ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἄλλο τόσον καὶ ἡ Ἱστορία ἄνευ τῆς Γεωγραφίας». Καὶ προσθέτω ὅτι τὸ πρῶτον ἠμπορεῖ καὶ ἴσως δύναται ἀλλά, τὸ δεύτερον ποτέ.

δοσις ἔργου πολυτίμου, ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν, τοῦ Λεξικοῦ τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης, ὑπὸ τοῦ λογίου καθηγητοῦ καὶ πρῴην Γυμνασιάρχου κυρ. Κ. Νικολαΐδου, Κουτσοβλάχου, ἐκ τοῦ Βλαχο-Λειβαδίου τῆς Θεσσαλίας ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου. Ἡ ἔκδοσις αὐτοῦ θέτει φραγμὸν εἰς τά, τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἀρνησιπατρίδων τοιούτων, παραληρήματα καὶ τὰς φιλοκτήμονας ἀξιώσεις τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου αὐτοκαλουμένων Ρωμούνων.

Ἡ δημοσίευσις τῆς διαλέξεώς μου ταύτης, συζητήσιμος οὖσα, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας κυρ. Σπυρ. Λάμπρου, Βλάχου ἢ Κουτσοβλάχου καὶ τούτου, θέλει δώσει ἀφορμὴν εἰς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένους λογίους καὶ ἰδίως τοὺς γλωσσολόγους, νὰ μελετήσωσι καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ ζήτημα. Σοφώτεροι δὲ καὶ ἐγκρατέστεροι ἡμῶν, ἐλπίζομεν ὅτι εἰς εὐάρεστα νὰ καταλήξωσι συμπεράσματα καὶ θὰ χύσωσι φῶς ἐπὶ ζητήματος τόσον σκοτεινοῦ, ἐξ' οὗ τόσαι προέκυψαν ἄλλων ἀξιώσεις, ἐπὶ ἀνυπάρκτων ἢ παρασκευαζομένων ὑπούλων θεωριῶν στηριζόμεναι.



ΟΙ ΒΛΑΧΟΙ ΚΑΙ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΟΙ[1]

Οἱ ἐν Ρωμουνίᾳ τελεσθέντες καὶ τελούμενοι διωγμοὶ καὶ ἡ ἐπελθοῦσα διακοπὴ τῶν σχέσεων Μολδοβλαχίας καὶ Ἑλλάδος ἐξηνάγκασαν, οὕτως εἰπεῖν, πολλοὺς τῶν ἡμετέρων λογίων νὰ προστρέξουν εἰς πηγὰς ἀρχαιοτέρας καὶ ἐξερευνήσωσιν ἐθνολογικῶς ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, τὴν καταγωγὴν αὐτῶν, τὴν ἀνὰ τὰ ὄρη ἐγκατάστασιν, ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῶν χωρῶν τούτων ὑπὸ τῆς Κοσμοκρατείρας Ρώμης, συμβάσης τῷ 167 Π. Χ. ὡς καὶ τὸν βίον καὶ τὴν δρᾶσιν αὐτῶν ἐπὶ δύο τώρα χιλιάδων ἐτῶν καὶ πλέον.

---

(1) **Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι.**

Ἐπὶ τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπιβάλλεται ἡμῖν νὰ ἐνδιατρίψωμεν περισσότερον καθόσον εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου ἐκ Νότου, μέχρι τοῦ Κρουσόβου πρὸς Βορρᾶν, μεγάλην ὀροσειρὰν ἀποτελουμένην ἀπὸ τὰ συναφῆ ὄρη Πίνδου καὶ Βαρνοῦντος (Περιστέρι), διάφορα ἀποδίδουσιν ὀνόματα εἰς τοὺς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν αὐτῶν καὶ τῶν παρασφυάδων οἰκοῦντας ἢ ἐθνικὰ ἢ φυλετικὰ ἢ καὶ προσωνυμίας κατὰ τὸν Μεσαιῶνα, ὡς καὶ οἱ νεώτεροι νῦν, ἐκλαμβάνοντες αὐτοὺς ὡς λαὸν γεωργικὸν καὶ τὰ ὄρη ὡς πεδιάδας, παράγουσι τὸ ὄνομα Βλάχος ἐκ τοῦ **Φελάχος**, γεωργοὺς τῆς Αἰγύπτου, ἄλλοι ἐκ τοῦ **βάλεα** καὶ **ἄκουα** (ἄμε γύρευε) ἄλλοι ἐκ τοῦ villicus τοὺς παρὰ Ρωμαίοις ἀγρότας καὶ ἄλλοι ἄλλοθεν, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων εἰς διαφόρους ἐφημερίδας περὶ Κουτσοβλάχων καὶ τῶν ἐν τῷ Παρνασσῷ διαλέξεων τοῦ κυρ. Παπαγεωργίου καὶ τῶν εἰς πολλὰ φύλλα τῆς Ἐφημερίδος τὸ «Κράτος» ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτῆς καὶ ἄλλων, τῇδε κακεῖσε εἰς διαφόρους ἐφημερίδας

Καὶ τόσον προσεγγίζουσιν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὅσον ὑποθέτουσι καὶ ἐπιθέτουσι πεδιάδας καὶ ἀγροὺς ἀνὰ τὰ ὄρη, τὰ μᾶλλον δύσβατα, ἀπότομα καὶ ἀπρόσιτα. Διαφωνοῦντες πρὸς πάντας τοὺς ἐρευνητὰς καὶ πάσας τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν, ἀποφαινόμεθα ὅτι τὸ ὄνομα εἶναι μὲν **Ἑλληνικὸν** ἀλλ' οὔτε **ἐθνικὸν** οὔτε **φυλετικὸν** εἶναι, καθόσον οὔτε ὡς ἔθνος οὔτε ὡς φυλὴ ἀναγράφονται που παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα, ἀλλ' οὔτε **Πατριδεπώνυμον** οὔτε **Τοπεπώνυμον** εἶναι, διότι οὐδεμία χώρα ἢ περιοχὴ ἢ πόλις ἢ καὶ χωρίον ὑπάρχει που δυνάμενον νὰ δώσῃ τοιοῦτον ὄνομα εἰς τὸν κάτοικον αὐτοῦ.

Εἶναι λοιπὸν ἁπλούστατα **Φωνεπώνυμον** καὶ τὴν λύσιν μᾶς δίδει ἡ ἀθάνατος δημιουργικὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Εἶναι ὄνομα τὸ ὁποῖον ἔδωσαν οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων εἰς τοὺς ἀνὰ τὰ ὄρη μονίμως πλέον ἐγκατασταθέντας στρατιωτικοὺς φύλακας τῶν διόδων, οἵτινες κατ' ἀνάγκην ἐγένοντο κτηνοτρόφοι καὶ πρὸ πάντων ποιμένες, ἐκ τῆς φωνῆς τῶν προβάτων.

Βληχὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ προβάτου καὶ **Βληχῶμαι** σημαίνει ὅτι ἀπομιμοῦμαι τὴν φωνὴν τοῦ προβάτου ἢ ὡς λέγομεν σήμερον β έ λ α σ μ α καὶ β ε λ ά ζ ω, ἐξ ὧν καὶ Βλῆχος ἢ Βλάχος ὁ ἀπομιμούμενος τὴν φωνὴν τῶν προβάτων, ἢ ὁ ἔχων τὴν ἰδιότητα ταύτην.

Σημειωτέον ὅτι πάντες οἱ ποιμένες μιμοῦνται κατ' ἀνάγκην τὴν φωνὴν τῶν τε προβάτων καὶ τῶν ἀμνῶν, καὶ ὅταν ὁ ποιμήν, ὁ βοσκὸς χάσῃ τὴν προβατίναν του ἢ τὸν ἀμνὸν ἢ καὶ ἀμφότερα ἀνὰ τὰ δάση, μιμεῖται τὴν φωνὴν τοῦ ἑνὸς ἵνα προσελκύσῃ τὸ ἄλλο. Οὕτω πως ὑπὸ τῶν περιοίκων ἐδόθη τὸ ὄνομα **Βλάχος, τουτέστι βοσκός, ποιμήν.**

ἡμερησίας καὶ ἑβδομαδιαίας, διατριβῶν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπιδιωκουσῶν σκοπὸν πάντοτε, τοῦ νὰ προσφέρῃ ἕκαστος τὸ κατὰ δύναμιν, εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἱστορικὴν τοῦ ζητήματος ἔρευναν καὶ ἀληθῆ αὐτοῦ καθορι-

---

Τὸ **Βλάχος** καὶ **ποιμὴν** ἐν Ἠπείρῳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ εἶναι σχεδὸν ταυτόσημα, καὶ πάντας τοὺς ποιμένας Βλάχους ἀποκαλοῦσι καὶ ἡ μία λέξις ἀντικαθιστᾷ τὴν ἄλλην, ἄνευ διακρίσεώς τινος. Ἔφερ' ὁ Βλάχος τὸ τυρί ;=ὁ ποιμήν, ὁ βοσκός.

Ἐνταῦθα συμβαίνει τὸ περίεργον καὶ ἄξιον παρατηρήσεως αὐτό, ὅτι **οἱ Βλάχοι ἔδωσαν τὸ ὄνομα εἰς τὴν χώραν καὶ ὠνόμασαν αὐτὴν Βλαχίαν.** Ἐπειδὴ μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν ἐπολλαπλασιάσθησαν, κατερχόμενοι δὲ εἰς τὰς πεδιάδας πρὸς διαχείμανσιν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπερ καὶ σήμερον γίνεται, κατελάμβανον ὅλα τὰ κέντρα καὶ ἀδιακόπως κατήρχοντο τὰ ποίμνια, παρετηρεῖτο κάποια κίνησις, ὡς τοῦτο καὶ σήμερον γίνεται, οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς καὶ χρονογράφοι ὠνόμασαν τὴν χώραν Βλαχίαν καὶ **Μεγάλην Βλαχίαν** μάλιστα, τουτέστι χώραν ὑπὸ Βλάχων ἤτοι ποιμένων κατοικουμένην.

Τὸ ὄνομα Βλάχος καὶ Βλαχία ἐδόθη, ὡς φαίνεται πολὺ πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Δακίας ὑπὸ τοῦ Τραϊανοῦ.

Τὸ δὲ ὄνομα **Κουτσόβλαχος** εἶναι Τουρκικὸν ἐκ δύο λέξεων σύνθετον τῆς Τουρκικῆς **κουτσοὺκ** καὶ τῆς Ἑλλ. **Βλάχος.** Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν κατάκτησιν ἁπάσης τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ὠνόμασαν τὴν μὲν Βλαχίαν (Δακίαν) **ΚαραΒλάχ,** τουτέστιν ἐκτεταμένην, μεγάλην, ἀπέραντον Βλαχίαν, Τὸ **καρὰ** εἶναι ἐπιτατικὸν μὲ διαφόρους σημασίας. Κάρα-Δάγ-Μαυροβοῦνι σημαίνει τὸ δύσβατον τὸ ἀπρόσιτον. Καρὰ-Σοῦ· σημαίνει το ἀδιάβατον οὕτω Ἰντζὲ-καρὰ-Σοῦ ὁ Ἀλιάκμων. **Νέστα-καρὰ-Σοῦ** ὁ Νέστος **Καρὰ-ἰρμὰκ** ἀδιάβατος ῥύαξ κτλ. Τὸ δὲ **κουτσοὺκ** σημ. τὸ **μικρὸν** τὸ **ὀλίγον** καὶ ὠνόμασαν οὕτω τὸ ἐν τῇ Ἑλλ. Χερσονήσῳ τμῆμα τὸ ὑπὸ Βλάχων κατοικούμενον Κουτσοὺκ-βλάχ, ἐξ οὗ τὸ **Κουτσόβλαχος** τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ὡς προσεπώνυμον, τὸ δὴ λεγόμενον παρατσοῦκλι, τουτέστι δὲν εἶνε σωστὸς Βλάχος, τὸ

σμόν, πολὺ μὲν χύνεται φῶς, ἀλλ' οὐδὲν τὸ σαφές, οὐδὲν τὸ ἀληθὲς προκύπτει.

ὁποῖον οἱ Βλάχοι ἔδωκαν εἰς τοὺς γείτονας αὐτῶν, οἵτινες εἴτε ἐκ τῆς γειτνιάσεως εἴτε ἐκ τῆς συναλλαγῆς εἴτε ἐκ τῆς δι' ἐπιγαμίας συγγενείας ἐφρόντιζον νὰ μανθάνωσι τὴν Βλαχικὴν διὰ πᾶσαν συνεννόησιν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ σωστὴν ὡς ἦτον ἑπόμενον. Μετὰ ταῦτα ἐγενικεύθη τὸ ὄνομα καὶ ἀποδίδεται εἰς πάντας ὡς συγκριτικὸν τῶν ἐν Ρωμουνίᾳ (Βλαχίᾳ) οἰκούντων καὶ ἴσως, ἐκεῖνοι οἱ ἐν Βλαχίᾳ ὀνομάζουν τούτους Κουτσοβλάχους ὡς μὴ ἐννοοῦντας τὴν γλῶσσάν των, (τὴν παρατήρησιν ταύτην χρεωστῶ εἰς τὸν φίλον μου κ. Ζήσην Γάτσον λόγιον δικαστικὸν Κουτσόβλαχον ἐκ Σαμαρίνης).

Ὅστις ἐπιθυμεῖ περισσότερα τούτων νὰ μάθῃ, παραπέμπομεν αὐτὸν εἰς τὴν ἁπλῆν ἀνάγνωσιν τοῦ **προλόγου** ἐτυμολογικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Κ. Νικολαΐδου τοῦ πράγματι ἐθνικοῦ ἔργου, τοῦ τιμῶντος οὐχὶ μονον τὸν ἐργάτην τὸν φιλοπονήσαντα αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὴν γενέτειραν πατρίδα του καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν ἅπαντα.

Διαφωνῶ πρὸς τὸν κυρ. Νικολαΐδην κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ ὄνομα Βλάχος, εἶναι ὄνομα δοθὲν ὑπὸ τῶν κατοίκων, ὡς ἐπαγγελματικόν, ὅπερ συνεταυτίσθη πρὸς τὴν ἰδιάζουσαν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ὡμίλουν οἱ ἐγκατασταθέντες ἀνὰ τὰ ὄρη ὡς φύλακες τῶν διόδων. Ἐκ τούτων δὲν ἕπεται ὅτι πᾶς ὁ ὁμιλῶν τὴν Κουτσοβλαχικὴν εἶναι καὶ ποιμήν, ἀλλὰ τουναντίον πᾶς **Ποιμὴν** εἶναι καὶ **Βλάχος,** ἀφοῦ ὡς εἴπομεν αἱ λέξεις αὗται εἶναι ταυτόσημοι καὶ ἀδιακρίτως ἡ μία ἀντικαθιστᾷ τὴν ἄλλην, ὥστε **Ποιμένες** καὶ **Βλάχοι** λέγονται καὶ οἱ ὁμιλοῦντες καὶ οἱ μὴ τὴν Κουτσοβλαχικήν.

Ζητῶ συγγνώμην ἀπὸ τοὺς φιλολόγους καὶ γλωσσολόγους, ἐὰν ἀνακατεύωμαι εἰς ζητήματα ξένα καὶ ἀποκλειστικῶς ἰδικά των. Πιστεύω ὅμως ὅτι ἐκ τῆς λογικῆς ἐξετάσεως καὶ συζητήσεως, χωρὶς ν' ἀνακατώσωμεν τὰς γνώμας ἄλλων, βάσιν ἔχοντες τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν ἀφ' ἑνός, καὶ τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα ἐκ τῶν στρατιωτικῶν κινήσεων καὶ τῶν στρατηγικῶν προβλέψεων ἀφ' ἑτέρου, δυνάμεθα ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ φθάσωμεν ἀσφαλῶς εἰς σαφῆ καὶ ἀνεπίδεκτα ἀμφισβητήσεως συμπεράσματα.

Ἡ πρὸ ἔτους δημοσιευθεῖσα Μονογραφία περὶ Κουτσοβλάχων τοῦ ἀειμνήστου Π. Ἀραβαντινοῦ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, πολλὰ μὲν λέγει, ἀλλὰ καὶ εἰς περισσοτέρας ἐμβάλλει ἀμφιβολίας, διότι αἱ πηγαὶ τὰς ὁποίας ἐπικαλεῖται, μεγάλην ἔχουσι τὴν ὁμοιότητα τῶν τότε γραψάντων περὶ Δακορωμούνων καὶ Κουτσοβλάχων ἐκ τῶν προγραψάντων παρασυρθέντες, πρὸς τὰς σημερινὰς περὶ Βουλγάρων ἰδέας ἐν Μακεδονίᾳ πολλῶν, ὑπόπτων πάντοτε προελεύσεων.—Ἐὰν σήμερον, ὁπότε τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας εἶναι τόσον πρόχειρα καὶ εἰς πάντας προσιτὰ πρὸς οἱανδήποτε μελέτην καὶ ἐξερεύνησιν, ὁ δὲ Τύπος πλείστας παρέχει εὐκολίας, ἀρκοῦνται οἱ θέλοντες πολυμάθειαν καὶ σοφίαν νὰ ἐπιδείξωσι εἰς τὴν ἐν τοῖς γραφείοις αὐτῶν μελέτην τῶν συγγραμμάτων ἐκείνων, οἵτινες ἀπὸ σκοποῦ καὶ ἐπ' ἀμοιβῇ ἔγραψαν κατὰ τὰς βλέψεις ἄλλων, περιπίπτουσιν εἰς λάθη ἀσυγχώρητα καὶ ἐπιζήμια, τὰ ὁποῖα δὲν διαφέρουσι ποσῶς ἐνόχου ἐλαφρότητος ἔστω καὶ ἐν ἀγνοίᾳ.— Φαντασθῆτε τί συνέβαινε τότε πρὸ αἰώνων, κατ' ἀναλογίαν εἰς τοὺς χρονογράφους καὶ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁπότε τὰ πάντα ἦσαν δύσκολα, ἀσαφῆ καὶ σκοτεινὰ καὶ μόνον διὰ πληροφοριῶν, κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἑνὸς ἑκάστου, συνέλεγον καὶ συνέταττον τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, τά τε σύγχρονα καὶ τὰ παρελθόντα.

Ὡς πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Συγγραφέως τῆς περὶ Κουτσοβλάχων Μονογραφίας καθ' ὁλοκληρίαν διαφωνοῦμεν, διότι θεωροῦμεν πάντη ἀπίθανον τὴν ἐκ τῶν Παριστρίων χωρῶν

ἐγκατάστασιν εἰς μέρη ὀρεινὰ καὶ ἀπρόσιτα τῆς κτηνοτροφίας χάριν, ὡς θέλομεν καταδείξει.

Τῆς μονογραφίας ταύτης συνιστῶμεν τὸν πρόλογον. Καὶ τὸ κυριώτερον ὅτι ὁ πρόλογος δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὴν συγγραφήν.

Τὴν ἔκδοσιν τοῦ Φυλλαδίου τούτου ἠκολούθησεν ἑτέρα συνοπτικὴ μελέτη εἴς τινα φύλλα τῶν «Καιρῶν» καὶ ἄλλαι εἰς ἄλλας ἐφημερίδας.

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα ν' ἀποφανθῶμεν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης καὶ τῆς κρίσεως ἑνὸς ἑκάστου, τῶν εἰς τὴν μελέτην ταύτην ἐγκυψάντων, ἀρκεῖ ὅτι πάντες καταλήγουσιν εἰς συμπεράσματα μὴ ἀπέχοντα ἀλλήλων.— Μένει ὅμως ἀνεξέταστος μία περίπτωσις σπουδαιοτάτη κατ' ἐμέ, τὴν ὁποίαν δὲν εἶδον οὔτε ἤκουσα νὰ κάμωσι λόγον, οἱ εἰς τὰς μελέτας ταύτας ἐγκύψαντες, ἥτις ἀντίκειται πρὸς τὰς γνώμας τῶν περὶ Κουτσοβλάχων γραψάντων.

Καὶ ἐρωτῶ.

Δὲν θὰ ἦτο πρόσφορον καὶ συντελεστικὸν εἰς μόρφωσιν ἀσφαλοῦς ἰδέας καὶ ἀληθοῦς γνώμης, ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τούτου καὶ Τοπογραφικῶς;

Ἴσως φανῇ παράξενος ἡ ἰδέα αὕτη καὶ δικαίως προβάλει ἡ ἀμφιβολία καὶ ἐπέρχεται ἡ ἐρώτησις: Ποίαν ἔχει σχέσιν ἡ Τοπογραφία πρὸς τοὺς Κουτσοβλάχους;

Οἱ Κουτσόβλαχοι κατοικοῦσιν ἰδίως ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ εἶναι κτηνοτρόφοι. Μετέρχονται δὲ καὶ ὅλα τὰ ἐκ τῆς κτηνοτροφίας προκύπτοντα ἔργα καὶ ἐπαγγέλματα, καὶ

Προβάλλω τὸ ἑξῆς ἐρώτημα :

Ἡ πρὸς τὴν κτηνοτροφίαν ἀγάπη ἔφερεν αὐτοὺς ἀνὰ τὰ ὄρη, ἢ ἄλλη αἰτία ἔφερεν αὐτοὺς ἐκεῖ καὶ κατ' ἀνάγκην ἔγιναν κτηνοτρόφοι;

Τουτέστιν, **εἶναι φύσει ἢ θέσει τοιοῦτοι.**

Νομίζω ὅτι εὑρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον καὶ τοπογραφικῶς ἀνάγκη καὶ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ. Ἐν τούτοις, καίτοι οἱ χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἱστορικοί, οὐδένα ποιοῦνται λόγον οὐδὲ νύξιν τινὰ δίδουσι περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἀνὰ τὸν Πίνδον καὶ τὸν Βαρνοῦντα (Περιστέρι), ἅτινα ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ὅπου καταλήγει ἡ πρὸς Νότον ὀροσειρὰ τοῦ Πίνδου μέχρι τοῦ Κρουσόβου, ὅπου ἡ τελευταία σειρὰ τοῦ Βαρνοῦντος ἀφικνεῖται πρὸς Βορρᾶν, ἀποτελοῦσα εὐθεῖαν γραμμὴν ἀκριβῶς ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν χωροῦσαν καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς χερσονήσου κειμένην, χωρίζει ταύτην εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικήν. Τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν Ἰλλυρίαν καὶ Ἤπειρον ἀφ' ἑτέρου. Τὴν ἐξέχουσαν ταύτην ὀροσειρὰν συναντωμένην παρὰ τὴν λίμνην Ὄχριδα (Λυχνήτιδα) καὶ Ἄψαλον (Πρέσπαν) διαχωρίζει ὁ Δέβολις ποταμός, ἤτοι ἡ ἄνω κοιλὰς τοῦ Ἄψου, ὅπου σχηματίζονται τὰ στενὰ τῆς Βίγλιτσας (ὁ παρὰ τὸ Πήλιον Αὐλὼν τῶν Ἀρχαίων), δι' ὧν καὶ ἡ Ἐγνατία διήρχετο ὁδὸς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ Δεβόλεως ὄχθης. Μὴ ἐπιστήσαντες τὴν προσοχὴν αὐτῶν οἱ χρονογράφοι εἴτε ἐξ ἀγνοίας τῆς Γεωγραφικῆς ταύτης θέσεως εἴτε παρέλειψαν ὡς γνωστὰ τοῖς τότε ἢ καὶ ἀνάξια λόγου καὶ ἀσήμαντα ἴσως ἐθεώρησαν τὰς λεπτομερείας ταύτας, ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς

νὰ προστρέξωμεν εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς παραδόσεις, αἵτινες ἀκόπως μεταβιβάζονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν καὶ τὸ σπουδαιότερον τὰ σημεῖα, ἐφ' ὧν αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις ἐγένοντο.

Ἡ μελέτη τούτων καὶ ἰδίως ἡ τοπογραφικὴ ἐξέτασις τῶν πρώτων ἐγκαταστάσεων θὰ μᾶς φέρωσιν εἰς σαφῆ καὶ μὴ ἀπέχοντα πολὺ τῆς ἀληθείας συμπεράσματα καὶ θὰ εὕρωμεν ἀσφαλῶς τὰ αἴτια τὰ προκαλέσαντα ταύτας.

Κατὰ τὸ 1880—1, ὅτε ἐπεδικάσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Βερολίνειος γραμμή, περιλαμβάνουσα τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν Πηνειοῦ καὶ Θυάμιδος τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου καὶ ἡ αὐτὴ ἐπεκράτει ἄγνοια περὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων, εἰς ἐμὲ ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, διὰ τῆς Ἀμύνης καὶ Ἀδελφότητος, ἡ μελέτη καὶ περιγραφὴ τῶν κοιλάδων τῶν ποταμῶν τούτων καὶ ἡ ἐξερεύνησις τῶν πηγῶν τοῦ Καλαμᾶ (Θυάμιδος) ἰδίᾳ.

Ἐκ Λαρίσσης, ὅπου τότε διέμενον μεσοῦντος τοῦ Νοεμβρίου μετέβην εἰς Ὄλυμπον καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῶν Καμβουνίων (Χασίων) ὀρέων εἰς Πίνδον καὶ Μέτσοβον καὶ τὴν ἐπιοῦσαν μὲ ἀγωγιάτην Μετσοβίτην τὸν Λαύδαν, γνώστην ὅλων τῶν πέριξ μερῶν, ἀνήλθομεν στ αῖς Πολιτσιαῖς. Εἶναι δὲ αὗται ὀροπέδιον ἐπικλινὲς μὲ πολλὰς πηγάς, ὑπὸ τῶν κορυφῶν δασωδῶν ὀρέων περιβαλλόμενον μὲ λειμῶνας ἰδιοκτήτους καὶ κοινοὺς καὶ εἶναι τὸ ἐαρινὸν τῶν κατοίκων ἐνδιαίτημα, ὅπου πολλαὶ λαμβάνουσι χώραν διασκεδάσεις καὶ μάλιστα, ὅταν κόπτωσι τὸν

χόρτον. Ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ ὀροπεδίου τούτου ἐξέχει ὁ Λάκμων ἢ Λάκμος τῶν ἀρχαίων, Κατάρα σήμερον καλούμενος. Εἶναι δὲ τὸ Κεντρικὸν σημεῖον, ἐφ' οὗ συναντῶνται τὰ ὅρια Ἠπείρου Ἄνω καὶ Κάτω, Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔχουσι τὰς πηγάς των πέντε μεγάλοι ποταμοί, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Πηνειός, ὁ Ἀλιάκμων, ὁ Ἀῷος καὶ ὁ Ἄραχθος.

Ὁ Λάκμων ἢ Λάκμος.

Ὁ Λάκμος (Κατάρα) δευτερεύουσα τοῦ Πίνδου κορυφή, μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ Πίνδου Περιστερίου καὶ Σμόλυκα (2574) κείμενος, κατέχει σημαντικὴν θέσιν Τοπογραφικῶς καὶ εἶναι κέντρον, ὄχι μόνον τῶν πέντε ποταμῶν, οἵτινες ἐπ' αὐτοῦ ἔχουσι τὰς πηγάς των καὶ πρὸς ὅλα τοῦ ὁρίζοντος τὰ σημεῖα διευθύνονται, ἀλλ' εἶναι καὶ τὸ κέντρον τῆς διανομῆς τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα διαγράφουσι τὰ φυσικὰ ὅρια τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν Ἠπείρου Ἄνω καὶ Κάτω (Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίας), Μακεδονίας, Θεσσαλίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδος. Σημαντικωτέραν ὅμως θέσιν κατέχει τὸ τόσον ὑψηλὰ κείμενον αὐτὸ ὀροπέδιον, ὡς Κέντρον καὶ Μέσον συγκοινωνίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ σήμερον ἀκόμη καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Δι' αὐτοῦ φέρουσιν ἅπασαι αἱ ὁδοὶ ἀπὸ τῆς Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίας εἰς Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα. Διὰ τοῦ ὀροπεδίου τούτου διέρχεται καὶ ἡ μεγάλη ἀπὸ Ἰωαννίνων εἰς Γρεβενᾶ λιθόστρωτος καὶ ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἥτις τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ λέγεται

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης θέλομεν ἀσχοληθῇ ἐπὶ πολύ, καθόσον αὕτη μᾶς δίδει τὸν μέτον τῆς παρούσης μελέτης καὶ διαλέξεως.

Ἡ ὁδὸς αὕτη εἶναι ἓν τμῆμα τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς Ρωμαϊκῆς ὁδοῦ, τῆς Ἐγνατίας λεγομένης, ἥτις ἔφερεν ἀπὸ τοῦ Ὀγχησμοῦ (Ἁγίους Σαράντα) πόλεως παραλίας ἢ τοῦ Βουθρωτοῦ, ὡσαύτως ἀπέναντι τῆς Κερκύρας κειμένων ἐπὶ τῆς Ἠπειρωτικῆς ἀκτῆς καὶ διὰ τῶν πόλεων Φοινίκης, Πασαρῶνος, Δωδώνης καὶ Τέκμωνος (νῦν Καστρίτσας) παρὰ τὴν (Παμβώτιδα) λίμνην τῶν Ἰωαννίνων καὶ διὰ τοῦ ὄρους Δρίσκου, ἣν ἀντικαθιστᾷ ἡ σημερινὴ ἁμαξιτὴ ὁδός, μέχρι τῆς γεφύρας ἐπὶ τοῦ Ἀράχθου, Μπαλδούμας, λεγομένης, διέρχεται τὴν ἀρχαίαν γέφυραν ὀλίγον ἄνω τῆς νῦν, ἀνήρχετο διὰ καμπῶν τὴν δειράδα, ποῦ μὲν κατακορύφως ποῦ δὲ εἰς τὰ πλάγια, ἔφθανεν εἰς τὸ ὀροπέδιον τοῦ Λάκμου ὅπερ Πολιτσιαῖς καλεῖται σήμερον· ἐντεῦθεν δὲ διὰ τῆς Μηλιᾶς, Κρανιᾶς καὶ Γρεβενῶν, εἰς Θεσσαλονίκην, Ἀμφίπολιν καὶ Κων)πολιν.

Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀπὸ τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων μέχρι τῆς Μηλιᾶς σώζεται σχεδὸν ἀκεραία, Ῥωμαϊκῆς κατασκευῆς, καὶ ὁ Ἀλῆ-Πασσᾶς, οὗτινος τὸ ὄνομα φέρει, μόνον τὰς καταστραφείσας γεφύρας ἀνεσκεύασε καὶ ἐφ' ἁμάξης μετέβαιεεν ἀπὸ Ἰωαννίνων εἰς Γρεβενᾶ, αἵτινες σήμερον δὲν ὑπάρχουσι, καταπεσοῦσαι.

Ἐπάνω ἐκεῖ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἀῴου εἰς μέρος ὀχυρόν, ὁ ἀγωγιάτης Λάβδας μοῦ ἔδειξεν ἐρείπια κτηρίων ρωμαϊκῶν. Ἐδῶ ἦτον ἡ Πολίτσια, μοὶ λέγει, δηλ. στρα-

τιωτικὸς Σταθμός, ἢ ὅπως σήμερον λέγουν τουρκιστί, Καραοῦλι, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς ἄλλην τώρα θέσιν καὶ οὐχὶ μακράν, καὶ παρακάτω χαμηλώτερα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀώου ἐρείπια συνοικισμοῦ. Ἐμπερατόρια καλούμενα. Ἐδῶ κατοικοῦσαν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν στρατιῶται ὡς Δερβεναγάδες φυλάττοντες τὰ δερβένια (τὰς διόδους) καὶ τὸν χειμῶνα κατέβαινον εἰς τὸ χωρίον, ὅπου εἶχον τὰς οἰκογενείας των. Ἀπ' αὐτοὺς εἴμεθα ἐμεῖς. Ἡ ἀποκάλυψις αὕτη μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν καὶ ὅταν ἐπέστρεψα εἰς Μέτσοβον, ἐζήτησα πληροφορίας καὶ παρετήρησα, ὅτι ὑπάρχει τοιαύτη παράδοσις.

Μετά τινας μῆνας ἐν Λαρίσσῃ, λόγου γενομένου περὶ Βλάχων καὶ Κουτσοβλάχων ὁ ἰατρὸς κ. Μ. Σιάπκας ἐκ Μεγαρόβου (1) τῆς Μακεδονίας μοὶ εἶπεν ὅτι καὶ ἐκεῖ ἐν Μεγαρόβῳ καὶ Τυρνάβῳ ὑπάρχει ἡ παράδοσις αὕτη. Γνωστὸν ὅτι τὰ δύο ταῦτα χωρία κεῖνται ἑκατέρωθεν τῶν ὀχθῶν μεγάλου ρεύματος καὶ ὀλίγον ἄνω τοῦ Διαβατοῦ, ὀνομασία στενωποῦ καὶ χωρίου νῦν, διὰ τῆς ὁποίας διήρχετο ἡ ἐπίσης μεγάλη Ῥωμαϊκὴ ὁδός, Ἐγνατία καὶ αὕτη, ἥτις ἀπὸ τῆς παραλίας πόλεως Ἐπιδάμνου (Δυρραχίου) ἀρχομένη διήρχετο διὰ τῶν πόλεων Ἀλβανουπόλεως (Ἀλβασάν) Ἐγχεάλων

---

(1) Τὸ Μεγάροβον ἐπιστήμονες καὶ φιλολόγοι μάλιστά, θέλουσι σλαβικὸν ἀπὸ τὸ *μάγαρ*=γαϊδοῦρι παράγοντες αὐτό. Ἐγὼ ὅστις δὲν εἶδον τοιαῦτα ζῷα ἢ δίποδα τινά, νομίζω, ὅτι ἐλέγετο Μέγα ρεῦμα, Μεγάρευμα Μεγάροβο, ὡς ἐκ θέσεως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ μεγάλου ρεύματος κείμενον.

(Στρούγκας)-Ὄχριδος (Λυχνιδοῦ) Κεράμου (Ῥέσνας) καὶ διὰ τῶν στενῶν τοῦ διαβατοῦ εἰς Ἡράκλειαν τῆς Πελαγωνίας (Μοναστῆρι) Ἔδεσσαν, Πέλαν καὶ Θεσσαλονίκην. Ἀμαξιτὴ ὁδὸς σήμερον ἑννώνει τὴν Θεσσαλονίκην μετὰ τοῦ Δυρραχίου διὰ τῶν ἰδίων πόλεων καὶ τῆς ἰδίας περίπου ὁδοῦ.

Ὁ Πίνδος ὡς Κεντρικὸς Κόμβος

Ὁ Πίνδος ὑψούμενος εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, εἶναι ὁ Κεντρικὸς Κόμβος, ἐξ οὗ δειράδες καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐκτείνονται· ἀλλ' αἱ κυριώτεραι αὐτοῦ ὀροσειραὶ εἶναι αἱ διευθυνόμεναι, ἡ μὲν ἀκριβῶς πρὸς Νότον μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἡ δὲ πρὸς Βορρᾶν ἐπίσης μέχρι τῶν λιμνῶν Ὄχριδος καὶ Πρέσπας, (Λυχνιδοῦ καὶ Ἀψάλου) ἢ ἀκριβέστερον μέχρι τοῦ Δεβόλεως ποταμοῦ (τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἄψου) ἐπὶ ἐκτάσεως μήκους πολλῶν χιλιαμέτρων καὶ χωρίζει ἀκριβῶς τῆς Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίας, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν καὶ λοιπὴν Ἑλλάδα.

Ἡ μεγάλη αὕτη σειρὰ τοῦ Πίνδου, ἥτις κατὰ τόπους ὑπὸ διάφορα γνωρίζεται ὀνόματα, εἶναι παράλληλος τῆς ἀκτῆς Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίας πρὸς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος.

Ἡ Πίνδιος αὕτη ὀροσειρά, ἡ ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν διήκουσα καὶ εἰς δύο χωρίζουσα τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, εἶναι κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ἔκφρασιν Γραμμὴ Ἀμυντικὴ Πρώτης τάξεως καὶ ὅτι ὁ κατέχων ταύτην, εἶναι κύριος τῶν ἑκατέρωθεν κειμένων χωρῶν.

Τὴν σημαντικώτητα τῆς γραμμῆς ταύτης, ὑπὸ στρατιωτικὴν ἔποψιν καὶ τὸ ὀχυρὸν αὐτῆς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρίδωσιν οἱ Ρωμαῖοι στρατηγοί. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμυλίου, (τῷ 168—7 π. Χ.), ἥτις εἶχε μὲν καὶ λόγον Ἐθνικῆς Ἐκδικήσεως, ἕνεκεν τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας τοῦ Πύρρου καὶ τῶν νικῶν αὐτοῦ κατὰ τῶν Ρωμαίων τῷ 280 π. Χ. καὶ τὴν σθεναρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ρωμαίων μετὰ ταῦτα, ἀλλὰ κυρίως, ἵνα μὴ ἀφήσῃ ὄπισθέν του ἐχθρὸν δυνάμενον νὰ τοῦ κόψῃ τὴν πορείαν, ἐπέφεραν τοιαύτας ἐπὶ τῆς Ἠπείρου καταστροφάς, οἵας οὐδεμία ὑπέστη χώρα· ἑβδομήκοντα ἀνεσκάφησαν πόλεις καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων ἐφονεύθησαν καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν καὶ εἰς Ρώμην ἀπεστάλησαν, ὅπως ὡς κτήνη, πωληθῶσιν εἰς τὰς ἀγορὰς αὐτῆς.

Μόλις συνετελέσθη ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ κατάκτησις τῆς χώρας καὶ διευθετήθησαν τὰ ἐν Ἠπείρῳ, αἱ Ῥωμαϊκαὶ στρατιαὶ ὥδευον πρὸς Ἀνατολάς, ἵνα καταλάβωσι τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν. Πολυάριθμοι οὖσαι αἱ στρατιαὶ τῶν Ρωμαίων καὶ εἰς διάφορα εὑρισκόμεναι μέρη ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἰλλυρίᾳ, διῆλθον τὸν Πίνδον εἰς διάφορα σημεῖα, ὅπου ὑπῆρχον δίοδοι, (τουτέστι δερβένια) καὶ ὡς φρόνιμοι καὶ προβλεπτικοὶ στρατηγοί, ἄφηνον ἐκεῖ φρουρὰς στρατιωτῶν διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Προχωρῶν ὁ Παῦλος Αἰμύλιος κατέλαβε τὴν Θεσσαλίαν καὶ δι' αὐτῆς νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλὰ ἄλλη ὀρεινὴ γραμμή, πλέον ὀχυρὰ καὶ ἀμυντικὴ χωρίζει τὴν Θεσσαλίαν τῆς Μακεδονίας, ἡ τοῦ Ὀλύμπου. Διὰ νὰ

κατέλθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο ὑπῆρχον δίοδοι, ἡ τῶν Στενῶν τῆς Πέτρας, ὁπόθεν διῆλθεν ὁ Ξέρξης εἰς Θεσσαλίαν καὶ τὰ Στενὰ τῶν Τεμπῶν. Καὶ τὰς δύο ταύτας διόδους κατεῖχε στρατιωτικῶς ὁ Περσεύς, ὁ τελευταῖος τῶν Μακεδόνων βασιλεύς. Ὁ Αἰμύλιος δὲν ἐτόλμησεν, οὔτε τὰ Στενὰ τῆς Πέτρας οὔτε τὰ τῶν Τεμπῶν νὰ παραβιάσῃ καὶ ἐξελέξατο τρίτην ὁδὸν, ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν κειμένην, διὰ τοῦ νῦν Νεζεροῦ καὶ Καρυῶν, ἀποκόψας τὸ δάσος τῆς Καλλιπεύκης διὰ τῶν Καναλίων, συντομεύσας οὕτω κατὰ πολὺ τὴν κάθοδόν του εἰς Μακεδονίαν (¹).

Πάντα ταῦτα ἐλάμβανον χώραν τῷ 167 π. Χ., καθ' ὃν χρόνον ὁ τελευταῖς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Περσεύς, ἄγεται αἰχμάλωτος εἰς Ρώμην ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμυλίου. Ἀλλ' αἱ στρατιαὶ τῶν Ρωμαίων ἀποτελοῦντο ἰδίως ἀπὸ Ἕλληνας ἀποίκους ἐν Ἰταλίᾳ πρὸ πολλοῦ ἐγκατασταθέντας, ὧν ὁ πληθυσμὸς ἦτο τοιοῦτος, ὥστε ἡ Ἰταλία Μεγάλη ἐκαλεῖτο Ἑλλάς. Εἰς τούτους προσθέσατε καὶ τοὺς ἐναπομείναντας ἐκεῖ ἐκ τῆς στρατιᾶς τοῦ Πύρρου ὅτε οὗτος τόσας κατήγαγε νίκας κατὰ τῶν Ρωμαίων πρὸ 120 περίπου ἐτῶν, τὸ 280 π. Χ.

Καὶ ἐνόσῳ μὲν διήρκουν οἱ πόλεμοι τῶν Ρωμαίων κατὰ

(¹) Περὶ τοῦ σημαντικοῦ τούτου σημείου τῆς συγκοινωνίας Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας πολλὰ μᾶς ἐδίδαξεν ὁ τελευταῖος τοῦ 97 ψευτοπόλεμος. Καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι πολλὰ ἐκέρδισαν ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου γεγονότος, ἑνώσαντες δι' ἁμαξιτῆς ὁδοῦ τὴν Λεπτοκαρυὰν μὲ τὰς Καρυὰς καὶ Ἐλασσῶνα συντομεύσαντες οὕτω τὴν ὁδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ πλέον, ἀντὶ τῆς διὰ τῶν Στενῶν τῆς Πέτρας.

τῶν Ἑλλήνων, ἅπασαι αἱ δίοδοι τῶν ὀρέων καὶ ἰδίως τοῦ Πίνδου, Ὀλύμπου καὶ Βαρνοῦντος ἐνεμπιστεύοντο τὴν φύλαξιν αὐτῶν εἰς στρατιώτας Ρωμαίους, οἵτινες κατὰ περιόδους ἀντικαθίσταντο ὑπὸ ἄλλων ἐπὶ σειρὰν πολλῶν ἐτῶν καὶ παρέλευσιν γενεῶν ἴσως. Μετὰ τὴν ἐντελῆ κατάκτησιν ὅμως καὶ ὑποδούλωσιν ἁπάντων τῶν Ἑλληνικῶν Χωρῶν καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς Κοσμοκρατείας Ρώμης, ἡ Ἑλληνικὴ Χερσόνησος ἅπασα διῃρέθη διοικητικῶς εἰς Θέματα (¹) καὶ κατὰ τὰ τότε νόμιμα ἐστρατεύοντο ἢ ἐστρατολογοῦντο.

Ἅπασα δὲ ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ ἰδίως δὲ ἡ Ἤπειρος, ἡ Ἰλλυρία καὶ ἡ Μακεδονία ἔδιδον τὰς γενναιοτέρας καὶ νικηφόρους Ρωμαϊκὰς λεγεῶνας καὶ τοὺς ἐνδοξοτέρους στρατηγούς, τοὺς ὁποίους ἐν αὐτοῖς τοῖς στρατοπέδοις καὶ ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν ἀνεκήρυττον αὐτοκράτορας καὶ ἐπέβαλλον αὐτοὺς (εἰς τὴν Ῥώμην).

Μεταξὺ τῆς Ἰταλίας καὶ Ἀσίας, κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, παρεμπίπτει ἡ Ἑλλ. Χερσόνησος καὶ δι' αὐτῆς θὰ μετεφέροντο αἱ στρατιαὶ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἀσίαν, ἤτοι ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἠπείρου ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, μέχρι τῶν

(¹) Ἰλλυρία καὶ Ἤπειρος ἀπετέλεσαν ἓν Θέμα ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα *Ἰλλυρία* καὶ αἱ λεγεῶνες *Ἰλλυρικαὶ* ἐκαλοῦντο· ἔπραξαν τοῦτο ἴσως οἱ Ρωμαῖοι ἐκδικούμενοι καὶ δὲν ἀναφέρεται κἂν Ἤπειρος, συγχωνεύσαντες αὐτὴν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν. Μετὰ 300 περίπου ἔτη, ὅτε τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἀντικατέστησεν ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία τὸ Θέμα τοῦτο ὠνομάσθη Ἤπειρος Ἄνω καὶ Κάτω, ἀπαλειφθέντος ἐντελῶς τοῦ ὀνόματος Ἰλλυρία.

ἀκτῶν τῆς Ἀσίας, κατεσκεύασαν μεγάλας στρατιωτικὰς ὁδούς, ἓν ὁλόκληρον σύμπλεγμα τοιούτων, αἵτινες φέρουν ἓν ὄνομα Ἐγνατία(¹).

Αἱ ὁδοὶ αὗται, αἱ διὰ μέσου τῶν ὀρέων καὶ στενωπῶν διερχόμεναι, ἐχρησίμευον περιπλέον καὶ εἰς τὴν συγκοινωνίαν τῶν κατοίκων καὶ τοῦ ἐμπορίου. Πρὸς ἀσφάλειαν λοιπὸν καὶ διατήρησιν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἐκλατίνισιν τῆς χώρας ἀποβλέποντες, ἐγκατέστησαν πανταχοῦ τῶν διόδων μονίμους στρατιωτικὰς φυλακάς.

Ἐκ συμφέροντος δὲ καὶ καθήκοντος, ἐνεμπιστεύετο τὰς θέσεις ταύτας εἰς τοὺς ἀπομάχους καὶ ἀποστράτους ἐκείνους, τοὺς ἐν ταῖς μάχαις γεγηρακότας καὶ ἀναπήρους, οἵτινες ἐπροτίμουν νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας καὶ τοῖς ἐδίδοντο προνόμια τινὰ καὶ ἐγκαθίσταντο κατ' ἐκλογὴν εἰς μέρη γνωστὰ αὐτοῖς. Εἰς τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδας ἐξ ὧν κατήγοντο.

Οἱ ἀπόστρατοι λοιπὸν καὶ ἀπόμαχοι τῶν νικηφόρων λεγεώνων, τὰς ὁποίας ἀπετέλουν ἰδίως Ἠπειρῶται, Ἰλλυριοὶ καὶ Μακεδόνες, ἐγκαθιστάμενοι εἰς τὰς διόδους καὶ τὰς κλεισωρίας ταύτας, ἐλάμβανον συζύγους ἐντοπίας ἐκ τῆς πατρίδος των ἕκαστος οἱ μέν, ἄλλοι δὲ ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποίκων οἰκογενειῶν, αἵτινες τότε ἐφύλαττον θρησκευτικῶς καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα,

---

(¹) Διατὶ δὲν γνωρίζω, ὑποθέτω ὅμως, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη, εἴτε ἐκ τοῦ μηχανικοῦ, ὅστις κατεσκεύασεν αὐτάς, εἴτε ἐκ τοῦ στρατηγοῦ, ὅστις ἐμελέτησε καὶ ὑπέδειξεν, εἴτε καὶ ἐκ φιλοδόξου τινος καὶ πλουσίου πατριώτου, ὅστις ἐδαπάνησε πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν.

ἅτινα καὶ μετὰ παρέλευσιν δισχιλίων ἐτῶν, καὶ σήμερον διατηροῦσιν ἀκόμη, εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Εἰς τὰς νέας ταύτας οἰκογενείας, οἱ μὲν ἄνδρες ὡς στρατιῶται ἔμαθον καὶ ὡμήλουν τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν τὴν γλῶσσαν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν Ἀρχῶν τοῦ τόπου, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν Ἑλληνικήν. Ἡ συνεννόησις μεταξὺ τῶν συζύγων ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἐγίνετο διὰ τῶν δύο τούτων γλωσσῶν, τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα εἶαι τὸ κράμα αὐτῶν ἡ Ἑ λ λ η ν ο λ α τ ι ν ι κ ή, τουτέστιν ἡ νῦν καλουμένη ἡ Β λ α χ ι κ ὴ ἢ Κ ο υ τ σ ο β λ α χ ι κ ή.

Οὕτω πως μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὡς εἴπομεν, ἐξετελοῦντο αἱ στρατιωτικαὶ αὗται ἐ γ κ α τ α σ τ ά σ ε ι ς καὶ οὐχὶ ἀ π ο ι κ ί α ι, ὡς διατείνονταί τινες καὶ αὐτοὶ πράγματι εἶναι οἱ Δ ε ρ β ε ν α γ ά δ ε ς τοῦ ἀγωγιάτου Μετσοβίτου Λαύδα, ἐξ ὧν κατάγονται οἱ Βλάχοι ἢ Κουτσοβλάχοι τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας.

Πόθεν λοιπὸν αἱ ἀξιώσεις τῶν Ρωμούνων;

Μία ἐπὶ τῶν παρελθόντων αἰώνων τῆς ἱστορίας ἐπισκόπησις, νομίζομεν, ὅτι εἰς ἀντίθετα τῶν ἀξιώσεων τούτων θὰ μᾶς φέρῃ συμπεράσματα.

Τῷ 167 π. Χ. ἡ Ἑλληνικὴ Χερσόνησος γίνεται ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ καὶ τὸ 103 μ. Χ. ὁ Τραϊανὸς ὑπέταξε τοὺς Δάκας. Μεσολαβοῦσιν οὕτω 270 ἔτη, ὁπότε, αἱ ἐπὶ τοῦ Πίνδου Στρατιωτικαὶ ἐγκαταστάσεις, εἶχον πλέον πολλαπλασιασθῆ. Οὕτω λοιπόν, οἱ τὸ Ἑλληνικὸν φ ω ν ε π ώ ν υ μον φέροντες Β λ ά χ ο ι ἐξ ἅπαντος ἐχρησιμοποιήθησαν

ὑπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀρχῆς διὰ τοῦ Τραϊανοῦ εἰς τὴν νέαν ἐν Δακίᾳ ἐγκατάστασιν τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας.

Διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀπεράντου ταύτης χώρας, ἥτις κεῖται μεταξὺ τῶν Καρπαθίων ὀρέων καὶ τοῦ Ἴστρου (Δουνάβεως) μετεχειρίσθησαν πολλοὺς Βλάχους. Τούτους ἐξ ἅπαντος ἠκολούθησαν πολλοὶ ἄλλοι, εἴτε ὡς συνοδοὶ αὐτῶν, εἴτε ὡς κερδοσκόποι ἄποικοι, ὡς τοῦτο καὶ μέχρι σήμερον συμβαίνει, διεμοιράσθησαν ἀνὰ τὴν χώραν. Ἐκ τούτων, οἱ μὲν ὡς Διοικηταὶ καὶ ὀργανωταὶ μετὰ τῶν συνοδῶν, κατ' ἀνάγκην εἰς ἅπασαν τὴν χώραν, οἱ δὲ ὡς κερδοσκόποι καλλιεργηταὶ ἢ ποιμένες, κατ' ἐκλογὴν εἰς διάφορα μέρη τῆς χώρας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν Καρπαθίων χάριν τοῦ προσφιλοῦς αὐτῶν ἐπαγγέλματος ὡς Βλάχοι, ἐὰν προσθέσωμεν καὶ τοὺς ἐναπομείναντας ἐκ τῶν Ἰλλυρικῶν Λεγεώνων, οἵτινες ἐστρατεύθησαν ἢ ἐστρατολογήθησαν ἐκ τῶν μερῶν τούτων, καταδηλον γίνεται, ὅτι ἔδωσαν καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὴν χώραν, (τὴν Δακίαν) ἥτις ἐξ αὐτῶν Βλαχία ὠνομάσθη.

Αἱ τῶν διαφόρων συγγραφέων ἰδέαι, μετὰ πάροδον πολλῶν αἰώνων, ἀπὸ σκοποῦ γραφεῖσαι περὶ ἀποικήσεων τῶν Μολδοβλάχων ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ ἐπὶ τῶν ὀρέων Πίνδου, Βαρνοῦντος (Περιστερίου) καὶ Ὀλύμπου τῆς κτηνοτροφίας χάριν, οὐχὶ μόνον ἀνυπόστατοι καταδείκνυνται, ἀλλὰ καὶ καταφόρως γελοῖαι ([1]).

([1]) Καὶ ἐρωτῶμεν τοὺς νῦν κυρίους Ρωμούνους, ἀπὸ ποῦ καὶ ἕως ποῦ καὶ τίνι τρόπῳ δημιουργοῦσιν ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν ἀνὰ τὸν Πίνδον ἐγκατασταθέντων Ἠπειρωτῶν, Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων φυλάκων τῶν διόδων καὶ κλεισωρειῶν;

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἀπε-

Ὁ ΛΑΚΜΟΣ (Κατάρα).

Τὸ ὀροπέδιον Πολιτσιές.

Ἡ σπουδαιοτέρα πασῶν τῶν διόδων ἐπὶ τοῦ Πίνδου εἶναι ἡ φέρουσα ἀπὸ τῆς Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίας εἰς Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν διὰ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λάκμου Πολιτσιές· δι' αὐτοῦ, ὡς εἴπομεν, διέρχεται καὶ ἡ Ἐγνατία ὁδός, ἡ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ λεγομένη.

Ἐπειδὴ ἡ θέσις αὕτη, εἶναι σημαντικὴ ὑπὸ ἔποψιν στρατιωτικήν, στρατηγικωτάτη δὲ καὶ ἐπικαιρωτάτη πρὸς πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ ἐπεκταθῶμεν περισσότερον, συνδυάζοντες πρὸς τ' ἀρχαῖα, τὰ σημερινὰ γεγονότα, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ἐπὶ τέλους, πῶς ἐπὶ τῶν τοιούτων ζητημάτων σκέπτονται καὶ ἐνεργοῦσιν οἱ γείτονές μας νῦν. Τοῦτο πρέπει καὶ ἐπιβάλλεται νὰ τὸ ἐννοήσωσιν καὶ μελετήσωσιν οἱ Κυβερνῶντες ἡμᾶς καὶ

δέχθησαν καὶ τὴν διοικητικὴν τῆς χώρας διαίρεσιν καὶ τὸ σύστημα τῶν Ῥοὺμ (Ἑλλήνων), ἀντικατέστησαν τὰς φυλακὰς τῶν διόδων διὰ Τούρκων στρατιωτῶν καὶ μετὰ ταῦτα διὰ τῶν ἐξισλαμισθέντων ἐντοπίων ἐκείνων, ὅσοι ὑπηρεσίας προσέφερον τῷ κατακτητῇ, τῶν μέχρι καὶ νῦν Δερβεναγάδων Ἀρβανιτῶν (Ἀλβανῶν).

Καὶ δὲν θὰ ἦτο λογικώτερον, ἀφοῦ ἐπὶ δύο αἰῶνας περίπου ἐκυβερνήσαμεν τὴν Μολδοβλαχίαν δι' Ἑλλήνων Ἡγεμόνων εἰς τοὺς ὁποίους χρεωστοῦν τὴν ὕπαρξίν των, τὴν ἀνάπτυξίν των καὶ τὴν εἰς ἔθνος σύμπτυξιν αὐτῶν, νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς ἀξιώσεις ἐπ' αὐτῶν;

πρὸ πάντων οἱ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἀσχολούμενοι (¹).

(¹) Ὅτε ἡ *Διεθνὴς Ἐπιτροπὴ* ἔθετεν ἐπὶ τόπου τὰ ἀποδεχθέντα ὅρια κατὰ τὸ διάγραμμα τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ὅταν εὑρέθησαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πίνδου «*τὸ Περιστέρι*», οἱ Τοῦρκοι Ἐπίτροποι ἠμφισβήτουν τὰς κορυφὰς ὀρέων τινῶν μετατοπίζοντες αὐτας ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ κρατήσωσι τὴν *μόνην τοῦ Ζυγοῦ δίοδον* καὶ περιλάβουν αὐτοὶ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ καί τινα χωρία τὸ Μαλακάσι, τὴν Κοτσούφλιανη καὶ ἄλλα τινά.

Ὁ Ἄγγλος ταγματάρχης Ἄρδαχ μετὰ δύο ἄλλων ἀξιωματικῶ- Ἄγγλων, ἑνὸς Ἕλληνος τοῦ κυρ. Λυκούδη μετὰ τῶν ὑπαξιωματικῶν Πρασᾶ καὶ Μαίνου καὶ δύο Τούρκων ἀξιωματικῶν ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν τοῦ χάρτου τῶν νέων ὁρίων, ἔχων τὸν χάρτην μου, ὅστις ἀντεν στρατεύετο εἰς τὰς γεωγραφικὰς τῶν Τούρκων ἰδέας, διέκοψε τὴν ἐργασίαν καὶ μὲ ἐζήτησεν ἐπιμόνως.

Ὁ ἀείμνηστος Κουμουνδοῦρος διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Βαλτινοῦ, μὲ ἔπεμψεν ὡς Σύμβουλον τῆς Ἑλλ. Ἐπιτροπῆς, ἥτις μετὰ τῆς Διεθνοῦς εὑρίσκετο εἰς Ἰωάννινα. Μετά τινας ἡμέρας εἴμεθα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πίνδου, ὅπου εὑρέθην διαφωνῶν πρὸς τὰς παραλόγους τῶν Τούρκων ἰδέας, καὶ ἀπεφασίσθη ν' ἀποφανθῇ ἡ Διεθνὴς Ἐπιτροπή, ἥτις εὑρίσκετο εἰς Μέτσοβον. Μετέβημεν ἐκεῖ ὅπου τὴν ἐπιοῦσαν διὰ ἀποδείξεως μὴ ἐπιδεχομένης ἀμφισβήτησιν ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐπεβλήθη ἡ γνώμη μου.

Τότε οἱ Τοῦρκοι Ἐπίτροποι ἐζήτησαν τὴν ἀπομάκρυνσίν μου, μὴ εἰσακουσθέντες δὲ, διότι δὲν εἶχον ψῆφον καὶ μόνον ὡς σύμβουλος ἠκολούθουν, οἱ Τοῦρκοι ἐπέδειξαν τηλεγράφημα τοῦ Στρατάρχου Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου Χιδαγιὲτ-Πασᾶ δι' οὗ διέταττεν αὐτούς: ἐὰν δὲν ἀπομακρυνθῇ ὁ Μιχάλης Χρυσικός, νὰ διακόψουν τὰς ἐργασίας, διότι *αὐτὸς περιῆλθε τὴν χώραν μας, εἰσῆλθεν εἰς ὅλα τὰ φρούρια, κατέστρωσε χάρτην Στρατιωτικὸν καὶ εἶναι δι' ἡμᾶς ἕνας* **ἐπικίνδυνος κατάσκοπος.** Αὐτὸς εἶναι *ὁ ἐπίσημος τίτλος* τοῦ Χιδαγιὲτ Πασᾶ, τὸν ὁποῖον φέρω ὡς τὸ *μεγαλήτερον παράσημον* τὸ ὁποῖον δύναταί τις ἐπαξίως νὰ φέρῃ. Κατ' οὐδένα λόγον ἠννόει ὁ Ἄρδεχ ν' ἀπομακρυνθῶ καὶ ἐπείσθη τότε μόνον, ὅτε ἐδηλώθη αὐτῷ ὅτι θὰ προηγηθῶ

Ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου Πολιτσιὲς ὑπερμετοῦντος τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1880—1 ἀνήλθομεν μετὰ τοῦ Λαύδα, κορυφὴν βουνοῦ Μαυροβοῦνι καλουμένην, ἐξ ἧς ἐβλέπομεν ὡς ἐπὶ χάρτου τὸ ὀροπέδιον. Ἐν τῷ μέσῳ καταφύτων λόφων ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀώου, ὑπέδειξεν ἐμοὶ ὁ Λαύδας ἐρείπια χωρίου. Ἐκεῖ ἦτο πρῶτα τὸ χωριὸ Ἐμπερκτόρια καὶ ὀλίγον ἄνω τὰ τῆς Πολίτσιας, καὶ εἰς μικρὰν τούτων ἀπόστασιν, εἶναι σήμερον Τουρκικὸς στρατιωτικὸς Σταθμὸς (Καραοῦλι) καὶ ὀλίγον πέραν πρὸς Ἀνατολὰς τὸ χάνι Τζὰν-χορταρᾶ τὸ παροιμιῶδες ἐν Ἠπείρῳ.

Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Λαύδα, ἐκεῖ ἦτο πρῶτα τὸ χωριὸ (πρὶν Ἐμπερατόρια) καὶ ἐπειδὴ τὸν χειμῶνα ἐκλείετο ἀπὸ τὰ πολλὰ χιόνια καὶ ὑπέφερον πολύ, μετέφερον αὐτό, ὅπου τὸ νῦν Μέτσοβον ἐν τῷ μέσῳ τῶν βουνῶν εἰς χαμηλότερον μέρος προσήλιον καὶ ἀπάνεμον, ὅπερ

τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ θὰ ἐγείρω πυραμίδας εἰς διάφορα σημεῖα ὑπ' αὐτοῦ ὁρισθέντα πρὸς εὐκολίαν τοῦ τριγωνισμοῦ.

Τὰ Μετέωρα καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἅγ. Στέφανος ἦτο τὸ κέντρον ἐξ οὗ διηύθυνα τὰς ἐργασίας ταύτας καὶ τελευταία πυραμὶς εἶνε ἡ ἐπὶ τῆς Ὄσσης, ἣν ἤγειρα δι' Ἑλλήνων Στρατιωτῶν. Τὰ αὐτὰ περίπου συνέβησαν καὶ ἐν Τυρνάβῳ μὲ τὰ Κριτῆρι καὶ Ἀκροτῆρι.— Ὅ,τι οἱ Τοῦρκοι ἀπέτυχον τότε τὸ ἔλαβον μὲ τὴν σπάθην των. Ὁ ψευδοπόλεμος τοῦ 97 ἐκτὸς τοῦ στίγματος τὸ ὁποῖον ἐνεκόλαψεν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ἀτυχοῦς ἔθνους, ἐπέφερεν καὶ ἀπώλειαν ἐδάφους καὶ κατοίκων ὑποδούλωσιν καὶ τὴν κατάληψιν δλων τῶν στρατηγικῶν σημείων καὶ διόδων, καὶ ἑκατὸν ἑκατομμύρια ἀποζημιώσεως! Τοιαῦτα αἴσχη ἀπαιτοῦσιν **ἐκδίκησιν.** Καὶ οἱ ἐργάται αὐτῶν ;... εὑρίσκονται εἰς τὰς θέσεις των !

ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του Μεσόβουνον (Μέτσοβον) μετωνομάσθη μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν Προσήλιον. Πρὸς διάκρισιν τοῦ ἀπέναντι κειμένου, Ἀνήλιον.

Αὐτόθι ἕνεκεν τῆς συγκεντρώσεώς πολλῶν ὁδῶν καὶ αἱ ἀποστολαὶ ἦσαν πυκνότεραι καὶ πολυπληθέστεραι· ἀπόγονοι τούτων εἶναι τὸ Μέτσοβον Ἀνήλιο καὶ Προσήλιο, τὸ Μαλακάσι, ἡ Μηλιά, ἡ Βωβοῦσα καὶ ἄλλα τινὰ ἀσήμαντα χωρία, τὰ γειτονικὰ τούτοις.

Πρὸς νότον, οὐχὶ μακρὰν εὑρίσκομεν ἄλλην δίοδον Μάνδρα τοῦ Χόντζα λεγομένην, ὅπου ἔχει τὰς πηγάς του ὁ Ἀχελῶος καὶ ὀλίγον κάτωθεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ εἶναι τὸ Χαλίκι ἐπὶ τῆς Ἀνατ. πλευρᾶς τοῦ Πίνδου, Βλαχοχώρι καὶ τοῦτο.

Ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς τοῦ Πίνδου, δυτικῶς, ἔχει τὰς πηγάς του, παραπόταμός τις τοῦ Ἀράχθου, ὅστις μεταξὺ τῶν κωμῶν Συρράκου καὶ Καλαρρυτῶν διερχόμενος, ἀδιαφόρως Καλαρρύτικος ἢ Συρρακιώτικος ὀνομάζεται· Ἡ κοίτη αὐτοῦ εἶναι τὰ ὅρια τῆς σμικρᾶς ἐλευθέρας Ἠπείρου καὶ τῆς δούλης, ἔχουσα τὴν μίαν δεξιὰ καὶ ἀριστερᾷ τὴν ἄλλην.

Μετὰ τὴν δίοδον τοῦ Μετσόβου, δευτέρα ἔρχεται ἡ διὰ τῶν Συρράκου καὶ Καλαρρυτῶν διερχομένη ἐπὶ γεφύρας πρὸ τῆς ὁποίας συγκεντροῦνται πολλαὶ ἐκ τῆς Ἠπείρου ὁδοί, ἄγνωστον ἂν καὶ αὐτόθι διήρχετο Ἐγνατία τις ὁδός. Ἡ ἐγκατάστασις ὅμως αὐτόθι στρατιωτικῆς φρουρᾶς ἐκ τῶν ἀποστράτων καὶ ἀπομάχων τῶν Ἠπειρωτικῶν Ρωμαϊκῶν λεγεώνων πολὺ πιθανὴ φαίνεταί μοι· καὶ ἀπόγονοι τούτων εἶναι αἱ Ἑλληνικώταται αὗται κῶμαι.

Τελευταία πρὸς νότον δίοδος ἐπὶ τοῦ Πίνδου, ὅστις ἐνταῦθα Τσιουμέρκα καλεῖται, εἶναι ἡ ἀπὸ τῆς Ἄρτας διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Κόρακα ἐπὶ τοῦ Ἀχελῴου, καὶ φέρει εἰς τὰ Στενὰ τῆς Πόρτας (Πόρτα Παναγιὰ) πρὸς τὴν θεσσαλικὴν πεδιάδα. Ἡ δίοδος αὕτη καὶ ἱστορικὴν ἔχει ἀξίαν. Δι' αὐτῆς ὁ Καίσαρ ἀπὸ τῆς Νικοπόλεως ἐν ὀλίγῳ χρονικῷ διαστήματι κατῆλθεν εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἀπροσδοκήτως ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν Φαρσάλων, ὅπου ἐστρατοπέδευεν ὁ Πομπήϊος. Μάχη κρατερὰ συνήφθη, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Πομπηΐου καὶ τὴν φυγὴν αὐτοῦ διὰ τῆς Λαρίσσης καὶ τῶν Τεμπῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ (Τσιάγεσι) καὶ διὰ παραμένοντος ἐκεῖ πλοίου εἰς Αἴγυπτον, κατὰ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου τοῦ 48 ἔτους π. Χ.

Καθ' ἅπασαν τὴν γραμμὴν ταύτην τοῦ Πίνδου πρὸς νότον εὑρίσκονται τοιοῦτοι συνοικισμοὶ σποράδην Κουτσοβλάχων.

Πρὸς βορρᾶν τοῦ Μετσόβου ἀκολουθοῦντες τὴν ὀροσειρὰν τοῦ Πίνδου ὑπὸ διάφορα κατὰ κορυφὰς ὀνόματα, συναντῶμεν πολλὰς διόδους καὶ πλησίον ἑκάστης καὶ μίαν κώμην Κουτσοβλαχικὴν ἀνθοῦσαν. Τὸ Περιβόλι, τὴν Ἀβδέλαν, τὴν Σαμαρίναν ὑπὸ τὴν κορυφὴν Σμόλικα (2574). Γράμμοστα, Δάρδα καὶ ἄλλα χωρία ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας τοῦ Γράμμου καὶ τελευταίας ἄκρας τοῦ Πίνδου, παρὰ τὴν Κορυτσᾶν.

Αὐτόθι συναντᾶται ἡ βορεία τοῦ Πίνδου ἄκρα μετὰ

τῆς μεσημβρινῆς δειράδος τοῦ Βαρνοῦντος (Περιστερίου), τὰς ὁποίας χωρίζει ὁ Λέβολις ποταμὸς καὶ σχηματίζονται τὰ ὀχυρὰ στενὰ (ὁ Αὐλὼν τῶν ἀρχαίων) ἐπὶ δίωρον περίπου ([1]), ἅτινα τῆς Βίγλιτσας λέγονται ἐκ τῆς παρακειμένης Βλαχικῆς κώμης.

Παραλλήλως τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ ὄχθης, ἁμαξιτὴ ὁδὸς φέρει ἀπὸ τῆς Ἠπείρου εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἄλλη αὕτη Ἐγνατία ὁδός, ἥτις συνήντα τὴν ἐκ Δυρραχίου εἰς Θεσσαλονίκην, παρὰ τὴν Φλώριναν.

Τὸ ὄρος ΒΑΡΝΟΥΣ

Περιστέρι κοινῶς λεγόμενον ὡς δευτέρα ἀμυντικὴ γραμμὴ

Ὁ Βαρνοῦς (Περιστέρι ὑπὲρ τὰς λίμνας Πρέσπαν (Ἄψαλον) καὶ Βεντρώκην πρὸς ἀνατολὰς ὑψούμενος (2350) ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν μὲν μέχρι τοῦ Κρουσόβου, ὅπερ κεῖται εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς δειράδος αὐτοῦ Μ π α μ π ᾶ

([1]) Τὸν *Αὐλῶνα* τοῦτον ἀποτελοῦσιν ἡ τελευταία ἄκρα πρὸς βορρᾶν τοῦ Πίνδου, ἥτις Γράμμος αὐτόθι καλεῖται, ἡ πρὸς δυσμὰς δειρὰς τοῦ Βαρνοῦντος εἰς τοὺς πρόποδας καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Λεβόλεως κεῖται ἡ κώμη Βίγλιτσα (Βλαχοχῶρι) καὶ ἡ πρὸς νότον ἄκρα τοῦ Πετρίνου ὄρους, ὅπερ καὶ Ξηροβοῦνι λέγεται, καὶ κεῖται μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ὄχριδος (Λυχνίτιδος) καὶ Ἀψάλου (Πρέσπας), εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ἔκειτο τὸ *Πήλιον* πόλις ὀχυρά, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέφων ἐκ τῆς κατὰ τῶν Τριβαλλῶν ἐκστρατείας καὶ ἐπειγόμενος, ὅσον τάχιστα νὰ φθάσῃ εἰς Βοιωτίαν, ἐπολιόρκησεν αὐτὴν καὶ ἐκυρίευσεν ἀστραπηδὸν (Ἀρριανός).

λεγομένης. Πρὸς νότον δὲ μέχρι Σιατίστης καὶ Κοζιάνης ἀποτελεῖ δευτέραν γραμμὴν ἀμύνης παράλληλον τῆς πρώτης, ἐπὶ τῆς ράχεως τῆς ὁποίας ὑπάρχουν δίοδοι καὶ στενωποί, ὅπου πρὸς ἀσφάλειαν τῶν διερχομένων καὶ προστασίαν τῶν ἐμπορευομένων ὑπάρχουν καὶ σήμερον στρατιωτικοὶ σταθμοὶ (Καραούλια). Παρὰ τὰς διαβάσεις ταύτας παρατηροῦμεν ἐγκαταστάσεις Βλάχων καὶ Κουτσοβλάχων εἰς κώμας διαπρεπούσας καθ' ὅλα καὶ ἐπὶ Ἑλληνισμῷ καὶ ὀρθοδοξίᾳ καυχωμένας.

Ὡς ἐπὶ τοῦ Πίνδου, σημαντικὸν μέρος τῆς στρατιωτικῆς ρωμαϊκῆς ὁδοῦ εἶναι αἱ Πολιτσιές, οὕτως ἐπὶ τοῦ Βαρνοῦντος εἶναι τὰ στενὰ τοῦ Διαβατοῦ, δι' ὧν ἄλλη στρατ. ρωμ. ὁδὸς διήρχετο. Ἡ ὁδὸς αὕτη (Β'. Ἐγνατία), ἀφετηρίαν ἔχουσα τὴν Ἐπίδαμνον τὸ νῦν Δυρράχιον μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γενούσου καὶ τοῦ Δρείλωνος (Δρύνου) κειμένη καὶ ἀπέναντι τῆς τελευταίας ἄκρας τῆς Ἰταλίας εἰς τὸ στενώτερον τοῦ Ἀδρία μέρος, φαίνεται ὅτι ἦτο περισσότερον ἐν χρήσει.

Ἐκ τῆς **Ἐπιδάμνου** χωροῦσα συναντᾷ τὸν Γενοῦσον ποταμὸν παρὰ τὸ Πεκίνι. Παραλλήλως τῆς κοίτης τοῦ Γενούσου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης ἀνερχομένη διέρχεται τὴν **Ἀλβανούπολιν** τὸ νῦν Ἀλβασάν, τὴν Δάρζαν (ἀρχαίαν **Σκάμπαν**) τὸν Ὄρακα ἐπὶ τῶν **Ἀνδαουνέων** ὀρέων, ἅτινα **Μόκρα** νῦν καλοῦνται (ἀρχ. **Ὄκρα**) Κατερχομένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους διέρχεται ἐπὶ γεφύρας τὸν Δρῦνον ποταμὸν παρὰ τὰς Ἐγχεάλας τὴν νῦν Στρούγκαν, τὴν Ὄχριδα ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς ὁμωνύμου λίμνης κειμένην, τὴν Κέ-

ραμον νῦν Ρέσναν καὶ διὰ τῆς κλεισωρείας Διαβατοῦ εἰς Ἡράκλειαν τὸ νῦν Μοναστῆρι.

Διαβατὸν

Μεταξὺ λοιπὸν Ρέσνας καὶ Μοναστηρίου ἔχομεν τὴν κλεισώρειαν Διαβατοῦ, ἥτις κεῖται ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Βαρνοῦντος (Περιστερίου). Ἡ διάβασις αὕτη εἶναι καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ δυσκολωτέρα, ὅπου πάντοτε συμβαίνουν λῃστεῖαι καὶ κακουργήματα. Διαβατὸν εἶναι τοποθεσία καὶ ὀνομάζεται οὕτω τὸ Στενόν, παρ' ᾧ καὶ ὁμώνυμον χωρίον.

Ἄνωθεν τοῦ στενοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους καὶ πέριξ εἶναι πολλὰ χωρία καὶ κῶμαι. Ἑκατέρωθεν τοῦ Μεγάλου ρεύματος (Μέγα-ρέμα) αἱ ἀνθοῦσαι κῶμαι Μεγάρρευμα καὶ Τούρναβον, Καζάνι, Μηλόβιτσα, Γοπέσιον (Γκόβες), Διαβατὸν καὶ ἄλλα πολλὰ χωρία· καὶ ἐνταῦθα παρατηροῦμεν συμπύκνωσιν χωρίων ὑπὸ Βλάχων κατοικούμενα, ὁμοίαν τῆς τῶν Πολιτσιῶν, μὲ συνείδησιν ἑλληνικήν, παρ' οἷς καὶ ἡ παράδοσις τῆς καταγωγῆς των σώζεται, ὡς εἴπομεν.

Τὸ Περιστέρι (Βαρνοῦς) ὕπερθεν τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῶν κωμῶν Μεγάρρευμα καὶ Τούρναβον, ὑψούμενον (2462), εἶναι κατάφυτον καὶ περίρρυτον. Πρὸς βορρᾶν ἐκτεινόμενον ταπεινοῦται βαθμηδὸν καὶ καταλήγει εἰς τὸ ὄρος Μπαμπᾶ, ἐφ' οὗ τὸ ἀθάνατον Κρούσοβον. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ Βλάχοι ὄντες καὶ γνήσιοι Ἕλληνες, ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ τοῦ ἐθνισμοῦ των καὶ γενναίως

υπέστησαν τόσας καταστροφάς, δηώσεις, φόνους καὶ ἀτιμίας ὑπὸ τῶν ἀπαισίων Βουλγάρων, συμπραττόντων καὶ τῶν Τούρκων, χωρὶς οὐδεὶς νὰ δειλιάσῃ οὐδεὶς ν' ἀποκάμῃ ὑπὲρ τοῦ Ἐθνισμοῦ των, τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος των ἀμυνόμενοι.

Τὰ μόνα των παράπονα ἦσαν καὶ εἶναι κατὰ τῶν διαμελιστῶν τῆς Μακεδονίας, τοὺς ὁποίους τόσον εὐγλώττως διέψευσαν. Καὶ ὅμως οἱ ψευδοπατριῶται οὗτοι, μεγαλόσχημοι Σλαβόφρονες ἐν μέσαις Ἀθήναις διαιτώμενοι, κατορθώνουσι νὰ ζῶσιν.

Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι τὸ Κρούσοβον εἶναι ἡ τελευταῖα πρὸς βορρᾶν ἄκρα τῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς χερσονήσου ὀροσειρᾶς τοῦ Πίνδου, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου, οὗτινος συνέχεια εἶναι περίπου καὶ ὁ Βαρνοῦς (τὸ Περιστέρι).

Πέραν τοῦ Κρουσόβου πρὸς Βορρᾶν μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Δουνάβεως (ἀπόστασις πολλῶν ἡμερῶν, ἔνθα ἡ χώρα ὀρεινὴ καὶ κτηνοτρόφος μάλιστα, μεσολαβοῦσι δὲ τὸ βόρειον τῆς Μακεδονίας τμῆμα, ἡ Ἀλβανία, τὸ Κοσσυφοπέδιον, ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Σερβία)· οὐδὲν οὐδαμοῦ συναντᾶται Βλαχικὸν χωρίον, ἐνῷ ποιμένες καὶ ποίμνια ἄπειρα, ... Πῶς λοιπὸν εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Βαρνοῦντος οἱ Βλάχοι; Φυσικὸν ἦτο νὰ ἐγκατασταθῶσιν οὗτοι εἰς τὰ μεσολαβοῦντα ὄρη τὰ μᾶλλον κατάλληλα πρὸς τὸν σκοπόν των, τὴν κτηνοτροφίαν. Οὔτε ἦτο δυνατὸν διὰ τῶν μερῶν τούτων νὰ διέλθωσι μὲ τὰ ποίμνιά των, κατευθυνόμενοι ἀπὸ τῆς Ρωμουνίας εἰς τὸν Πίνδον.

Ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον παραλλήλως τοῦ Πίνδου κατευθυνόμενος ὁ Βαρνοῦς (τὸ Περιστέρι) γνωρίζεται διὰ τῶν κορυφῶν αὐτοῦ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα. Μετὰ τὸ Περιστέρι, τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν ἔρχεται τὸ Βίτσι(ον), Σινιάσικον, Καψάλι καὶ Κούρανον μεταξὺ Σιατίστης καὶ Κουζιάνης πρὸς Νότον ὑψούμενον καὶ ἀπέναντι τῶν Σερβίων.

Ἀποτελεῖ οὕτω Δευτέραν ἀμυντικὴν γραμμήν, ἥτις ἑνουμένη μετὰ τοῦ Πίνδου διὰ δειράδος ἀπὸ Φλωρίνης μέχρι Βίγλιτσας, φράττει πρὸς Βορρᾶν τὴν ὡραίαν καὶ εὐρεῖαν ἄνω κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ, ἔχουσα εἰς τὸ μέσον τὴν Καστορίαν Λίμνην μετὰ τῆς ὁμωνύμου πόλεως.

Ἐπὶ τῆς Δευτέρας ταύτης ὀροσειρᾶς τοῦ Βαρνοῦντος ἐκτὸς τῆς Ρωμαϊκῆς Στρατιωτικῆς ὁδοῦ, περὶ ἧς ἀμέσως θὰ κάμωμεν λόγον, ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι δίοδοι, αἵτινες φέρουσιν ἀπὸ τῆς κοιλάδος τῆς Καστορίας Λίμνης εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Καϊλάρ. Παρὰ ταῖς διόδοις καὶ ἐπὶ τῆς ῥάχεως σχεδὸν εἶναι αἱ βλαχοκῶμαι Νάβεσκα, Βλαχοκλεισοῦρα, Ἐμπόριον, Βλάτσι καὶ ἄλλα ἑκατέρωθεν τῶν πλευρῶν τοῦ ὄρους βλαχοχώρια μέχρι Σιατίστης μὲ συνείδησιν Ἑλληνικήν.

Τρίτη Στρατιωτικὴ Ρωμαϊκὴ ὁδός.

Αὕτη εἰς τὸ μέσον τῶν δύο προηγουμένων κειμένη, ἀφετηρίαν ἔχει τὴν Αὐλῶνα πόλιν ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς παραλίας, ἥτις εἰς εὐρὺν ἀνοίγεται Κόλπον, τῆς Αὐλῶνος λεγόμενον.

Τὸν Κόλπον τοῦτον σχηματίζει ἡ πρὸς Βορρᾶν μακρὰ προέκτασις τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων ἐντὸς τῆς θαλάσσης, εἰς Ἀκρωτήριον, ὅπερ Γλῶσσα καλεῖται. Νησὶς δὲ Σάσων(¹) καλουμένη, ἡ ἀρχαία Ἀ κ ρ ό ν η σ ο ς ἐκ τῶν Ἀκροκεραυνίων ἐκσφενδονισθεῖσα, φράττει τὴν εἴσοδον τοῦ Κόλπου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ ὁ λιμὴν τῆς Αὐλῶνος.

Τὴν ὁδὸν ταύτην ἀνευρίσκομεν, εἰς τὴν κλεισώρειαν (Α ὐ λ ῶ ν α), ἤτοι τὰ Σ τ ε ν ὰ τ ῆ ς Β ί γ λ ι τ σ α ς τὰ ὁποῖα, ὡς εἴπομεν, σχηματίζουν ἡ τελευταία πρὸς Βορρᾶν σειρὰς τοῦ Πίνδου, Γράμμος καλουμένη καὶ ἡ πρὸς Νότον σειρὰς τοῦ **Βαρνοῦτος** μετὰ τοῦ Πετρίνου ὄρους, τοῦ μεταξὺ τῶν λιμνῶν Ὄχριδος καὶ Πρέσπας ὑψουμέ-

---

(¹) Ἡ νῆσος αὕτη, ἡ φράττουσα τὴν εἴσοδον τοῦ Κόλπου τῆς Αὐλῶνος, ἀπετέλει μέρος τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἦτο εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Ἀγγλίας. Ἑπομένως περιελαμβάνετο καὶ αὕτη εἰς τὴν παραχώρησιν καὶ περιελήφθη εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς παραδόσεως. Πάντες οἱ Εὐρωπαϊκοὶ Ἄτλαντες Γερμανικοί τε καὶ Γαλλικοὶ ἀναγράφουσι ταύτην ὡς Ἑλληνικήν, καὶ μόνοι ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν τοῦτο.

Φαίνεται ὅτι ἐξελήφθη ὡς ἀσήμαντος καὶ ἀναξία προσοχῆς χωρὶς νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν των τὴν σημαντικότητα τῆς θέσεώς της, οὔτε ἐξ ἁπλῆς περιεργείας νὰ ἐξετάσωσι πρὸς τίνα σκοπὸν τὴν κατεῖχεν ἡ Ἀγγλία ὡς Δύναμις Ναυτική. Τὸν ζητήσαντα δὲ νὰ μάθῃ ἀπὸ τοὺς ἐντεταλμένους νὰ κατέχωσι ταῦτα Γεν. Γραμματεῖς τῶν Ὑπουργείων τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν, ἀπέπεμψαν ὡς ἀδύνατα ζητοῦντα καὶ ἀνόητα.

Τώρα, ὅτε τὸ Ἔθνος εἰς ἐξαιρετικὰς εὑρίσκεται περιστάσεις, πᾶς τις ἐννοεῖ τί θὰ ἐσήμαινεν, ἐὰν ἐκεῖ ἐκυμάτιζεν ἡ Ἑλλην. Σημαία !

Μήπως δὲν εἶναι καιρὸς νὰ καταλάβωμεν αὐτήν ; Ἡ Σάσων ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν ἣν ἔχει ἡ πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Σούδας νησίς, ἐφ' ἧς κυματίζει ἡ Τουρ. Σημαία.

νου. Εἰς τὸ βάθος δὲ αὐτῶν ρέει ὁ Δέβολις ποταμός, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Ἄψου.

Τὰ Στενὰ ταῦτα, ἤτοι ὁ Αὐλὼν τῶν ἀρχαίων παρὰ τὸ Πήλιον, σημαντικὰ ὑπὸ ἔποψιν στρατιωτικήν, ἑπόμενον ἦτο νὰ ἐπισύρουν τὴν προσοχὴν τῶν Ρωμαίων στρατηγῶν καὶ ἐγκατέστησαν αὐτόθι Στρατιωτικὰς φρουράς. Πράγματι δὲ αὐτόθι εὑρίσκομεν πυκνοὺς συνοικισμοὺς εἰς Κώμας καὶ χωρία, ὧν τὰ κυριώτερα εἶναι ἡ Βίγλιτσα, Βρέστενα, Δάρζα καὶ εἴκοσι πέντε καὶ πλέον ἄλλα χωρία. μία κοιλὰς Βλαχικὴ ὅπου συναντῶνται αἱ ἄνω κοιλάδες τῶν ποταμῶν Δεβόλεως καὶ Ἀλιάκμωνος ἀντίθετον ἔχοντες διεύθυνσιν.

Ἡ ὁδὸς ἁμαξιτὴ ἤδη ἀνερχομένη τὴν δειράδα τοῦ Βαρνοῦντος Γόρβεσι διέρχεται τὸ Ποσιδέρι καὶ Φλώριναν ὅπου συναντᾷ τὴν ἐκ τῆς Πελαγωνίας ὁδόν, ἥτις φέρει εἰς Ὄστροβον παρὰ τὴν Βεγορίτιδα Λίμνην (Καίλην) εἰς Ἔδεσσαν, Πέλλαν καὶ Θεσσαλονίκην.

Βέρμιον καὶ Ὄλυμπος.

Τρίτην γραμμὴν ἀποτελοῦσι τὰ ὄρη Βέρμιον ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ Ὄλυμπος ἐπὶ τῆς Θεσσαλίας τὰ ὁποῖα διαχωρίζει ὁ Αλιάκμων ποταμὸς διὰ τῆς βαθείας καὶ ἀποτόμου κοίτης του.

Τὸ Βέρμιον ὄρος (1900).

Τὸ Βέρμιον ὄρος ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν μεταξὺ τοῦ Ἀλιάκμωνος καὶ τῆς Λίμνης Βλαδόβου ἐκτεινόμενον, δύο μόνον διόδους ἢ ἀτραποὺς μᾶλλον ἔχει, αἵτινες φέρουσιν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἀνατολικήν. Ἡ μία ἀπὸ τὰ Τουρκοχώρια Δζουμὰ καὶ Ντόρτ-ἀλῆ, διὰ τοῦ Ξηρολειβάδου, ὅπερ κεῖται ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Βερμίου κατακορύφως, φέρει εἰς Βέρροιαν, ἥτις εἶναι καὶ ἡ συνήθης συγκοινωνία. Ἡ ἄλλη διὰ τῶν Καλυβίων φέρει εἰς Νιάουσταν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν κεῖται καὶ τὸ Σέλι, βλαχοχώρια ἐπὶ τῶν διόδων.

Εἰς ἅπασαν δὲ τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Βερμίου ἀπὸ τῆς Βερροίας μέχρι τῶν Βουδενῶν κατοικοῦσι Βλάχοι καὶ μόνον Βλάχοι, οἵτινες τόσον φανατικῶς ὡς γνήσιοι Ἕλληνες μάχονται κατὰ Βουλγάρων καὶ Ρωμούνων προπαγανδιστῶν.

Ὁ Ὄλυμπος (2985).

Ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἄλλαι ὑπῆρχον δίοδοι, ὡς ἡ διὰ τῆς Δεσκάτας μεταξὺ Καμβουνίων καὶ Ἀμάρβεως (Κύφου). Ἄλλαι δίοδοι εἶναι τὰ στενὰ τῆς Βουλουστάνας κατὰ Λίβιον, παρὰ τὰ Σέρβια (Κιλὶτ-Δερβὲν) ὅπου καὶ ἡ σιδηρᾶ Πύλη (Δεμὶρ - καποῦ) μεταξὺ Ἀμάρβεως καὶ Τιταρησίου (Σιάπκας) ἀλλ' αὗται φέρουσι μὲν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀλλὰ διὰ νὰ προχωρήσῃ τις πρὸς Ἀνατολὰς ἀνάγκη νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ Βερμίου.

Αἱ καθ' ἑαυτὸ διαβάσεις ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Μακεδονίαν εἶναι, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, τὰ Στενὰ τῆς Πέτρας ἐπὶ τῆς βορείας τοῦ Ὀλύμπου πλευρᾶς καὶ τοῦ Τιταρησίου ὄρους, εἰς τὸ διάσελον αὐτῶν, ὅπου τὸ χωρίον Ἅγ. Δημήτριος, διὰ τοῦ ὁποίου ἁμαξιτὴ ὁδὸς φέρει ἀπὸ τῆς Κατερίνης εἰς Ἐλασσῶνα.

Καὶ ἐνταῦθα παρατηροῦμεν ὅτι μετὰ παρέλευσιν δύο χιλιετηρίδων περίπου εὑρίσκομεν τὴν ἀνθηρὰν Κώμην Βλαχολείβαδον καὶ κατακορύφως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τὸν Ἅγιον Δημήτριον, τὴν Φούρκαν τὴν Φτέρην καὶ ἄλλα τινὰ χωρία πέριξ, ἤτοι μίαν φωλεὰν καθαρῶν Ἑλλήνων Βλάχων ὑπερβάλλουσαν δὲ καὶ πρωτοστατοῦσαν εἰς πάντα καὶ εἰς τὸν πατριωτισμὸν περισσότερον πάντων.

Τὰ ἐκ τῶν Τοπογραφικῶν μου παρατηρήσεων συμπεράσματα

Ἐὰν ῥίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν χαρτῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, καὶ ἔχομεν εὐτυχῶς τοιούτους ἀκριβεῖς, παρατηροῦμεν ὅτι ἐπὶ τῆς μεγάλης ὀροσειρᾶς τοῦ Πίνδου, ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου μέχρι τῶν λιμνῶν Ὄχριδος καὶ Πρέσπας ὅπου ἀποτόμως καταλήγει ὁ Πίνδος, χωρίζεται τοῦ Βαρνοῦντος διὰ τοῦ Δεβόλεως ποταμοῦ (Λιούμη). Αὐτόθι διὰ τῆς δειράδος τοῦ Βαρνοῦντος Γόρβεσι συνέχεται ἡ ὀροσειρὰ μέχρι τῆς πρὸς Βορρᾶν δειράδος αὐτοῦ Μπαμπᾶ, ὅπου τὸ Κρούσοβον.

Ἡ μεγάλη αὕτη ὀροσειρὰ ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν χωροῦσα εἰς τὸ μέσον περίπου, χωρίζει τὴν Ἑλλ. Χερσόνησον '- Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικήν, ὡς εἴπομεν.

Ἐπ' αὐτῆς ἀκριβῶς εὑρίσκομεν τὰ Βλαχοχώρια ἐκεῖ, ὅπου καὶ αἱ διαβάσεις ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευ ρὰν τῶν ὀρέων τῶν ἀποτελούντων τὴν ὀροσειράν, κατ' ἀναλογίαν τινά, μεγαλήτερα καὶ περισσότερα βλαχοχώρια, ὅπου αἱ διαβάσεις συνδέουσι μεγάλα κέντρα ἑκατέρωθεν στρατιωτικὰ ἢ ἐμπορικά.

Ἀνὰ τὰς διαβάσεις ταύτας κατελάμβανον, ὡς πᾶς τις δύναται νὰ παρατηρήσῃ, σημεῖα ἐπίκαιρα καὶ στρατηγικά, δι' ὧν ἠδύναντο νὰ κρατήσωσιν εἰς ὑποταγὴν τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν, κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους οἱ Ρωμαῖοι, καὶ ἐτοποθέτησαν ἐκεῖ φύλακας τῶν διόδων, ἐκ προνοίας, ὅπως ἔχωσιν ἐξησφαλισμένα τὰ ὀπίσθια αὐτῶν, διαρκούντων τῶν πολέμων.

Τας φυλακὰς ταύτας ἀντικατέστησαν μονίμους οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τὴν παντελῆ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑποδούλωσιν διὰ τῶν ἀπομάχων καὶ ἀποστράτων τῶν νικηφόρων λεγεώνων τῶν ἐκ τῶν χωρῶν τούτων Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας στρατευθέντων, ἢ στρατολογηθέντων.

Ἡ Ρωμαϊκὴ Σύγκλητος, οἱ Αὐτοκράτορες, ἡ Ρώμη τέλος, θέλουσα νὰ ἀνταμείψῃ ἐξ ὑποχρεώσεως καὶ καθήκοντος καὶ συμφέροντος ἐξ ἄλλου, τοὺς ὑπηρετήσαντας αὐτὴν ἀπομάχους καὶ ἀποστράτους, ἐγκατέστησαν αὐτοὺς Φύλακας' ὅλων τῶν Στρατιωτικῶν ὁδῶν καὶ τῶν δημοσίων, μὲ προνόμια καὶ δικαιώματα, ὑπὸ τῶν (κατὰ Λαύδαν) Δερβεναγάδων, οἵτινες εἰσέπραττον ἴσως καὶ διόδια ὡς Φύλακες τῆς τάξεως καὶ προστάται τῶν πέριξ οἰκούντων καλλιεργητῶν καὶ ἐμπορευομένων. (Τοὺς ὁποίους ἀντικατέστησαν οἱ δερβεναγάδες τῶν Τούρκων).

Ἡ ἐγκατάστασις ὅμως αὕτη, μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων εἶχε καὶ ἕνα ἀπώτερον σκοπόν, τὴν ἐκλατίνισιν τῆς χώρας μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου (¹).

Πάντες γνωρίζομεν τὴν δύναμιν τῆς γυναικὸς ἐν τῇ Οἰκογενείᾳ. Αὐτὴ μεταδίδει καὶ διατηρεῖ τὴν γλῶσσαν, τὰς παραδόσεις, τὰ ἔθιμα, περὶ τῶν ὁποίων θὰ εἴπωμέν τινα, ὅπως δώσωμεν ἀφορμὴν καὶ θέμα πρὸς τοὺς ἁρμοδίους καὶ εἰδικοὺς νὰ τὰ ἐξετάσωσιν καὶ διασαφήσωσιν.

Ἐκεῖ ἀνὰ τὰ ὄρη ἐγκατασταθέντες ἄνδρες τοῦ πολέμου καὶ τῆς δράσεως, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μείνουν μὲ χεῖρας

(¹) Αἱ εἰς Ἰταλίαν ἀποικίαι ἐξ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἠπείρου ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ἡ Ἰταλία ἐκαλεῖτο «Μεγάλη Ἑλλάς». Εἰς τούτους δέον νὰ προσθέσωμεν καὶ ἐκείνους, οἵτινες ἔμειναν ἐν Ἰταλίᾳ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Πύρρου ἐκ τῆς τελευταίας του ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸ 280 π. Χ. ὅπου ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐπεκράτει, ἥτις καὶ μέχρι σήμερον διατηρεῖται καὶ μάλιστα ἡ ἀρχαιοτέρα ἡ Πελασγική.

Οἱ εἰς τὰς διόδους ἐγκατασταθέντες, οἱ μὴ ἔχοντες συζύγους, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ περισσότεροι, ἐλάμβανον συζύγους ἐκ τῶν περιοίκων, αἵτινες ἠγνόουν παντάπασι τὴν Λατινικήν. Φαντασθῆτε τώρα μίαν οἰκογένειαν ἐξ ἀλλογλώσσων συνισταμένων συζύγων, ὁποῖος κυκεὼν συνεννοήσεως ἐλάμβανε καθ' ἑκάστην χώραν καὶ ἠναγκάζοντο οὕτω εἰς ὑποχωρήσεις δηλ. νὰ μανθάνουν ὀλίγας λέξεις, ὁ εἷς ἐκ τοῦ ἄλλου. Εσχηματίσθη οὕτω τὸ Ἑλληνολατινικὸν κρᾶμα, ἡ σημερινὴ Βλαχικὴ ἢ Κουτσοβλαχικὴ γλῶσσα καὶ ὡς ἦτο ἑπόμενον ἡ γυνὴ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἰδικήν της περισσότερον.

Καὶ αἱ ἐξ Ἰταλίας ἐλθοῦσαι γυναῖκες ἐκ τῶν ἀποίκων οὖσαι, ἐνεκολπώθησαν τὴν γλῶσσάν των.

Εἰς αὐτὰ τὰ συμπεράσματα δύναται πᾶς τις νὰ καταλήξῃ, ἐὰν ἐπὶ τροχάδην ῥίψῃ ἓν βλέμμα εἰς τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν *Λεξικὸν* τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης.

ἐσταυρωμένας. Ἀλλὰ οὔτε ἀγροὺς πρὸς καλλιέργειαν εἶχον ἐκεῖ ἐπάνω, οὔτε καρποφόρα δένδρα, οὔτε αὐτομάτους πρὸς διατροφὴν καὶ συντήρησιν καρποὺς εὕρισκον. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἐπιβαλλομένην, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν βαθμηδὸν τῶν προϊόντων αὐτῆς.

Ἐκ τῶν ποιμνίων πολλαπλασιασθέντων, εἶχον δύο εὐρείας βιομηχανίας. Ἐκ μὲν τοῦ γάλακτος, τὴν τυροκομίαν εἰς ὅλα τὰ εἴδη τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, ἐκ δὲ τῶν ἐρίων, τὴν βιομηχανίαν τῆς κατεργασίας αὐτῶν, τὴν ὑφαντουργίαν εἰς διάφορα εἴδη καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη. Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων κτηνῶν, τῶν ἵππων τῶν ἡμιόνων καὶ ὄνων διενήργουν τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων εἰς καραβάνια συντεταγμένοι ὑπὸ ἕνα ἀρχηγόν, οὐχὶ μόνον ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν ἐντὸς τοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Κράτους εἰς Κράτος ἀκόμη, ὡς θέλομεν ἴδει.

Ἡ Τουρκοκρατία ἐπὶ 300 ἔτη

Ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους ὑπὸ τῆς Κοσμοκρατείρας Ρώμης, συμβάσης τὸ 146 π. χ. καθ' ἣν ἐκυριεύθη καὶ ἐπυρπολήθη ἡ Κόρινθος ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Μουμίου καὶ ἅπασα ἡ Ἑλλὰς κατέστη Ἐπαρχία Ρωμαϊκή, μέχρι τῆς ὑποδουλώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κ)πόλεως καὶ τὸν Ἡρωϊκὸν τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος θάνατον Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'. τῷ 1453, 1600 ἐτῶν περίπου. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὸ ἀπέραντον

Ρωμαϊκὸν Κράτος διηρέθη εἰς Δυτικὸν καὶ Ἀνατολικόν, ἐκ τοῦ ἑξῆς γεγονότος. Κατὰ τὸ 329—30 Μ. Χ. ὁ Αὐτοκράτωρ Μέγας Κωνσταντῖνος μεταφέρει τὴν ἕδραν τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον, μετονομάσας αὐτὸ Νέαν Ρώμην. Ἐπεκράτησεν ὅμως ἡ τοῦ λαοῦ, ὅστις πρὸς τιμὴν αὐτοῦ, ὠνόμασε Κωνσταντινούπολιν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἐπὶ δώδεκα καὶ πλέον αἰῶνας, ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπεκράτησε, ἐξελλήνισε τοὺς κατακτητάς του καὶ τὸ Ἀνατολικὸν Κράτος τὸ Ρωμαϊκόν, εἰς Ἑλληνικὴν κατέληξεν Αὐτοκρατορίαν. Ἔχει τὴν λαμπροτέραν μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν Ἱστορίαν, πανταχόθεν πολεμούμενον καὶ μισούμενον ([1]).

Κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, ἐπὶ τῶν τριῶν Ἠπείρων, ἤγαγε περιφανεῖς νίκας καὶ ἡ πτῶσις αὐτὴ ἀκόμη ἀνδρικὴ οὖσα ἐπέσυρε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν σεβασμὸν καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν σου

Τὴν μακρὰν καὶ ἔνδοξον ταύτην ἱστορίαν παρερχόμεθα καθόσον αὕτη καὶ ἐκτὸς τοῦ θέματός μας πίπτει καὶ πολὺ ἀνωτέρα τῶν δυνάμεων καὶ γνώσεών μας εἶναι.

([1]) Μετὰ παρέλευσιν τόσων αἰώνων κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, εἰς τὴν αὐτὴν εὑρίσκεται θέσιν καὶ σήμερον, ἴσως δὲ καὶ πολὺ χειροτέραν, καθόσον οἱ τότε ἐχθροὶ τοῦ Γένους ἡμῶν, ἦσαν πολὺ ὑποδεέστεροι, ἐνῷ τώρα ὑπερέχουσι καθ' ὅλα σχεδόν, καθόσον ὁ ψευδοπολιτισμὸς ἐπισκιάζει τὰ πάντα καὶ οἱ ἐχθροί μας ὕπουλοι καὶ κερδοσκόποι αἰσχροί, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς συμπαθείας οἱ μέν, τῆς συγγενείας τῆς Αὐλῆς μας οἱ δέ, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ πλέον ἐπικίνδυνοι, *τὴν αὐτὴν καὶ σήμερον κρατοῦσι στάσιν ἀπέναντι ἡμῶν καὶ εἰς πᾶσαν* συμβουλὴν καὶ μία καταχθόνιος κρύπτεται πλεκτάνη.

Ἡ ὑποδούλωσις.

Ἀπὸ τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ ἔθνους καὶ ἐντεῦθεν, καθ' ἣν τὰ πάντα ἰσοπεδώθησαν καὶ οὐδεμία ὑπῆρχε διάκρισις, διότι πάντες, ὡς Ἕλληνες (Ρούμ) ἐχαρακτηρίσθησαν πεσούσης τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, οὐδεμία ἄλλη φυλὴ ἐφάνη ζῶσα, καὶ οἱ Μολδο-Βλάχοι οὐδὲν ἔφερον χαρακτηριστικὸν ὄνομα, οὔτε κατὰ τὴν διαρρεύσασαν χιλιετηρίδα φαίνονταί που, ὡς φυλὴ ἰδία δράσασα, ὅσον ἐγὼ τοὐλάχιστον γνωρίζω.

Πῶς καὶ διατί ὠνομάσθησαν Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι, ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ φιλοτίμως ἐπελήφθησαν τοῦ ζητήματος τούτου. Πρὸς πάντας δὲ ἀντιφρονῶν σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως ἐξέθηκα τὴν γνώμην μου ἐν ἀρχῇ τῆς πραγματείας μου ταύτης ἐν σημειώσεσιν.

Οὗτοι, οἱ Βλάχοι ἢ Κουτσόβλαχοι (Κουτσούκ-Βλὰχ) ἀνὰ τὰ ὄρη κατοικοῦντες κατὰ τὴν εἰσβολὴν καὶ κατάληψιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Τούρκων, πολὺ ὀλιγωτέρας ὑπέστησαν βλάβας, ἐνῷ οἱ τῶν πεδιάδων κάτοικοι μεγίστας ἔπαθον καταστροφὰς καὶ δηώσεις καὶ φόνους καὶ αἰχμαλωσίας καὶ ἐγκαταλιπόντες τὰ πάντα, κατέφυγον ἀνὰ τὰ ὄρη. Ἐντεῦθεν ἡ τῶν πεδιάδων ἐρήμωσις καὶ ἡ ἀνὰ τὰ ὄρη πυκνοτέρα συγκέντρωσις καὶ ἐγκατάστασις αὐτῶν, ὁπότε, ἕνεκεν τῆς μετὰ τῶν Κουτσοβλάχων γειτνιάσεως καὶ τῆς διὰ τῆς ἐπιγαμίας ἀναμίξεως καὶ τῶν ἄλλων συμφερόντων ἀτομικῶν τε καὶ κοινωνικῶν καὶ πρὸ πάντων ἕνεκεν τῆς ἀντὶ πάσης θυσίας ἐπιδιώξεως τῆς τοῦ Γένους ἀποκαταστάσεως, μετεφέρθη, ὡς ἦτο ἑπόμενον,

τὸ Κέντρον τῶν ἐθνικῶν πόθων καὶ τῆς δράσεως, ἐκ τῶν πεδιάδων εἰς τὰ ὄρη, ὅπου ὡς διαμαρτυρία ἔνοπλος ἀπὸ τῆς ὑστεραίας τῆς πτώσεως, ἀνεφάνησαν οἱ Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται, οἱ πλεῖστοι, ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντες, ἦσαν Κουτσόβλαχοι, δηλ. ποιμένες τῶν Ἀγράφων, τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Οἱ Βλάχοι ὡς κτηνοτρόφοι καὶ ἰδίως ὡς ποιμένες καὶ ἀγωγιᾶται, οὐχὶ μόνον δὲν κατεδιώχθησαν, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μεγάλων ἐτύγχανον περιποιήσεων καὶ προστασίας ὑπὸ τῶν Τούρκων γαιοκτημόνων πρὸ πάντων, ὅταν κατήρχοντο εἰς τὰς πεδιάδας πρὸς διαχείμανσιν τῶν ποιμνίων των, ὁπότε ἐγίνετο καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν προϊόντων σιτηρῶν κτλ. εἰς τοὺς πλησίον λιμένας διὰ τῶν φορτηγῶν των ζῴων.

Ἐκ τούτων, τῶν ἀνὰ τὰ ὄρη οἰκούντων Βλάχων ἢ Κουτσοβλάχων, οἱ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, τῆς συγγενείας ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ συνοικισμοῦ διὰ κοινῆς συνεργασίας, ὑπὸ ἕνα ἀρχηγὸν (τσέλεγκα) οἱ μὲν ἐπεριποιοῦντο τὰ ποίμνια καὶ τὴν τυροκομίαν, αἱ γυναῖκες δὲ πάντων κατεγίνοντο εἰς τὴν κατεργασίαν τῶν ἐρίων, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν. Οἱ δὲ διὰ τῶν ἄλλων ζῴων (κτηνῶν) μετήρχοντο τὸν ἀγωγιάτην καθ' ἅπασαν τὴν γραμμὴν καὶ εἰς ὅλας τὰς διαβάσεις τοῦ Πίνδου καὶ τῶν ἄλλων ὀρέων, ὅπως καὶ σήμερον τοῦτο γίνεται, ὅπου λείπουν τὰ ἄλλα τῆς συγκοινωνίας μέσα.

Μὲ αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας, δηλαδὴ νὰ χρησιμεύουν

ὡς μηχαναὶ μετακομίσεως τῶν προϊόντων μιᾶς χώρας εἰς ἄλλην καὶ τῶν προϊόντων ταύτης εἰς ἄλλην καὶ τῆς ἐπαναφορᾶς αὐτῶν εἰς τὰ ἴδια, κατειργασμένων χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῶσι κἄν, ἐγίνοντο κάτοχοι πολλῶν γνώσεων, καταλλήλων νὰ ἐξυπηρετῶσι τοὺς σκοπούς των καὶ νὰ κερδίζωσιν ἀρκετά.

Διὰ τῆς Γεωγραφικῆς γνώσεως μιᾶς χώρας, μὲ τὰ φυσικὰ τῆς Γεωργίας προϊόντα τὰ πλεονάζοντα πρὸς ἐξαγωγήν, ὡς καὶ ἐκείνων, τῶν ὁποίων εἶχον ἀνάγκην καὶ ἄλλοθεν ἐπρομηθεύοντο, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τῶν προϊόντων πάσης βιομηχανίας ἄλλων χωρῶν, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχὰς ὡς μεταγωγεῖς μετέφερον, μετὰ ταῦτα δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὡς κερδοσκόποι ἔμποροι, παρεσκευάσθησαν ἀνεπαισθήτως ἔμποροι πρώτης δυνάμεως καὶ μοναδικοὶ εἰς τὸ εἶδός των.

Αἱ δύο αὗται κερδοφόροι ἐργασίαι ἀφ' ἑνὸς καὶ οἱ ἀνὰ τὰ ὄρη, εἰς μέρη ἀπόκεντρα καὶ ἀπρόσιτα συνοικισμοὶ αὐτῶν, μακρὰν τῶν βλεμμάτων τῶν ἀχορτάστων κατακτητῶν ἀφ' ἑτέρου, προτεπόρισαν εὐημερίαν τινὰ εἰς τοὺς κατοίκους καὶ μετέβαλον τοὺς συνοικισμοὺς εἰς Κωμοπόλεις ἀνθούσας καὶ πλουσίας. Μνήμονες δὲ τῆς καταγωγῆς αὐτῶν καὶ ἀρκετὰ εὐποροῦντες, εἰς τὰς Κωμοπόλεις ταύτας ἐσύστησαν τὰ πρῶτα Σχολεῖα καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας εἰς τὴν ξένην, ὡς ἔμποροι ἀποδημοῦντες καὶ ἐκπαιδευόμενοι.

Μία τάσις παρατηρεῖται ἰδιάζουσα εἰς αὐτούς, ἡ πρὸς τὴν χρυσοχοϊκὴν ἐπίδοσις ἐν γένει καὶ εἰς τὴν ζωγραφικήν, ἐν μέρει τὴν ἁγιογραφικήν. Ὡς ἐκ τοῦ βίου αὐτῶν ἀνὰ τὰ

ὄρη καὶ τῆς ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἀκουσίας διαμονῆς, (διότι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ μένουν εἰς τὰς οἰκίας των, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος. ὡς ἀποκεκλεισμένοι πάσης συγκοινωνίας) μοὶ φαίνεται πολὺ φυσικὴ ἡ εἰς τὰς τέχνας ταύτας ἐπίδοσις καὶ εἰς τὰ γράμματα πρὸ πάντων.

Πρὸ 40 καὶ 50 ἐτῶν αἱ γυναῖκες μεμονωμέναι καὶ ἠναγκασμέναι νὰ μένωσιν οἴκοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἠγνόουν παντάπασι τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ἦσαν ἀγράμματοι διὰ τὴν ἔλλειψιν παρθεναγωγείων, ἐνῷ τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα ἦσαν ὅλα Ἑλληνικά, ἔν τε τῇ οἰκογενείᾳ ἐν μέρει καὶ τῷ συνοικισμῷ καθόλου ἐθνικῶς. Τὸ παραδοξότερον δὲ, ὅπερ καὶ μᾶς ἐνισχύει πολὺ, εἶναι ὅτι τὰ τραγούδια τοῦ χοροῦ, τῶν γάμων, τῆς ξενιτιᾶς, τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς παληκαριᾶς, τὰ ἐγνώριζον ὅλα καὶ μόνον Ἑλληνιστὶ τὰ ἐτραγῴδουν καὶ τὰ τραγῳδοῦσιν ἀκόμη, καὶ αἱ μὴ γνωρίζουσαι τὴν Ἑλληνικήν.

Τραγούδια εἰς τὴν Βλαχικὴν γλῶσσαν δὲν εἶχον ποτὲ, οὔτε ἔχουσιν. Τὰ παρεισαχθέντα τώρα διὰ τῶν προπαγανδιστῶν Ρωμουνικά, οὔτε τὰ ἐννοοῦσιν οὔτε τὰ ἀποδέχονται, ὡς ξένα εἰς τὰ ἤθη των καὶ τὸν ἐθνισμόν των. Αἱ ἐξαιρέσεις δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν(1).

---

(1) **Καὶ μίαν ἔτι σύγκρισιν**

Εἰς τὴν φυλὴν ταύτην τῶν Κουτοβλάχων (ἄς τὴν ὀνομάσωμεν οὕτω, διότι οὔτε ἔθνος οὔτε φυλὴ εἶναι) παρατηρεῖται διαφορά τις εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ὅλην διασκευὴν τοῦ σώματος καὶ διακρίνονται οὗτοι, εἰς *Βλάχους* καὶ *Ἀρβανιτοβλάχους* ἐξ ὧν, πάντες μὲν ὁμιλοῦσι καὶ τὴν Ἑλληνικὴν οἱ δὲ καὶ τὴν Ἀλβανικήν· διαφορὰ ἥτις παρατηρεῖ-

Τοιαύτην τινὰ ὑποθέτομεν τὴν ἐπὶ τοῖς ὄρεσιν ἀφορμὴν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Βλάχων ἢ Κουτσοβλάχων, οἵτινες κατ' ἀνάγκην ἐγένοντο **θέσει** κτηνοτρόφοι, μὴ παραδεχόμενοι, ὡς πάντη ἀπίθανον τὴν ἐκ τῶν Παριστρίων χωρῶν, χάριν τῆς κτηνοτροφίας, Δακορρωμούνων ἀποίκισιν, μὴ ὑπαρχόντων τότε. Εἰς τοὺς ὀρεσιβίους τούτους **Βλάχους**, τοὺς γνησίους ἀπογόνους τῶν Ἠπειρωτῶν τῶν Ἰλλυριῶν καὶ Μακεδόνων, οἵτινες, κατὰ τοὺς Καιρούς, εἶναι οἱ γνησιώτεροι τῶν Ἑλλήνων, εἰς αὐτοὺς χρεωστεῖ τὸ Ἔθνος, τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς εὐεργέτας, τοὺς μεγάλους πολιτικούς, τοὺς ἐθνικοὺς ποιητάς, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἐπιστήμονας, τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ τοὺς ἱστορικούς, καὶ πρὸ πάντων τοὺς μεγάλους καὶ πλουσίους ἐμπόρους. Τουτέστι τοὺς Κωλέττας, τοὺς Ζαλοκώστας, τοὺς Λάμπρους, τοὺς Σίνας, τοὺς Τοσίτσας,

---

ται εἰς τοὺς Ἠπειρώτας τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Ἠπείρου (Ἠπείρου καὶ Ἰλλυρίας).

Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι οἱ μὲν Ἀρβανιτόβλαχοι κατάγονται ἐκ τῶν ἀπομάχων καὶ ἀποστράτων τῶν Ἰλλυρικῶν λεγεώνων καὶ ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τοὺς σημερινοὺς Γκέγκιδες, τοὺς Πελασγοὺς τῆς Ἰλλυρίας, οἱ δὲ πρὸς τοὺς Ἠπειρώτας μὲ τὴν ἰδιαιτέραν τῆς κεφαλῆς διασκευήν.

Δυνάμεθα μάλιστα καὶ ὅρια νὰ θέσωμεν ἐπὶ τῆς Πινδίας ταύτης γραμμῆς. Ἀπὸ τῆς Σαμαρίνας καὶ πέραν πρὸς Βορρᾶν πλεονάζει ὁ τύπος ὁ Ἀλβανικός, ἐντεῦθεν δὲ πρὸς Νότον ὁ Ἠπειρωτικός, καὶ συμβαίνει ὅ,τι ἀνωτέρω εἴπομεν. Οἱ ἀποστρατευόμενοι ἐξέλεγον ὡς τόπον διαμονῆς των καὶ ἐγκαταστάσεως τὴν Πατρίδα του ἕκαστος ἢ πλησίον αὐτῆς πάντοτε. Οὐδαμοῦ δὲ φαίνεται ὁ σημερινὸς τῶν Ἰταλῶν τύπος ἢ καὶ ὁ Ρωμαϊκὸς ἔστω.

τοὺς Στουρνάρας, τοὺς 'Αβέρωφ, τοὺς ἐν 'Ιωαννίνοις, ὧν προεξῆρχον οἱ Μέκιοι, καὶ τόσους ἄλλους, τῶν ὁποίων οἱ πρῶτοι αὐτῶν οἰκογενειάρχαι ἦσαν ἁπλούστατα φύλακες τῶν διόδων κατ' ἀρχάς, ποιμένες (Βλάχοι) καὶ ἀγωγιᾶται μετὰ ταῦτα καὶ τέλος ἔμποροι, τὰ μεγάλα καταλαβόντες ἐμπορικὰ κέντρα ἀνὰ τὴν ὑφήλιον ἅπασαν(1).

(1) Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται καὶ ὁ συνοικισμὸς τῆς *Βοσκοπόλεως* κατὰ τὴν ΙϚ' ἑκατονταετηρίδα, ὅστις συνεκέντρωσε πάντας τοὺς ἐξέχοντας καὶ εὐποροῦντας τῶν Βλάχων (ποιμένων).

Κεῖται ἡ πόλις αὕτη πρὸς Δυσμὰς τῆς Κορυτσᾶς εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς ὁποίας διοικητικῶς ὑπάγεται ἐπὶ τῶν Β. Δυτικῶν κλιτύων τῶν ὀρέων τῆς Ὄπαρης παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὄρους *Μάντουκα*, εἰς τὸ βάθος ὡραίας καὶ τερπνῆς κοιλάδος πρὸς Βορρᾶν ἀνοιγομένης. Αὐτόθι ἔχει τὰς πηγάς του παραπόταμός τις τοῦ Ἄψου ὅστις συμβάλλει αὐτῷ ἀριστερόθεν.

'Εντὸς μικροῦ διαστήματος ἡ Βοσκόπολις ἀνεπτύχθη εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον ἀριθμοῦσα τότε περὶ τὰς 12,000 οἰκογενείας καὶ ἦτο τὸ ἐαρινὸν ἐνδιαίτημα τῶν πλουσίων καὶ τῶν Μητροπολιτῶν ἰδίᾳ Βελαγράδων καὶ Δυρραχίων.

Ἦτο ἀκόμη γνωστὴ καὶ ὡς βιομήχανος πόλις· ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἡ κατεργασία τῶν ἐρίων, τοῦ βάμβακος καὶ τῆς μετάξης καὶ ἡ ἀναπτυχθεῖσα ὑφαντουργία ἀπετέλουν τὸν κυριώτερον πλοῦτον αὐτῆς, καὶ τὰ ὑφάσματά της πολυζήτητα εἰς τὰς ἀγοράς, ἐγνωρίζοντο ὑπὸ τ' ὄνομα *Μοσκοπολιάτικα*.

Εἰς αὐτήν, Μοσχόπολιν ἐπὶ τὸ εὐηχότερον μετονομασθεῖσαν, ἐσυστήθησαν τὸ πρῶτον Σχολαὶ 'Ελληνικαὶ καὶ τὸ πρῶτον ἴσως 'Ελλ. Τυπογραφεῖον.

Πολλοὶ ἀναγράφονται πεπαιδευμένοι κατὰ τὴν ΙΖ' καὶ ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα Μοσχοπολῖται καὶ μνημονεύονται οἱ Διονύσιος ὁ Μάντουκας (οὗτινος καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Ὄρους) Μητροπολίτης Καστορίας, 'Ιωάννης Χαλκεὺς 'Ιερεὺς καὶ Διδάσκαλος ἐν Βενετίᾳ, Κωνσταντῖνος 'Ιερομόναχος, Θεολόγος, Προκόπιος 'Ιερομόναχος καὶ ὁ

Ὁ Σίνας λ.χ. μὲ πέντε ἢ ἓξ κατ' ἀρχὰς ἰδικά του ζῷα μετέφερεν εἰς Βιέννην τοὺς βάμβακας τῆς πατρίδος του Μακεδονίας καὶ ἐκεῖθεν αὐτοὺς κατειργασμένους εἰς τὸν τόπον τῆς παραγωγῆς των. Προϊόντος τοῦ χρόνου προσετέθησαν καὶ ἄλλοι ἀγωγιᾶται καὶ ἐσχηματίσθησαν τοιουτοτρόπως τὰ λεγόμενα Καρβάνια, ἤτοι ἑταιρεία μετακομίσεως, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς καὶ διευθυντὴς ἀνεγνωρίσθη εἷς ἐκ Βοσκοπόλεως Σίνας. Κατ' ἀνάγκην ἐγκατεστάθη οὗτος εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐργασίας των, εἰς τὴν Βιέννην, καὶ εἰς αὐτὸν ἐνεπιστεύοντο οἱ πατριῶταί του ἔμποροι καὶ ἀγωγιᾶται τὰς ἐμπορικάς των ὑποθέσεις ἐξ ἁπάσης τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἠπείρου (1).

ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος Παμπέρης καὶ τόσοι ἄλλοι ἐξέχοντες εἰς τὰ γράμματα καὶ τὸ ἐμπόριον.

Τὸ ἐμπόριον τῆς πόλεως ταύτης προσείλκυσε καὶ ἱκανοὺς ἀποίκους ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Χερσονήσου καὶ ἰδίως Ἠπειρώτας. Ἡ εὐμάρεια καὶ ὁ πλοῦτος τῆς πόλεως ταύτης ἐσκανδάλισε τοὺς περιοίκους Τούρκους, οἵτινες ἄνευ ἀφορμῆς τινος διήρπασαν, ἐλεηλάτησαν καὶ κατέστρεψαν τὴν πόλιν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐνοίκων αὐτῆς διεσπάρησαν καὶ ἄλλοι κατέφυγον εἰς τὴν ξένην. Ἐκ τούτων εἶναι αἱ οἰκογένειαι τῶν Σμολένσκη, Σίνα καὶ ἄλλων. Σήμερον μόλις ἀριθμεῖ 250 οἰκογενείας ἕως 300 καὶ ἀπέχει τῆς Κορυτσᾶς 24 περίπου χιλιόμετρα δηλ. ἀπόστασις 4 ἕως 5 ὡρῶν καὶ ἁμαξιτὴ ὁδὸς συνδέει ταύτην.

(1) Εἰς μίαν ἧτταν καταστρεπτικὴν τῆς Αὐστρίας ἐπὶ Ναπολέοντος, τὰ χρεώγραφά της σχεδὸν ἐξεμηδενίσθησαν ἐπιφόβως διὰ τοὺς χρηματιστάς. Ὁ Σίνας τ' ἀντίθετα φρονῶν μετέβαλε τὴν περιουσίαν του εἰς χρεώγραφα Αὐστριακά. Ἡ πρᾶξίς του αὐτὴ δύο ἔσχεν εὐάρεστα ἀποτελέσματα ἀνεχαίτισε τὴν καταστροφὴν καὶ ἐπολλαπλασίασε τὴν περιουσίαν του. Τούτου ἀπόγονος εἶναι ὁ τῆς Ἀκαδημίας ἱδρυτής.

Τοῦτον ἐμιμήθη, χωρὶς ἴσως νὰ γνωρίζῃ τὸ περιστατικὸν τοῦτο

Τὰ αὐτὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, ὅσοι, ὡς ἐπιχειρηματίαι καὶ ἔμποροι διέπρεψαν εἰς ὅλας τὰς ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς μεγαλοπόλεις τοῦ κόσμου. Ἐπίσης τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ διὰ τοὺς Κωλέττας, τοὺς Ζαλοκώστας, τοὺς Τσερτσούλους καὶ τοὺς Λάμπρους καὶ τόσους ἄλλους· ἤτοι τοιαύτη τις ἀφορμὴ ἔφερεν εἰς τὴν ξένην τοὺς προγόνους αὐτῶν, τῶν ὁποίων τὰ τέκνα ἐξεπαιδεύθησαν εἰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, καὶ εἶναι σήμερον ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα τῆς πατρίδος.

Τοὺς ὀρεσιβίους τούτους Ἕλληνας, Μακεδόνας, Θεσσαλοὺς καὶ Ἠπειρώτας διαφιλονικοῦσιν οἱ αὐτοκληθέντες Ρωμοῦνοι (Μολδοβλάχοι), ὧν προΐστανται οἱ ἀρνησιπάτριδες καὶ προδόται τοῦ Ἔθνους των, οἱ λυσσκλέοι διῶκται αὐτοῦ, οἱ Μητραλοίαι Λαχοβάρηδες καὶ Κατακουζηνοὶ καὶ συντροφία.

Ἀλλὰ μήπως ὅλα τὰ διαβόητα κακουργήματα καὶ αἱ κατὰ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος των προδοσίαι δὲν ἔχουσι τοὺς μιμητάς των;

τοῦ Σίνα, καὶ ὁ ἐκ Κορυτσᾶς ἐν Ἀθήναις Μπάγκας· ὅτε ἕνεκεν ὁμοίας περιστάσεως (τοῦ 86) τὰ Ἑλληνικὰ χρεώγραφα ἐξέπεσαν εἰς βαθμὸν ἐπίφοβον καὶ πάντες οἱ κάτοχοι τοιούτων ἔσπευσαν εἰς τὴν ἐξαργύρωσιν αὐτῶν, μεσίτης τις γνωστός, πλησιάσας τὸν Μπάγκαν τὸν συνεβούλευσε νὰ ἐκποιήσῃ τὰ Ἑλλην. χρεώγραφα, ἵνα μὴ καταστραφῇ. Τοῦτον ὁ Μπάγκας ἀτενίσας περιφρονητικῶς κάπως, τῷ ἀπήντησεν, «ὄχι μόνον τοῦτο δὲν θὰ κάμω ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην μου περιουσίαν τώρα ἴσα ἴσα θὰ μεταβάλω εἰς Ἑλλην. χρεώγραφα», εἰπὼν αὐτῷ, «τὴν μικράν μου αὐτὴν περιουσίαν τὴν ἔχω προωρισμένην διὰ τὸ Ἔθνος. Καὶ ἐὰν χαθῇ τὸ Ἔθνος, ὅπερ δὲν πιστεύω, θέλετε νὰ ἐπιζήσω ἐγώ; Εὐχαρίστως θὰ χαθῶ καὶ ἐγὼ καὶ λυποῦμαι διότι δὲν ἔχω περισσότερα νὰ χάσω». Προέβη ἀμέσως εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἐδιπλασίασε τὴν περιουσίαν του».

Ὑπάρχουν δυστυχῶς εἰς ὅλα τὰ ἔθνη φύσεις αἵτινες μόνην μέριμναν καὶ σκέψιν ἔχουσι πῶς νὰ ὑπερβῶσι ταῦτα, ὅσον φοβερὰ καὶ ἂν εἶναι, ὅπως διαβόητον ἀφήσωσιν ὄπισθέν των μνήμην. Τούτους διέγνωσαν οἱ Ρωμοῦνοι, διότι οὐδεὶς γνήσιος Ρωμοῦνος καὶ ἁγνὸς πατριώτης θὰ προέβαινεν εἰς τοιαῦτα κατὰ τῶν Ἑλλήνων κακουργήματα καὶ παράδειγμα ἔχομεν τὸν πρώην ὑπουργὸν τῆς Παιδείας γνήσιον Ρωμοῦνον, ὅστις ἀπροκαλύπτως ἀπεφάνθη, ὅτι ματαιοπονοῦμεν πρὸς βλάβην μας θέλοντες νὰ ἐκρωμουνίσωμεν τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀπέκοψε τὸ κονδύλιον ἀπὸ τὸν προϋπολογισμόν, τὸ προωρισμένον διὰ τοιαύτας προπαγανδικὰς ἐνεργείας, πρὸς περίθαλψιν μόνον ἀέργων καὶ κακοήθων.

Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὑψηλότεραι ἐπεκράτησαν σκέψεις ἢ τοιαύτας ἔλαβον ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τρίτων καὶ καλῶς ἐσκέφθησαν ὅτι κατάλληλοι πρὸς τοιαῦτα πραξικοπήματα, εἶναι μόνον οἱ ἀρνησιπάτριδες, καὶ τοιούτους ἔφερον ἐπὶ τὴν Ἀρχὴν κατ' ἐκλογὴν ἴσως (ἢ βεβαίως) αὐτοῦ τοῦ Ἡγεμόνος τοῦ Βασιλέως Καρόλου, ὅστις, ὡς ἐλέχθη καὶ ἐγράφη, εἶπεν, ὅτι δὲν εἶμαι ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀνέχονται τοὺς ἐμπαιγμούς.

Τί ἆρά γε νὰ συμβαίνῃ;

Ἡ ἱστορία ὅλων τῶν Ἐθνῶν ἔχει πολλοὺς ἴσως νὰ ἐπιδείξῃ τοῦ εἴδους τούτου μητραλοίας. Τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως ἔθνος, ἔχει μὲν νὰ ἐπιδείξῃ μεγάλους πατριώτας ἐξ ὧν ὀλίγους ἀνεφέραμεν, ἀλλὰ καὶ μεγάλους δυστυχῶς προδότας καὶ ἀσπόνδους αὐτοῦ ἐχθρούς, τοὺς

ἀρνησιπάτριδας καὶ ἀρνησιθρήσκους. Οἱ μεγάλοι κατὰ τὸν ἀγῶνα καταστροφεῖς τῆς Νιαούστης, τῆς Χίου, τῶν Κυδωνιῶν καὶ τόσων ἄλλων, ἦσαν Ἕλληνες ἀρνησίθρησκοι καὶ ἀρνησιπάτριδες. Τούτους ὑπωπτεύοντο πάντοτε οἱ Τοῦρκοι ὡς ἀπίστους (γκιαούριδες) καὶ τοὺς ὑπέβλεπον. Οὗτοι ὅμως ἐφρόντιζον νὰ ὑπερβῶσι πάντας κατὰ τὴν σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν καὶ ἔφερον παντοῦ τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ὄλεθρον.

Ἄξιοι, ὁμολογουμένως, τούτων μιμηταὶ εἶναι, οἱ μέχρι τῆς χθὲς Ἕλληνες Λαχοβάρηδες, Κατακουζηνοὶ καὶ συντροφία, γνωστοὶ εἰς ὅλους καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τοὺς Ρωμούνους (1).

Ἓν ἁπλοῦν ἐπεισόδιον εἶναι ἀρκετὸν νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτούς, καὶ καταδείξῃ τῶν ἀνθρώπων τούτων τὴν φαυλότητα καὶ ποταπότητα, ὡς τῆς τελευταίας ὑποστάθμης ἐκβράσματα.

Εἷς Λαχοβάρης, ἀδελφὸς τοῦ πρὸ ὀλίγου οἰκτρῶς ἀποθανόντος Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωμουνίας καὶ ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος ἡ «Ρωμουνικὴ Ἀνεξαρτησία» κατὰ τὸν ἀτυχῆ καὶ συμβατικὸν πόλεμόν μας, καπηλικῶς καὶ βαναύσως ὕβριζε διὰ τῆς ἐφημερίδος του τὴν Ἑλλάδα, κατειρωνευόμενος. Εἷς γνή-

---

(1) Τοιοῦτόν τι ἐξ ἅπαντος συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀρνησιπάτριδας τούτους καὶ ὁ Κάρολος ἐψυχολόγησεν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐξέλεξεν αὐτοὺς ὡς δυναμένους νὰ ἐκτελέσωσι τοὺς ἐκδικητικούς του σκοπούς, τοὺς ἀτομικούς του βεβαίως. Ἦτο δὲ ὁ ἀποθανὼν Ὑπουργὸς Λαχοβάρης γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου καὶ Πατριώτου **Ἀρσάκη.**

σιος Ρωμοῦνος ὁ Συντάκτης καὶ ἐκδότης τῆς Ἐφημερίδος τὸ «Δίκαιον» τοῦ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν, ὅτι εἶναι ἄτοπον νὰ βλασφημῇ, ὑβρίζων τὴν φυλήν του εἰς ἣν ἀνήκει. Τοῦτο ἐθεώρησεν ὡς προσβολήν του ὁ ἀρνησίπατρις Λαχοβάρης καὶ ἐζήτησεν ἱκανοποίησιν διὰ τῶν ὅπλων.

Ὁ ἀληθὴς Ρωμοῦνος ἐκδότης τοῦ «Δικαίου» ἐγέλασε μὲν διὰ τὴν ἀναίδειαν καὶ ποταπότητα τοῦ Λαχοβάρη, ἀλλὰ τοῦ ἐφύτευσε καὶ μίαν σφαῖραν εἰς τὴν νοσηρὰν κεφαλήν του, διὰ νὰ παύσῃ διὰ παντὸς νὰ ὑβρίζῃ.

Τοιοῦτοι οἱ διῶκται τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, τοὺς ὁποίους διαβεβαιοῦμεν, ὡς καὶ αὐτοὶ καλῶς γνωρίζουν, ὅτι πρὸς κέντρα λακτίζουν.

Θὰ ἔλθῃ καὶ τούτων ἡ σειρὰ ἐξ ἅπαντος, διότι οἰκτρὰ εἶναι πάντοτε τῶν ἀρνησιθρήσκων ἡ μοῖρα καὶ οἰκτρότερον τῶν ἀρνησιπατρίδων τὸ τέλος.

Τὸ μῖσος τῶν ἐχθρῶν μας εἶναι τρανὴ τῆς ἐθνικῆς μας ὑπεροχῆς ἀπόδειξις καὶ κατάδηλος γίνεται ἡ ποταπότης αὐτῶν.

Μυριάκις νὰ μᾶς μισῶσι παρὰ νὰ μᾶς οἰκτείρωσιν, ἀλλά, τὸ προτιμότερον, καὶ νὰ μᾶς **φοβῶνται.**

Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ή

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Ἐπὶ τῆς μελέτης ταύτης, ἰδίαν προβάλλοντες γνώμην, ἐξηγμένην ἐκ τῶν τοπογραφικῶν μου παρατηρήσεων, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, καὶ ἐκ τῶν παραδόσεών των, διὰ τῶν αἰώνων, ἐν μέσῳ καταστροφῶν καὶ δηώσεων ἐπιπλευσασῶν, καὶ διὰ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν, ἔν τε οἰκογενείᾳ καὶ τῷ συνοικισμῷ διασωθέντων, εἰς γενικὰς γραμμὰς ἐκθέτομεν ὧδε, ὅ,τι ἐκτενέστερον ἀνωτέρω εἴπομεν, κύριον θέμα ἔχοντες τοὺς Βλάχους(¹) καὶ Κουτσοβλάχους.

Ἡ Ρώμη ἔχουσα ἀνοικτοὺς πολέμους καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν Ἠπείρων, δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν, ἐὰν δὲν κατέκτα τὴν Ἑλλ. Χερσόνησον. Οἱ πόλεμοι διεδέχοντο ὁ εἷς τὸν ἄλλον, εἰς διάφορα σημεῖα ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Ὁ Ὕπατος Παῦλος Αἰμύλιος κυριεύει καὶ καταστρέφει τὴν Ἤπειρον, ἑβδομήκοντα ἀνασκάπτει πόλεις, καὶ δεκάδας χιλιάδων Ἠπειρώτας πέμπει αἰχμαλώτους εἰς Ρώμην, κατακτᾷ τὴν Ἰλλυρίαν καὶ διέρχεται τὸν Πίνδον εἰς διάφορα σημεῖα, καὶ τὸ 173 π. Χ. ἄρχονται οἱ κατὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως πόλεμοι.—Μετὰ ἓξ ἔτη, ἤτοι τὸ 167 π. Χ. ἡττᾶται κατὰ κράτος ὁ Περσεύς, ὁ τελευταῖος τῶν Μακεδόνων Βασιλεὺς καὶ ἄγεται εἰς Ρώμην αἰχμάλωτος· ἡ δὲ Μακεδονία γίνεται Ἐπαρχία Ρωμαϊκή.

Τῷ 146 π. Χ. ἡ Κόρινθος κυριεύεται ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Μουμμίου, πυρπολεῖται καὶ καταστρέφεται ἐντελῶς· καταλύε-

---

(¹) Κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν καθηγητοῦ φιλολόγου ἡ λέξις Βλᾶχος νὰ περισπᾶται διότι τὸ α εἶναι μακρὸν ἐκ τοῦ Βλῆχος·

ται ἡ Συμμαχία τῶν Ἀχαιῶν καὶ ἡ Ἑλλὰς ἅπασα γίνεται ἐπαρχία Ρωμαϊκή.

Λόγοι στρατηγικοὶ καὶ πρόβλεψις στρατιωτικὴ ὑπηγόρευσαν τὴν κατάληψιν ὅλων τῶν δ ι ό δ ω ν ἐπὶ τῶν ὀρέων τῶν χωριζόντων τὴν Ἑλλην. Χερσόνησον εἰς Ἀνατολικὴν καὶ Δυτικήν, διὰ φρουρῶν στρατιωτῶν Ρωμαίων, τὰς ὁποίας ἀνὰ χρονικὰ διαστήματα ἀντικαθίστα δι' ἄλλων, ἐνόσῳ διήρκουν οἱ πόλεμοι, ἐπὶ πολὺν ἴσως καιρόν.

Τὰς φρουρὰς ταύτας, μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν, ὅτε ἡ χώρα ἐντελῶς ὑπετάγη καὶ ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα **Ἰλλυρία**, ὡς ἐπαρχία Ρωμαϊκή, ἐστρατεύετο καὶ ἐστρατολογεῖτο, κατέστησε μονίμους. Τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀνδραγαθησάντων ἀποστράτων καὶ ἀπομάχων, ἀμείβουσα ἡ Πολιτεία, ἐπροτίμα τοὺς ἐκ τῶν χωρῶν τούτων καταγομένους, οἵτινες πρὸ πάντων ἐπροτίμων ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ Πατρίδα.

Οὗτοι ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ ἀνὰ τὰ ὄρη ἐπὶ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου μέχρι τοῦ Κρουσόβου πρὸς Βορρᾶν διηκούσης καὶ εἰς γάμου κοινωνίαν μετὰ τῶν ἐντοπίων ἐλθόντες, ἔγειναν κατ' ἀνάγκην ποιμένες (κτηνοτρόφοι). Τούτους οἱ περίοικοι ἀπεκάλεσαν Β λ ά χ ο υ ς τουτέστι ποιμένας, δι' οὓς ἀνωτέρω εἴπομεν λόγους· καὶ ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ τούτου κράματος παρήχθη ἡ ἑλληνορωμαϊκὴ γλῶσσα, ἡ Β λ α χ ι κ ὴ ἢ ἡ π ο ι μ ε ν ι κ ή, ὡς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν.

Ἐπὶ δύο ἥμισυ αἰῶνας καὶ πλέον, οἱ Βλᾶχοι οὗτοι πολλαπλασιασθέντες καὶ ἀναπτυχθέντες ἔδιδον τὰς πολεμικωτέρας καὶ γενναιοτέρας Λ ε γ ε ῶ ν α ς, τὰς Ἰ λ λ υ ρ ι κ ὰ ς λεγομένας, αἵτινες νικηφόροι πάντοτε, ἐν αὐτοῖς τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν, ἀνεκήρυττον τοὺς στρατηγούς των Αὐτοκράτορας.

Οἱ ἀνὰ τὰ ὄρη λοιπὸν οὕτω ἐγκατασταθέντες ἔδωκαν καὶ

τὸ ὄνομα εἰς τὴν χώραν, καὶ ὠνομάσθη **Βλαχία**, ὡς χώρα ὑπὸ Β λ ά χ ω ν κατοικουμένη, τουτέστι π ο ι μ έ ν ω ν.

Τῷ 103 Μ. Χ. ἤτοι μετὰ 270 ἔτη καὶ πλέον ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ὁ ὕπατος Τραϊανὸς κατακτᾷ τὴν Δ α κ ί α ν διὰ τῶν Ἰλλυρικῶν Λεγεώνων τὸ πλεῖστον. Μετὰ τὴν κατάκτησιν πολλοὶ τούτων καὶ ἄλλοι, οἵτινες δι' ἄλλους λόγους ἠκολούθησαν τὴν ἐκστρατείαν, ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ, εἴτε ὡς ὑπάλληλοι καὶ ὀργανωταὶ τῆς Διοικήσεως, εἴτε ὡς καλλιεργηταὶ καὶ ἔμποροι καὶ οἱ πλεῖστοι ὡς Β λ ά χ ο ι τουτέστι π ο ι μ έ ν ε ς, οἵτινες ἐγκατασταθέντες εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη, καὶ τὰς ὑπωρείας τῶν Καρπαθίων Ὀρέων, ἔδωκαν καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὴν χώραν ὀνομάσαντες αὐτὴν **Βλαχίαν**.

Μετὰ 1350 ἔτη, ἤτοι τὸ 1453, οἱ Τοῦρκοι διὰ τῆς ἁλώσεως τῆς Κων)πόλεως καὶ τοῦ Ἡρωϊκοῦ θανάτου Κ ω ν σ τ α ν τ ί ν ο υ τ ο ῦ Π α λ α ι ο λ ό γ ο υ, γίνονται κύριοι τῆς χώρας καὶ ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία γίνεται Τουρκική!

Οἱ Τοῦρκοι μετὰ ἔτη κατέκτησαν καὶ τὴν Βλαχίαν, τὴν ὁποίαν, μεγάλην καὶ ἀπέραντον εὑρόντες, ὠνόμασαν αὐτὴν Κ α ρ ὰ - Β λ ά χ. Τὴν δὲ κατέχουσαν τὸ κέντρον εἰς τὸ μέσον τῆς Ἑλλ. Χερσονήσου ἐν σχέσει καὶ συγκρίσει πρὸς τὴν Κ α ρ ὰ - Β λ ά χ, ὠνόμασαν Κ ο υ τ σ ο ύ κ - Β λ ὰ χ τουτέστι Μ ι κ ρ ὰ ν Β λ α χ ί α ν.

Ἐντεῦθεν εἶναι κυρίως ἡ παραγωγὴ τῆς λέξεως Κ ο υ τ σ ό β λ α χ ο ι καὶ ὡς ἐκ τῶν προηγουμένων ἐξάγεται, αὐτοὶ ἔδωκαν τὸ νέον ὄνομα εἰς τὴν Δακίαν ὀνομάσαντες αὐτὴν Βλαχίαν, ὡς ἐκ τῆς ἐπιβλητικῆς θέσεώς των καὶ τῆς πληθύος τῶν ἐγκατασταθέντων εἰς διάφορα τῆς χώρας μέρη.

Ὅλα ταῦτα θὰ φανῶσιν ἴσως παράδοξα ἢ καὶ χειρότερόν τι, ὡς μ ὴ σ τ η ρ ι ζ ό μ ε ν α ε ἰ ς π η γ ά ς. Πῶς ἐννοοῦσι

τὰς π η γ ὰ ς δὲν μᾶς λέγουσιν. Ἡμεῖς δὲ, τὰς ἰδέας τῶν προγραψάντων ἀνατρέποντες, στηριζόμεθα εἰς τὴν λογικὴν τῶν γεγονότων ἐξέτασιν, ὡς πιστεύομεν, καὶ εἰς τὰς παραδόσεις, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν, εἰς τὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν Γεωγραφίαν, τὰ ἀλάνθαστα γνωρίσματα. Οἱ δὲ π η γ ὰ ς ἀναγράφοντες οὐδεμίαν ἐκφέρουσι γνώμην ἰδίαν ἢ τὰς γνώμας τῶν ἄλλων κατ' ἐκλογήν, ἐπὶ τὰ χείρω πολλάκις, ἐν τοῖς γραφείοις των ἐργαζόμενοι.

Ἡ κ ρ ι τ ι κ ή, ὡς νομίζω, καὶ ὁ αὐτὸς τῆς ἐρεύνης τρόπος, θὰ φέρῃ εἰς φῶς τ' ἀληθές. Περιμένω ὅμως ν' ἀκούσω τὸν ἀ ν α β α λ λ ό μ ε ν ο ν ἀπὸ τοὺς σοφούς, τοὺς δοκίμους καὶ ἐπιφανεῖς, οἵτινες θὰ ἀραδιάσουν π η γ ά ς καὶ χιλιάδας ἴσως Συγγραφέων ἡμεδαπῶν καὶ ξένων γνώμας, ἀλλ' οὐδεὶς θὰ τολμήσῃ νὰ μετατοπίσῃ τὰ ὄρη καὶ τὰς κώμας τὰς Κουτσοβλαχικάς, οὔτε τὰς ἐποχάς, οὔτε καὶ τὰς χρονολογίας τὰς ἱστορικὰς καὶ τὰ γεγονότα.

Μία ὅμως προβάλλεται ἀμφιβολία, τὴν ὁποίαν, πᾶς τις δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ. Ὁ ὕπατος στρατηγὸς Π. Αἰμύλιος, οὕτω πως ἐνεργήσας, ὡς διετύπωσα, τὰς στρατηγικὰς του ἐργασίας, ἐπιστημονικῶς, ἆράγε, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, καὶ σύμφωνα πρὸς τὴν τότε τέχνην τοῦ πολέμου ἐνήργησεν;

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο **προκαλῶ** καὶ παρακαλῶ πάντας τοὺς περὶ τὰ Στρατιωτικὰ ἀσχολουμένους καὶ μάλιστα ἐκείνους, οἵτινες ἐν καιρῷ δράσεως μελετῶσι καὶ προσχεδιάζουσι τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ κανονίζουσι τὰς ἑαυτῶν, εἴτε τῶν ἐπιθέσεων εἴτε τῶν ὑ π ο χ ω ρ ή σ ε ω ν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν των πάντα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ μέσα τῆς τε ἐπιθέσεως καὶ τῆς ἀμύνης κατὰ τὴν τότε τέχνην τοῦ πολέμου, ν' ἀ π ο φ α ν θ ῶ σ ι ν: τί θὰ ἔπραττεν ἕκαστος ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ εὑρισκόμενος;

Καὶ ἐπειδὴ τὰ γεγονότα ταῦτα ἔλαβον χώραν εἰς μέρη

γνωστὰ τοῖς πᾶσι καὶ ἰδίως εἰς τοὺς στρατιωτικούς, καὶ κατὰ περίεργον σύμπτωσιν ἐπανελήφθησαν ταῦτα μετὰ δύο χιλιάδας ἑβδομήκοντα (2070) ἔτη εἰς **αὐτὰ ταῦτα ἀκριβῶς τὰ σημεῖα,** *ἀπὸ τοῦ Μετσόβου μέχρι τοῦ Νεζεροῦ, δηλ. ἀπὸ τοῦ Π ί ν δ ο υ μέχρι τοῦ Ὀ λ ύ μ π ο υ, πρὸ 12 ἀκριβῶς ἐτῶν, κατάλληλον καὶ ὑπόχρεων νομίζομεν ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὸ ἐρώτημά μας τοῦτο, πάντα εἰς τοιαῦτα στρατιωτικὰ ζητήματα ἀσχολούμενον καὶ ἰδίως πάντα* **ἐπαγγελλόμενον** *ταῦτα*(¹).

(¹) *Ἐπειδὴ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Βλάχων ἀνὰ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλ. Χερσονήσου, στρατιωτικὴ ἐπροκάλεσεν ἀνάγκη ἔκτοτε, εἰς ὡρισμένα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀπὸ δισχιλίων ἐτῶν μέχρι σήμερον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ὡς σημαντικὰ στρατιωτικὰ ἐπιθέσεως ἢ ἀμύνης κ έ ν τ ρ α ἐξετιμήθησαν ὑπὸ πάντων, ὅσοι κατὰ καιροὺς ἐγένοντο κύριοι τῆς χώρας, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἔκδοσις τῆς μελέτης μου ταύτης μετὰ Γεωγραφικῶν πινάκων αὐτὸ τοῦτο προτίθεται νὰ σαφηνίσῃ κατὰ τὸ δυνατόν.*

Καὶ ἰδοὺ ὅτι μετὰ 12 ἔτη ἀπὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν σ υ ν ό ρ ω ν μετὰ τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τοῦ 97, τῇ αὐθαιρέτῳ ἀπαιτήσει τοῦ νικητοῦ! ὅστις κατέλαβε πάντα τὰ πρωτεύοντα σημεῖα, σήμερον (Ἰούλιον τοῦ 1909) ὁπότε τὸ Ἔθνος, ἐν πλήρει ἀναστατώσει εὑρίσκεται, ἕνεκεν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, οἱ Τοῦρκοι ἀπειλοῦσιν ε ἰ σ β ο λ ὴ ν καὶ κ α τ ά λ η ψ ι ν ἐκ δευτέρου τῆς Θεσσαλίας δι' ἁπλοῦ καὶ μέχρι τῶν Ἀθηνῶν περιπάτου! Ἐὰν ὅμως θελήσουν νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἀπειλήν των, ὅπερ δὲν πιστεύω, ἂς εἶναι βέβαιοι, ὅτι καλῶς θὰ τοὺς δεχθῶμεν.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἀπὸ τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Πίνδου μέχρι τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Τεμπῶν, εἰς **αὐτὰ ταῦτα τὰ σημεῖα** *ἀπὸ δισχιλίων ἐτῶν μέχρι σήμερον, πολλάκις ἐπαίχθη ἡ τύχη τοῦ Ἔθνους, δὶς δὲ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὸ 86 καὶ 97 εἰς βάρος τοῦ Ἔθνους, τῆς ἀβλεψίας τῶν Κυβερνώντων ἕνεκεν. Ἐνῷ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἡ γραμμὴ αὕτη πρὸς Νότον καὶ Βορρᾶν ἐκτεινομένη, ἦτο ἐλευθέρα σχεδὸν καὶ ἀσύδοτος μάλιστα, ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Ἄ γ ρ α φ α ἦτο ἡ προστατευομένη τῶν* **ἁρματωλῶν,** *τοὺς ὁποίους ἡ Πύλη καὶ ὁ Ἀλῆπασᾶς, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενοι, ἀνεγνώριζον αὐτοὺς Δ ε ρ β ε ν α γ ά δ ε ς καὶ ἦτο τὸ φυτώριον τῶν* **ἀρχηγῶν** *καὶ* **στρατηγῶν τοῦ 21.**

Σήμερον αὐθαδῶς προκαλούμεθα καὶ ἀπειλούμεθα μάλιστα ἀπὸ τοὺς γείτονας, τοὺς ὁποίους καλὰ γνωρίζομεν, καὶ καλλίτερα μᾶς γνωρίζουν. Ὀψόμεθα.

EPILOGUE OU RÉSUMÉ

Nous donnons, dans cette étude. notre opinion provenant de nos observations topographiques combinées avec les faits historiques et les traditions qui, d'âge en âge. au milieu des catastrophes et des pillages. ont réussi à être sauvées et se sont conservées dans les moeurs et dans les habitudes des familles et des communautés.

Notre exposé ci-dessous a surtout en vue et comme principal objectif les Valaques -Koutzovalaques.

Rome, étant en guerre ouverte avec les trois Epires, ne pouvait avancer en Orient qu' après avoir conquis la péninsule grecque. Ces guerres se succédèrent sur différents points et pendant plusieurs siècles.

Le consul Paul-Emile s' empare de l' Epire et la ruine. Il rase soixante-dix villes et envoie à Rome, comme esclaves, des milliers d' Epirotes. Il conquiert l' Illyrie et passe le Pinde à différents endroits et, pendant l'année 173, avant Jésus-Christ, les guerres contre le roi de Macédoine, Persée commencent. Six ans après, c'est à dire en 167 avant J. C., Persée fut entièrement défait ; le dernier roi de Macédoine fut emmené à Rome comme esclave et la Macédoine devint une province romaine.

Dans l' année 146 avant J. C. le consul Mummius s' empara de Corinthe. Cette ville fut brûlée et totalement ruinée. La ligue achéenne fut rompue et toute la Grèce devint province romaine.

Les Romains, pour des raisons de défense et de prévoyance militaire, occupèrent tous les passages de ces montagnes qui divisent la péninsule grecque, en Grèce orientale et en Grèce occidentale. Ces postes, composés

de soldats romains, durant la guerre, étaient renouvelés constamment.

Après plusieurs années, quand le pays fut complètement soumis, et sous le nom général d' Illyrie, fut devenu province romaine et fournissait des soldats à Rome, celle-ci rendit ces postes permanents.

Rome voulant récompenser les services des soldats de ces garnisons et surtout ceux des invalides et des vétérans qui s' étaient distingués par leur bravoure, prenaient pour garder ces postes, des soldats provenant du pays de ces derniers. Ces hommes s' étant installés au pied des montagnes et sur la chaîne qui va du golfe Ambracique vers le nord jusqu à Krousovon, se marièrent avec des femmes du pays et par besoin devinrent des bergers (éleveurs). Les habitants du pays donnèrent à ces hommes le nom de Vlaques pour les raisons que nous venons d' indiquer. De ce mélange de familles naquit la langue Greco-romaïque qu' on nomma Vlachique ou bergère (poiménique).

Ces Vlaques (Valaques) s' étant multipliés et développés donnèrent, à Rome pendant plus de 2 siècles et demi, les meilleures légions, les plus courageuses et les plus expérimentées à la guerre et qui n' ayant jamais été vaincues nommèrent, sur le champ de bataille même, leurs généraux empereurs.

Ce sont donc ces hommes, établis sur les montagnes qui ont donné le nom au pays qu'on appela Vlachie (Valachie) c. a. d. pays habité par des Vlaques (bergers).

L' an 103 après Jésus-Ghrist c' est-à-dire plus de 270 après que la race Grecque eut été réduite en esclavage, e consul Trajan s'empara de la Dacie avec une armée composée, pour la plus grande partie, de légions illyriennes. Après cette conquête, plusieurs dc ces soldats ainsi que d' autres compatriotes qui pour d' autres raisons

avaient suivi l' expédition, s' installèrent dans ce pays, soit comme employés ou organisateurs du gouvernement, soit comme cultivateurs ou marchands. Une grande partie d' entre eux devinrent bergers (vlaques) qui s' étant établis dans les endroits les plus hauts et au pied des Carpathes donnèrent leur nom à ce pays qu'on appela Vlachie (Valachie).

Après 1350 ans c' est-à-dire vers l'année 1453, les Turcs, par la prise de Constantinople, après la mort héroïque de Constantin Paléologue, devinrent maîtres du pays et l' empire byzantin devint Turc.

Quelques annnées après, les Turcs s' emparèrent aussi de la Valachie et la trouvant grande et vaste la nommèrent Kara-Vlach. La Vlachie qui était au centre de la péninsule grecque étant trop grande, en comparaison de l' autre Vlachie appelée Kara-Vlach, ils la nommèrent Koutzouk-Vlach, c' est à dire petite Vlachie C'est de là surtout que provient l'origine du mot Koutzouk Vlach et cela pour les raisons que nous avons mentionnées auparavant. Ces Koutzouk-Vlach donnèrent un nonveau nom à la Dacie qu'ils appelèrent Vlachie à cause de leur situation prépondérante et du grand nombre d' entre eux qui s' étaient établis dans le pays.

Tous ces arguments paraitront peut - être étranges et pires encore n'étant basés et ne s'appuyant sur aucune source. Qu'entend-on par le mot «source» on ne nous l'explique pas.

En contradiction avec les idées des personnes qui ont écrit avant nous sur ce sujet, nous nous basons sur l'examen logique des faits, à ce que nous pensons, et sur les traditions, sur les moeurs el sur les données véridiques de l'histoire el de la géographie. Ceux qui se basent sur les sources ne donnent ancune opinion personnelle ni ne rapportent les opinions des autres, travaillant dans leur bureau plus mal que nous.

La critique, comme nous le pensons, ainsi que la manière de procéder aux recherches donnera la vérité. Nous attendons la critique acerbe des savants, et des sommités de la science qui pourront mettre en ligne les sources et peut-être des milliers d'opinions d'auteurs étrangers et grecs, mais personne n'osera changer la place des montagnes et des villages Koutzovlaches, ni les époques, les dates historiques et les faits.

Il reste cependant un doute, que le premier venu peut discuter. Le consul, le général Paul-Emile, qui a exécuté, comme nous l'avons dit, ces travaux stratégiques, a-t-il travaillé scientifiquement, comme nous dirions aujourd'hui et conformément à la stratégie de cette époque-là ?

J'invite tout le monde à s'occuper de cette question et principalement ceux qui s'absorbent dans les questions militaires ou ceux qui, en temps de guerre, étudiant les mouvements de l'ennemi et les ayant compris règlent d'après ces mouvements, ceux de leur armée, soit pour l'attaque soit pour la retraite. Je les prie donc, prenant en considération les moyens dont on disposait alors et suivant l'art stratégique de cette époque-là, de déclarer ce que chacun d'eux aurait fait s'il s'était trouvé à la place du général romain.

Comme ces événements ont eu pour théâtre des endroits connus de tous et principalement des militaires et comme par une étrange coïncidence ces faits se sont répétés 2076 ans après, exactement aux mêmes endroits, de Metzovon jurqu'à Nezeros, c'est-à dire du Pinde à l'Olympe et cela depuis 12 ans exactement, nous pensons donc qu'il sera facile à chacun de répondre à ces questions et surtout à ceux qui par métier s'occupent de questions militaires.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Τὸν **ἐπίλογόν** μας, ὃν συνετάξαμεν εἰς γενικὰς μεγάλας γραμμάς, χάριν ἐκείνων, οἵτινες βαρύνονται εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἁπλῆν ἀκόμη ἀνάγνωσιν, ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων, **παραθέτομεν** ὧδε καὶ Γαλλιστί, χάριν τῶν ἀγνοούντων ἐντελῶς τὴν Ἑλλ. Γλῶσσαν, ὅπως δώσωμεν ἀφορμὴν καὶ εἰς τοὺς ξένους σοφοὺς καὶ ἰδίως εἰς τοὺς ἀσχολουμένους ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων, καὶ καταστήσωμεν οὕτω διεθνῆ, οὕτως εἰπεῖν, τὴν μελέτην καὶ ἀκριβῆ ἐξέτασιν ἑνὸς σκοτεινοῦ ζητήματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τόσαι κερδοσκοποῦσι ψευδεῖς ἐθνότητες εἰς τὰ θολὰ ἁλιεύουσαι νερά.

Μιχ. Χρυσοχοος



ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗι ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗι

ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

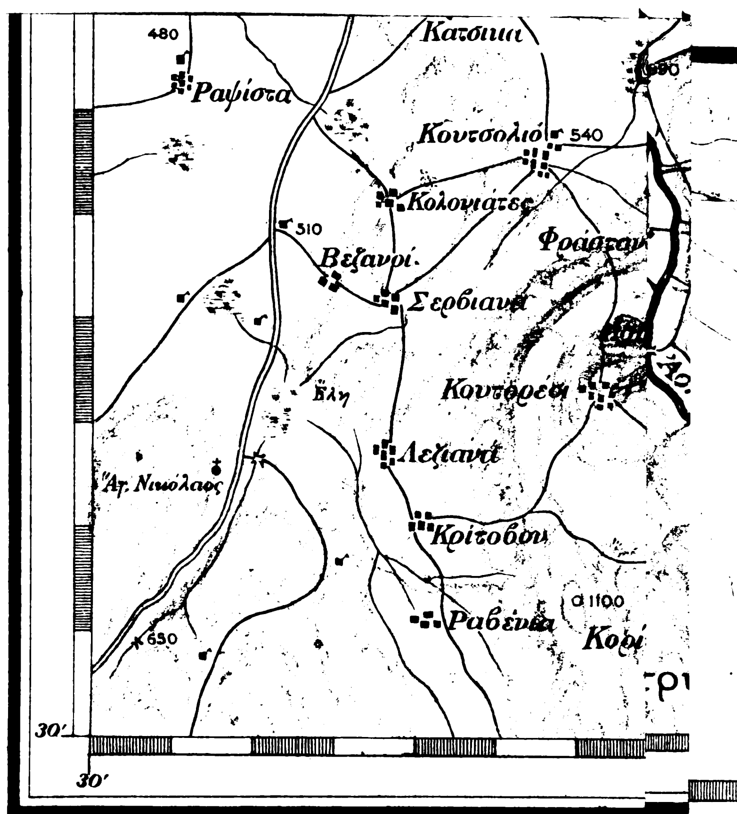
ΚΑΤΑΚΕΧΩΡΙΣΜΕΝΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

1 Ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Μ. Δήμιτσα.
2 Ἀλφαβητάριον κατὰ νέαν μέθοδον ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου.
3 «Ἀναγνώστης» φιλοπονηθεὶς ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου.
4 «Ἀμοιβὴ τιμιότητος» ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Α. Γ. Π.
5 Περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ Δ. Παπαρρηγοπούλου.
6 Εἰκόνες παιδικοῦ βίου ὑπὸ Ἑλληνίδος μητρός.
7 Ἀγροτικὴ Σοφία. Συνομιλίαι πάππου μὲ τοὺς ἐγγόνους αὐτοῦ.
8 Ἐγχειρίδιον στοιχειωδῶν γνώσεων ὑπὸ Μ. Λάμπρου.
9 Περὶ κατωτέρας καὶ μέσης παιδείας ἐν Ἑλλάδι.
10 Ἐγχειρίδιον ὑγιεινῆς σωμασκίας μετὰ σχημάτων κατὰ Schreber ὑπὸ Ἐνιγγ.
11 Οἱ ἐκ μικρῶν τεχνιτῶν μεγάλοι ἄνδρες ὑπὸ Σ. Λάμπρου.
12 Γραμματικὴ τῆς νέας ἑλλην. γλώσσης ὑπὸ Γ. Γεράκη.
13 Ἀλφαβητάριον μέγα ὑπὸ Γ. Κωνταντινίδου ἔκδ. Β΄.
14 Σοφίας ἀπάνθισμα Δ. Δαρβάρεως ἀναθεωρηθέν.
15 Μακεδονικὰ Μ. Δήμιτσα. Μέρος Β΄. Τοπογραφία.
16 Ἐγχειρίδιον φυσικῆς ἱστορίας Κ. Koppe. Μετάφρ. Σ. Μηλιαράκη.
17 Ἱστορία τοῦ Ἑλλην. ἔθνους ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κων]πόλεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου.
18 Ἐγχειρίδιον ἀναγνωσμ. Ἔτος σχολ. Α΄. ὑπὸ Σ. Μωραΐτου.
19 Χωρίον Ῥοδόπης ὑπὸ Βλ. Σκορδέλη.
20 Ἐγχειρίδ. ἀναγνωσμ. Ἔτος σχολ. Β΄ ὑπὸ Σ. Μωραΐτου.
21 Ἐγχειρίδ. ἀναγνωσμ. » » Γ΄ ὑπὸ Σ. Μωραΐτου.
22 Χειραγωγία εἰς τὴν καλοκἀγαθίαν Δ. Δαρβάρεως διασκευασθεῖσα ὑπὸ Ζ. Ῥώση.
23 Στοιχεῖα φυσιολογίας ὑπὸ Μ. Foster ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ Ν. Καυταντζῆ.
24 Ἀνόργανος παιδαγωγικὴ γυμναστικὴ ὑπὸ Ν. Πύργου.
25 Μαθήματα ἐκ τῆς φυσικῆς ἱστορίας ὑπὸ Σ. Μηλιαράκη.
26 Πίναξ Γεωγραφικὸς τῶν ἡμισφαιρίων.
27 Πίναξ Γεωγραφικὸς τῆς Εὐρώπης.
28 Πίναξ Γεωγραφικὸς τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν.
29 Ἀριθμητικὰ προβλήματα ὑπὸ Σ. Μωραΐτου.
30 Παιδικὴ Βιβλιοθήκη ὑπὸ Α. Χούμη.

31 Χ. Πουλίου. Ἀναγνωσματάριον Α'.
32 Χ. » » Β'.
33 Χ. » » Γ'.
34 Στοιχειώδης Γεωγραφία ὑπὸ Σ. Κ. Σακελλαροπούλου.
35 Ὁδηγίαι διὰ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας ὑπὸ Σ. Κ. Σ.
36 Γεροστάθης ὑπὸ Λ. Μελᾶ τόμ. Α'.
37 Γεροστάθης ὑπὸ Λ. Μελᾶ τόμ. Β'.
38 Γεροστάθης τόμος Γ'. ὑπὸ Λ. Μελᾶ.
39 Ἐγχειρίδ. Παιδαγωγ. » » »
40 Ἠθικαὶ ὁμιλίαι ἐπὶ τῶν Κυριακῶν Εὐαγγελίων ὑπὸ Λ. Μελᾶ.
41 Χριστιανικαὶ δεήσεις ὑπὸ Λ. Μελᾶ.
42 Ἐγκόλπ. παιδαγωγ. » » »
43 Ἄσματα πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων.
44 Ἄσματα Ἐκκλησιαστικά.
45 Διδασκαλικὴ ὑπὸ Σ. Μωραΐτου.
46 Ἐγχειρίδιον ἡμιοργ. γυμναστικῆς ὑπὸ Ν. Πύργου.
47 Βίος Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὑπὸ Γ. Παπαγεωργίου.
48 Ἱερὰ Ἱστορία ὑπὸ Σ. Μωραΐτου.
49 Χριστοφόρου Λ. Μελᾶ.
50 Χριστιανικὰ Ἀσμάτια Λ. Μελᾶ.
51 Λουκῆς Λάρας Δ. Βικέλα.
52 Πίναξ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Ε'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα.
53 Πίναξ τοῦ Μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ.
54 Πραγματογνωσία Γ. Π. Κεχαγιᾶ.
55 Πίναξ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατοντ.
56 Φιλοθέου καὶ Εὐγενίου Ἐπιστολαί, Σύντομος περὶ Θεοῦ καὶ ψυχῆς διδασκαλία. Π. Βράϊλα Ἀρμένη.
57 Βοηθὸς τοῦ Δημοδιδασκάλου διὰ τὰς ὀρθογραφικὰς ἀσκήσεις ὑπὸ Ι. Τσικοπούλου.
58 Χάρτης Μακεδονίας, Ἰλλυρίας καὶ Ἠπείρου ὑπὸ Μ. Χρυσοχόου.
59 «Βλάχοι καὶ Κουτσόβλαχοι». Πραγματεία περὶ καταγωγῆς καὶ προελεύσεως αὐτῶν μετὰ δύο γεωγραφικῶν πινάκων ὑπὸ Μιχ. Χρυσοχόου.

ΣΗΜ. Τῶν ἐν τῷ Καταλόγῳ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου καταχωρισμένων βιβλίων τινὰ μὲν ἐξέδωκεν αὐτὸς ὁ Σύλλογος, τὰ δὲ λοιπὰ οἱ συγγραφεῖς, οἵτινες ὑποβαλόντες τὰ βιβλία αὐτῶν ἔλαβον ἁπλῶς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου ἵνα καταχωρισθῶσιν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ καὶ φέρωσι μετὰ τοῦ οἰκείου ἀριθμοῦ καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ Συλλόγου.

ΤΥΠΟΙΣ ΣΠ. ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ.- ΑΘΗΝΑΙ 1909



ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΟΡΙΑ ΤΩΝ ΧΩΡ

ΤΑ ΕΠΙΒΛΗΘΕΝΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟ

Η ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΚΑΤΑΛ



ΕΚ ΤΟΥ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
Β. ΠΑΠΑΧΡΥΣΑΝΘΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Φιέρι



39°



19°

 ΑΙ ΥΠΟ ΒΛΑΧΩΝ ΚΑΤΟΙΚΟΥ

οδεοι
sidéri
29







